

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Libor Chovanec

Ochrana spotřebitele u spotřebitelského úvěru

Rigorózní práce

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „*Ochrana spotřebitele u spotřebitelského úvěru*“
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Pardubicích dne 12. 2. 2020

.....

Mgr. Libor Chovanec

Abstrakt česky

V předkládané rigorózní práci se autor zabývá problematikou spojenou se spotřebitelskými úvěry. Téma je zasazeno do období po účinnosti zákona č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru a jsou v něm zkoumány praktické dopady nové právní úpravy na smluvní vztah poskytovatele úvěru a spotřebitele. Vedle toho se autor věnuje vývoji ochrany spotřebitele v rámci historických souvislostí až do aktuální podoby, snaží se zhodnotit její hlavní přínosy pro spotřebitele, ale také aspekty, které jsou odbornou veřejností vnímány spíše negativně.

Abstrakt anglicky

In this rigorous work, the author analyses issues associated with consumer credits. Topic is incorporated into period after Law 257/2016 the Consumer Credit Act comes into effect. Practical impacts of new legislation on contract between the lender and the consumer are being examined. Besides that, the author devotes to development of consumer protection legislation within historical contexts to current legal provisions but also to aspects which are perceived negatively by the experts.

Klíčová slova

spotřebitel, spotřebitelský úvěr, ochrana spotřebitele, poskytovatel spotřebitelského úvěru, zprostředkovatel spotřebitelského úvěru, posouzení úvěruschopnosti, informační povinnost, dohled nad finančním trhem, prodlení spotřebitele

List of key words

consumer, consumer credit, consumer protection, lender of consumer credit, facilitator of consumer credit, assessment of creditworthiness, information requirements, financial supervision, default of consumer

Na tomto místě bych rád vyjádřil poděkování své rodině a přátelům za podporu, jenž mi dodávala potřebnou motivaci k dokončení této rigorózní práce. Poděkování patří rovněž Mgr. Tereze Zdražilové za cenné a podnětné rady při zpracovávání práce a také zaměstnancům Studijní a vědecké knihovny v Hradci Králové, kteří mi byli vždy nápomocni při sběru relevantní literatury.

Seznam použitých zkratk

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CCD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice rady 87/102/EHS
ČNB	Česká národní banka
ČOI	Česká obchodní inspekce
eIDAS	Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 910/2014 ze dne 23. července o elektronické identifikaci a službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
Kč	Koruna česká
MCD	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. 2. 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/210
NS	Nejvyšší soud České republiky
NSS	Nejvyšší správní soud České republiky
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
RPSN	Roční procentní sazba nákladů
ÚS	Ústavní soud České republiky
ZČNB	zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů
ZFA	zákon č. 229/2002 Sb. o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů
ZOS	zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů
ZSÚ	zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů

Obsah

1	ÚVOD	8
1.1	Cíle práce a výzkumné otázky	8
1.2	Zvolená metodologie a koncepce práce	10
1.3	Právní úprava	11
1.3.1	Tuzemská legislativa	12
1.3.2	Evropská legislativa.....	13
2	Obecně k pojmu úvěr.....	15
2.1	Zařazení úvěru v rámci finančního trhu.....	15
2.2	Spotřebitelský úvěr	16
2.3	Historický vývoj	18
2.3.1	Chammurapiho zákoník.....	18
2.3.2	Římskoprávní pojetí úvěru	19
2.3.3	Středověké pojetí úvěru	20
2.3.4	Úvěr v socialistickém Československu	21
2.3.5	Novodobá právní úprava v České republice.....	22
3	Subjekty na trhu spotřebitelských úvěrů.....	25
3.1	Spotřebitel.....	25
3.2	Poskytovatel.....	27
3.2.1	Nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru	30
3.3	Zprostředkovatel	32
3.3.1	Samostatný zprostředkovatel.....	33
3.3.2	Vázaný zástupce a zprostředkovatel vázaného spotřebitelského úvěru	34
4	Forma a obsah smlouvy o spotřebitelském úvěru	35
5	Informační povinnost a jednání se spotřebitelem	41
5.1	Náležité vysvětlení.....	42
5.2	Způsob poskytnutí informací	42
5.3	Pravidla jednání se spotřebitelem a předmluvní informace	44
5.4	Důsledky porušení informační povinnosti	50
5.5	Dílčí závěr.....	52
6	Posuzování úvěruschopnosti	54
6.1	Obecně k posuzování úvěruschopnosti spotřebitele	54
6.2	Vznik povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele	57
6.3	Způsob posouzení a prověření úvěruschopnosti spotřebitele	57
6.4	Databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele	64
6.5	Důsledky při porušení povinností u posouzení úvěruschopnosti spotřebitele	66
6.6	Dílčí závěr.....	68
7	Prodlení spotřebitele	70
7.1	Náhrada účelně vynaložených nákladů.....	70
7.2	Úroky z prodlení	73
7.3	Smluvní pokuta	74
7.4	Zesplatnění úvěru.....	77
7.5	Dílčí závěr.....	78
8	Dohled nad trhem se spotřebitelskými úvěry	80
8.1	Finanční arbitř.....	81
8.2	Česká národní banka	84
8.2.1	Podmínky pro udělení licence ze strany ČNB.....	86
8.2.2	Správní delikty a sankce	89
8.2.3	Dílčí závěr.....	92
9	Závěr.....	93

10	Seznam pramenů.....	97
10.1	Monografie a sborníky	97
10.2	Časopisy	102
10.3	Soudní judikatura a stanoviska.....	104
10.4	Právní předpisy.....	106
10.5	Internetové zdroje.....	109
10.6	Ostatní zdroje	112

1 ÚVOD

Na trhu se spotřebitelskými úvěry se dostávají do vztahu dva rozdílné světy, svět obyčejných lidí, kteří si půjčenými penězi plní své sny a uspokojují své potřeby, a naproti tomu svět věřitelů, podnikatelů, kteří chtějí své peníze zhodnocovat a produkovat zisk. Ohledně vztahu těchto dvou světů panovala vždy spousta otázek, jak etických, ekonomických či právních. V průběhu dějin, v každém období, se vždy měnily postoje k pravidlům půjčování peněz. Jiný postoj má společnost k úvěrování v době války nebo v době krize a jiný postoj má v době ekonomického růstu a blahobytu. Nyní se nacházíme v období, kdy je primární snahou, a to obecně v jakémkoliv obchodu, ochrana spotřebitele. Právní úprava se proto podřizuje převážně tomu, aby se obyčejní lidé, kteří dané problematice příliš nerozumí, nemohli spálit, ale aby tento obchod i nadále mohl fungovat. Vyvstávají však následně otázky, kde je ta hranice ochrany spotřebitele, aby byla dostatečná, ale nikoliv přílišná, kdy je potřebná a v jakých ohledech již nežádoucí.

Úvěr stále prochází svým dlouhým vývojem a nyní došel do stádia, kdy se v rámci evropské integrace a s tím souvisejících implementačních povinností České republiky dostal do tuzemského právního řádu další ucelený právní předpis, jenž pokračuje v upevňování a posilování ochrany spotřebitele na finančním trhu. Půjčování peněz je významným společensko-ekonomickým jevem a má nedožité důsledky v životech občanů. Stát chce mít zájem na tom, aby právní vztahy související s úvěry byly spravedlivé a transparentní, nad čímž chce mít svůj účinný dohled.

1.1 Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem práce je zaměřit se na úpravu spotřebitelského práva na finančním trhu se spotřebitelskými úvěry, kde v roce 2016 nabyt účinnosti zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, a tento zákon určitým způsobem vyhodnotit. Vymezit co přinesl nového oproti stávající úpravě úvěrování a v oblasti ochrany spotřebitele nebo jaké změny zaznamenal pro samotný finanční trh. Vzhledem k rozsahu rigorózní práce se pochopitelně nelze zabývat těmito otázkami ve vztahu ke všem ustanovením tohoto zákona, proto se autor zaměřuje na aspekty této úpravy, která vyvolala takové změny, jež vzbudily u odborné veřejnosti největší diskuze. Tím je uveden i další cíl práce, a to je snaha za pomoci poznámkového aparátu zachytit aktuální náhled na tyto problematické a diskutované otázky nové úpravy ze strany odborné veřejnosti.

Počínaje posouzením historických souvislostí a základního vhledu do samotného institutu úvěru a s tím souvisejících pojmů, se následně autor snaží v průběhu práce zkoumat následující výzkumné otázky:

1) Jaké změny přinesla nová úprava spotřebitelských úvěrů ve prospěch spotřebitele?

Jedná se o základní, avšak stěžejní otázku. Úprava byla přijata ve snaze posílit ochranu spotřebitele na finančním trhu. Do jaké míry se to povedlo či nepovedlo a jaký mají tyto změny praktický vliv na postavení spotřebitelů v případných sporech. Součástí je také zamyšlení se nad touto úpravou de lege ferenda.

2) Přispívá přílišný důraz na informační povinnost ve vztahu ke spotřebiteli spíše k jeho dezinformaci?

Otázka do jisté míry navazuje ne předchozí. Ve všech členských státech EU lze spatřovat tendence, které byly do této doby spíše typické pro spotřebitelskou ochranu v USA. Jedná se o informační povinnosti ve vztahu ke spotřebitelům. Existují názory, že přílišná informační povinnost pro podnikatele spíše vede k opačnému efektu nežli k tomu, který byl pro spotřebitele původně rozumně předpokládán. Jedním z dalších cílů práce je zaměřit se na tuto problematiku a zjistit, do jaké míry se toto dotýká aktuální úpravy spotřebitelských úvěrů, popřípadě zamyslet se nad úpravou de lege ferenda.

3) Kdy je úvěruschopnost spotřebitele náležitě prověřena a jakým způsobem se na tom podílí sám spotřebitel?

Tato otázka směřuje k činnostem souvisejícím s posuzováním bonity neboli úvěruschopnosti spotřebitele. Text se snaží zkoumat, za jakých podmínek lze již spotřebitele považovat za úvěruschopného a jaké se s tím pojí praktické problémy.

4) Může být přechod dohledové činnosti nad trhem se spotřebitelskými úvěry pod ČNB opravdu účinný?

Vzhledem k časové ose účinnosti právní úpravy na tuto otázku nelze jednoznačně odpovědět, protože dohled ze strany ČNB je teprve v počátcích. Lze však zhodnotit nastalé změny oproti stávající úpravě a s tím spojit předpoklad, jaký bude mít změna vliv na finanční trh se spotřebitelskými úvěry do budoucna.

5) Jakým způsobem jsou nastavena pravidla pro postup věřitele v případě prodlení spotřebitele a jakým způsobem tím jsou dotčena práva věřitele a dlužníka?

Zákonodárce se zřejmě ve snaze o odstranění některých predátorských praktik, kdy se některé subjekty zaměřovaly pouze na zisk ze sankcí spojených s prodlením dlužníka, rozhodl nastavit přesná pravidla a omezení pro postup věřitele v takovýchto případech. Cílem autora je analyzovat tato pravidla, vyhodnotit jejich funkčnost a faktický dopad na závazkový vztah věřitele a dlužníka.

1.2 Zvolená metodologie a koncepce práce

Metodologie se zabývá správnými postupy při nalézání platného práva a bezprostředně přitom navazuje na právně filozofická východiska. Smysl právní metodologie jednak udává, jaké otázky si máme klást při hledání toho, co je po právu, a jednak stanovuje, jaké skutečnosti máme při hledání odpovědi na tyto otázky zohlednit.¹

Pro zpracování tématu jsou využívány standardní interpretační metody, to znamená, že základní poznatky o smyslu normativního textu zákonů, nebo jiných právních předpisů a dalších forem psaného práva bude využíván jazykový a systematický výklad.² Na to navazuje nadstandardní metoda teleologického a komparativního výkladu, a to zejména za situace, kdy se autor zabývá smyslem dané úpravy a porovnává jej s předchozí úpravou.³ Za pomoci srovnávací metody bude také porovnáváno, jakým způsobem provedl zákonodárce transpozici stěžejních unijních předpisů, k čemuž by měla být také využívána metoda analýzy a syntézy.

K výše uvedenému je poté užívána kombinace historicky subjektivního výkladu, kdy jde o stanovování významu, který s interpretovaným textem předpisu spojoval jeho autor, tedy skutečné vůle historického zákonodárce a naproti tomu recentně objektivního výkladu, kterým je zkoumáno, jaký objektivní význam má zákonný text pro jeho adresáta.⁴ Snahou autora je rovněž uvádění konkrétních ustanovení zákona na praktických reálných příkladech. Posléze, za pomoci uvedených metod a výkladů, vyhodnotit zjištěné poznatky a metodou syntézy vymezit dílčí i obecné závěry k předem stanoveným hypotézám.

¹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 8-11.

² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

³ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čaněk, 2013, s. 29.

⁴ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 82-83.

V úvodu práce si autor klade základní výzkumné otázky, kterých by se chtěl v průběhu zpracování práce dotknout. Na základě dílčích závěrů v jednotlivých kapitolách se poté snaží tyto výzkumné otázky zodpovědět. První, v celku obecně položenou výzkumnou otázkou, se autor snaží zabývat v průběhu celé práce.

Z pohledu zdrojů práce se chce autor zaměřit zejména na aktuální komentářovou literaturu, přičemž má v úmyslu porovnat některé otázky také se starší komentářovou literaturou zabývající se spotřebitelskou ochranou a rovněž s vybranou zahraniční literaturou. V rámci alespoň částečné komparace, byť není hlavním cílem této práce, chce autor zkoumat i úpravu v komentářové literatuře podobné právní úpravy v rámci EU, zejména v německém občanském zákoníku. Mimo to se chce autor zaměřit na aktuální odborné články týkající se dané problematiky pro zmapování, analýzu a vyhodnocení názorů odborné veřejnosti na jednotlivé otázky. Pozornost chce autor věnovat také dohledovým benchmarkům a doporučením dohledového orgánu ČNB. V neposlední řadě se autor zaměří také na vytyčení aktuální a relevantní judikatury, která se zkoumaných otázek dotýká, a to jak v rámci tuzemské soustavy soudů, zejména Nejvyššího soudu, tak v rámci Evropského soudního dvoru.

1.3 Právní úprava

Z hlediska systematiky se úvěr nepovažuje za čistě soukromoprávní institut práva. Postavení subjektů, podmínky a realizace úvěrového vztahu vycházejí z občanského práva a jsou charakterizované smluvní volností stran na základě dispozitivních norem občanského práva. Naopak obecný rámec poskytování úvěrů a jeho dodržování jsou upraveny normami kogentními a jsou veřejnoprávního charakteru.⁵ Veřejné právo tak vytváří určité mantinely, v nichž se mohou subjekty soukromého práva pohybovat. Tato práce se zabývá převážně otázkami soukromoprávními, z veřejnoprávního hlediska je věnována pozornost pouze dohledu státních úřadů nad poskytováním spotřebitelských úvěrů a jejich dozorové činnosti. Pro pozdější lepší orientaci v práci si autor dovoluje představit alespoň stručný přehled relevantní a aktuální legislativy.

⁵ BAKESŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 322.

1.3.1 Tuzemská legislativa

V následujícím výčtu by mohlo být uvedeno značné množství právních předpisů, které se alespoň v minimální míře úpravy spotřebitelského úvěru dotýkají, avšak jsou zde vybrány a uvedeny pouze ty stěžejní předpisy, které budou v rámci této práce hlouběji rozebírány a pro úpravu spotřebitelských úvěrů mají zásadní význam.

Na úrovni ústavního pořádku nejsou žádné specifické normy ústavněprávní síly dopadající na oblast úvěrů pro spotřebitele a ani v rozhodnutích ústavního soudu nenalezneme rozhodnutí, která by se danou problematikou specificky zabývala.⁶ Dotýká se však ústavně zaručených práv vlastnit majetek a ústavně zaručeného práva podnikat.⁷ Ústavy jako takové se dotýká pouze v souvislosti s postavením České národní banky, do jejíž činnosti lze zasahovat pouze na základě zákona.

Základ soukromoprávní úpravy úvěru je obsažen v zákoně č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“). Jakožto lex generalis stanovuje základní znaky úvěrové smlouvy, vymezuje proces kontraktace, definuje smluvní strany, formu smlouvy a také její podstatné náležitosti.⁸

Stěžejním soukromoprávním předpisem upravujícím úvěry, kterému bude také věnována v této práci největší pozornost, je nový zákon č. 257/2016 Sb. o spotřebitelském úvěru (dále jen „ZSÚ“). Tento zákon zpracovává příslušné předpisy Evropské unie, kterým bude věnován větší prostor níže. Upravuje činnost osob oprávněných poskytovat a zprostředkovávat spotřebitelský úvěr, včetně činnosti těchto osob v zahraničí, práva a povinnosti při poskytování a zprostředkování spotřebitelského úvěru a působnost správních orgánů v této oblasti. Těmto dvěma předpisům bude věnována největší pozornost, jelikož se smlouvy o spotřebitelském úvěru dotýkají převážným způsobem.

Úpravu spotřebitelských úvěrů však doplňují další předpisy, které již mají spíše veřejnoprávní charakter.

⁶ Důvodová zpráva k ZSÚ, I. Obecná část, čl. 2, s. 1.

⁷ čl. 98 odst. 1 zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů a čl. 11 a čl. 26 zákona č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

⁸ Smlouvou o úvěru se úvěrující zavazuje, že úvěrovanému poskytne na jeho požádání a v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky, a úvěrovaný se zavazuje poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

Jedním z takových předpisů je zákon č. 634/1992 Sb. o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOS“), jenž se vztahuje na nabízení a poskytování služeb (úvěru) v případech, kdy k plnění dochází na území České republiky. Svým způsobem tvoří subsidiární právní základ pro úpravu obsaženou v ZSÚ.

Jak již bylo předestřeno výše, poskytování úvěrů se také dotýká zákon č. 6/1993 Sb. o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZČNB“), a to v důsledku přenesení působnosti dohledu nad poskytováním spotřebitelského úvěru, ale i dohledu nad finančním trhem obecně právě na Českou národní banku.

Problematiky spotřebitelských úvěrů se také dotýká zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZFA“), na jehož základě je finanční arbitr příslušný k rozhodování sporu spadajícího jinak do pravomoci českých soudů, jedná-li se o spor mezi spotřebitelem a věřitelem nebo zprostředkovatelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru nebo jiného úvěru, zápůjčky, či obdobné finanční služby.

1.3.2 Evropská legislativa

Pro spotřebitelské úvěry je stěžejní zejména směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. 4. 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS⁹ (dále jen „CCD“), která reagovala na významné rozdíly mezi právními předpisy jednotlivých členských států v oblasti úvěrů pro fyzické osoby, jelikož každý členský stát upravoval ochranu spotřebitele u úvěrových smluv vlastním rozličným mechanismem ochrany spotřebitele, což mělo za následek také narušení hospodářské soutěže v rámci Evropské unie.¹⁰ Hlavním cílem však bylo přizpůsobit právní úpravu značnému vývoji v druzích nabízených úvěrových nástrojů a rozvinutí jejich využití.¹¹

Dalším důležitým předpisem je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. 2. 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010¹² (dále jen „MCD“). Evropská unie tímto reagovala na negativní sociální a

⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. Úř. Věst. L 133/66, 22. května 2008.

¹⁰ HOFMANN, Markus. *Die Reform der verbraucherkredit-richtlinie (87/102/EWG)*. Buch. XXIII, Hardcover De Gruyter, 2007, s. 5-7.

¹¹ Odst. 3) CCD.

¹² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010. Úř. Věst. L 60/34, 28. února 2014.

hospodářské důsledky neodpovědného chování účastníků finančního trhu se spotřebitelskými úvěry.¹³ Je základem pro vytvoření kvalitativních standardů pro služby spojené s poskytováním úvěru a přináší požadavek na zavedení opatření týkající se požadavku na oprávnění k činnosti, dohled a obezřetnost.¹⁴ Rada pro finanční stabilitu zde stanovuje základní zásady poskytování úvěrů na nemovitosti určené k bydlení.

Směrnice CCD později také dostala změny směrnicí Komise 2011/90/EU ze dne 14. 11. 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice CCD, kterou stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů.¹⁵ Na tyto dvě směrnice ještě navazuje nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1125/2014 ze dne 19. září 2014, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a rady 2014/17/EU, pokud jde o regulační technické normy týkající se minimální peněžní částky pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání nebo srovnatelné záruky pro zprostředkovatele úvěru.¹⁶

¹³ Odst. 3) MCD.

¹⁴ Odst. 8) MCD.

¹⁵ Směrnice komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční sazby nákladů. Úř. Věst. L 296/35, 15. listopadu 2011.

¹⁶ Nařízení komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1125/2014 ze dne 19. září 2014, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU, pokud jde o regulační technické normy týkající se minimální peněžní částky pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání nebo srovnatelné záruky pro zprostředkovatele úvěru. Úř. Věst. L 305/1, 24. října 2014.

2 Obecně k pojmu úvěr

Z teoretického hlediska je třeba stanovit, kam institut úvěru patří a kam jej řadíme. Pro širší představu o samotném institutu úvěru je níže autorem zařazen do členění finančního trhu. Následně jsou zkoumány některé historické souvislosti jak samotného úvěrování, tak ochrany spotřebitele. Byly vybrány pouze významné mezníky vývoje úvěrových vztahů, které slouží pro lepší pochopení, jak bylo v jednotlivých dobách na úvěr nahlíženo a jaká byla cesta tohoto institutu k podobě, jak je upraven dnes.

2.1 Zařazení úvěru v rámci finančního trhu

Úvěr je současně pojmem ekonomickým i právním, v nejjednodušší podobě jej můžeme definovat jako vztah vznikající při návratném poskytování peněžních prostředků mezi subjekty za předem dohodnutých podmínek.¹⁷ Jeho nezbytnost je dána existencí rozvinutého zbožího oběhu a funkce peněz jako platidla. Úvěr jednoduše slouží k přemístění toku peněz od subjektů, jež mají dočasně volné finanční prostředky,¹⁸ jiným subjektům, u kterých naopak vzniká dočasně jejich zvýšená potřeba.¹⁹

Úvěrování je součástí finančního trhu, kde se soustřeďuje nabídka a poptávka po finančních nástrojích včetně peněz. Úvěry v rámci finančního trhu spadají především do kategorie dluhového trhu. Dluhový trh představuje trh s dluhovými finančními nástroji s určitou splatností, kde je jedna strana věřitel a druhá strana dlužník. Posuzováním kritériem je v této oblasti především finanční, resp. úvěrové riziko. Jedná se o riziko ze ztráty finančních prostředků v důsledku selhání dlužníka tím, že nedostojí svým závazkům a tím způsobí věřiteli ztrátu, jakožto držiteli pohledávky.²⁰

Z pohledu terminologie občanského práva se označení smluvních stran smlouvy o úvěru, tedy věřitele a dlužníka, posuzuje jako příliš obecné a nesystémové, z tohoto důvodu bylo nahrazeno označením úvěrovaný a úvěrující.²¹

¹⁷ MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11-12, s. 29.

¹⁸ PRICE, Ray. *Business and You as a Consumer, Worker, and Citizen*. 5. ed. General business for everyday living. 1979, s. 89.

¹⁹ BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 94.

²⁰ JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investování*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009, s. 63-67.

²¹ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 690.

Nejčastější členění finančního trhu, tak jak ho také využívá profesor Oldřich Rejnuš, je dle vlastností jednotlivých druhů investičních instrumentů, které se na jeho dílčích segmentech obchodují. Základní segmenty, které fungují v rámci finančního trhu, jsou peněžní a kapitálový trh. Ty jsou charakterizovány tím, že se na něm vyskytují subjekty s přechodným přebytkem peněžních prostředků, které se setkávají se subjekty, jenž tyto prostředky v důsledku jejich přechodnému nedostatku poptávají.²² Z definice úvěru uvedené výše lze vyvodit, že úvěr se pokládá za instrument v rámci peněžního a kapitálového trhu, jehož nejvýznamnější funkcí je financování provozního kapitálu, ať již jde o obchodní společnosti nebo domácnosti.

Peněžní trh se dále strukturuje do několika kategorií, v nichž je pro toto téma relevantní trh krátkodobých úvěrů. Tato kategorie peněžního trhu umožňuje především poskytování nejrůznějších typů krátkodobých úvěrů, a to zejména bankami nebo ostatními finančními institucemi s licenci. Dále úvěrů mezi podnikateli, nejčastěji související s dodávkami zboží nebo služeb.²³ V neposlední řadě jde také o vklady ukládané u obchodních bank. Základní vlastností těchto finančních nástrojů je krátká doba jejich splatnosti, a to zpravidla do jednoho roku. Naproti tomu obchodování finančních investičních instrumentů, které mají povahu dlouhodobých finančních investic, je typické pro kapitálový trh. Oproti peněžnímu trhu se obvykle považuje za trh rizikovější, avšak výnosnější, přičemž typickým segmentem je v tomto případě trh dlouhodobých úvěrů, jenž jsou pochopitelně poskytovány s dlouhodobější splatností, ve větším objemu peněžních prostředků a se zajištěním.²⁴

2.2 Spotřebitelský úvěr

Podstatnými prvky, jež jsou pro spotřebitelský úvěr definičními, je samotná činnost spočívající ve financování. Musí jít o poskytování či zprostředkování úvěru, a to spotřebiteli. V ustanovení § 2 ZSÚ nalezneme definici pojmu spotřebitelského úvěru, který vymezuje daný pojem jako:

- a) *odloženou platbu,*
- b) *peněžitou zápůjčku,*
- c) *úvěr,*

²² REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2016, s. 43.

²³ Tzv. podnikatelský úvěr.

²⁴ Tamtéž, s. 45.

d) nebo obdobnou finanční službu poskytovanou nebo zprostředkovávanou spotřebiteli.

Dále jej také vymezuje spolu s jeho dalšími podkategoriemi, kterými jsou:

- a) spotřebitelský úvěr na bydlení,*
- b) spotřebitelský úvěr jiný než na bydlení,*
- c) vázaný spotřebitelský úvěr.*

Samostatný institut úvěru již byl rozebrán výše, ale zákon vedle něho počítá i s dalšími instituty s úvěrem související. Jedním z nich je odložená platba. Jedná se o tzv. pasivní financování, kdy jde jinými slovy o odložení splatnosti za již poskytnuté plnění, a to ať už jde o koupi zboží či poskytnutí služby. Odložená platba je stále více využívaným moderním prostředkem prodeje, zejména v online internetovém prostředí.²⁵ Spotřebiteli je jednoduše dodáno určité zboží či nějaká služba, avšak zaplatí za ně až později. Dodavatel či poskytovatel však za to v praxi požaduje poplatek např. 5 Kč za každých odložených 100 Kč. Související výhody pro spotřebitele jsou poněkud sporné, nicméně důležité je, že na tento vztah nově také dopadá materie ZSÚ. Nejde však o jakýkoliv případ, kdy si smluvní strany sjednají pozdější úhradu za poskytnuté plnění (např. vystavení faktury), musí jít o platbu, která je odložena navzdory tržní praxi.²⁶

Dalším institutem je peněžita zápůjčka. Zápůjčka jako taková je ze zákona bezúplatná, pro její úplatnost musí být výslovně sjednány úroky nebo přímo částka představující cenu za poskytnuté peněžní prostředky, čímž se také liší od úvěru, který je vždy úročený a pojmově úplatný.²⁷ Jedná-li se tedy o peněžitou zápůjčku, která je poskytnuta spotřebiteli, musí se na ní uplatnit kogentní ustanovení ZSÚ. V praxi se diskutuje otázka, zdali se nebude obcházet ustanovení o licenční povinnosti pro poskytovatele úvěrů tím, že bude svou činnost „schovávat“ za pouhé úplatné zápůjčky nahodilým nepodnikatelským způsobem. Zákon totiž nedává jednoznačnou odpověď, kdy přesně se jedná a soustavnou podnikatelskou činnost za účelem dosažení zisku a kdy jde o pouhou úplatnou zápůjčku mezi dvěma osobami.

²⁵ HÁJKOVÁ, Monika. *Odložené platby na internetu: Jak fungují a kolik za ně zaplatíte* [online]. peníze.cz, 28. července 2016 [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/nakupy/314319-odlozene-platby-na-internetu-jak-funguji-a-kolik-za-ne-zaplatite>>.

²⁶ Blíže v důvodové zprávě k ZSÚ k § 2 „*Odloženou platbou ve smyslu spotřebitelského úvěru však není platba na fakturu, pokud není odložená splatnost faktury zpoplatněna a délka splatnosti není v rozporu s běžnou obchodní praxí.*“

²⁷ Blíže viz MAREK, Karel. *K úvěru a zápůjčce* [online]. bulletin-advokacie.cz, 30. června 2015 [cit. 11. září 2017]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/k-uveru-a-zapujcce>>.

ZSÚ dále vymezuje pojem obdobné finanční služby. Při rozeznání, zdali jde o finanční službu, si nevystačíme s pouhým zařazením do určitého typu smluv, ale je třeba sledovat zejména ekonomický obsah daného vztahu. Může jít o smlouvy, které nemají zdánlivě obecný charakter finanční služby, ale v souvislosti se svými ujednáními se finanční službou stát mohou. Často bývá uváděna jako příklad smlouva o koupi najaté věci, smlouva o dílo či koupi, pokud je v nich sjednána odložená platba, může se však jednat i o smlouvy cestovní. Za finanční službu lze považovat i situace, které zde pojmově nezapadají, například pokud podnikatel odkoupí od spotřebitele jím vystavenou směnku nebo obdobný dlužnický cenný papír, jedná se ekonomicky o situaci rovnocennou s poskytnutím úvěru, respektive finanční služby.²⁸

2.3 Historický vývoj

2.3.1 Chammurapiho zákoník

Již v prapočátku obchodního podnikání v mezopotámské oblasti přibližně čtyři století před Chammurapim působili v Babylonii obchodníci, jež byli nazýváni „tamkaři“, tito patřili mezi hospodářsky nejvlivnější stavy babylonského obyvatelstva. Tamkaři již totiž přestávali provozovat kočovnou i usedlou obchodní, respektive v té době spíše kramářskou činnost, jako jedinou náplň zaměstnání a získané nahromaděné prostředky začali využívat k provozování úvěrových služeb. Po čase se toto povolání stalo takřka jejich výhradní činností a pojem „tamkaři“ se začal ztotožňovat s pojmem bankéře nebo lichváře.

Babylonští vladaři se tak museli začít věnovat uspořádání těchto vztahů a podřídit je vůli zákonodárce.²⁹ Zejména za vlády Chammurapiho panovnické dynastie se na sklonku 17. století př. n. l. utvářely dějiny normotvorby v souvislosti s uspořádáváním ekonomicko-sociálních a hospodářských vztahů mezi občany Babylonské říše, a to díky Chammurapiho zákoníku. Zde se projevil první impulsy upouštění od celostátního hospodářství a docházelo k rozvoji soukromovlastnického systému.³⁰ V rámci tohoto kodexu byla přímo jedna z jeho částí věnována majetkoprávní problematice, kde se také

²⁸ SLANINA, Jan a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 6.

²⁹ NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat. *Dějiny Mezopotámie*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998, s. 88.

³⁰ KLÍMA, Josef. *Zákony Chammurapiho*. 1. vydání. Praha: Československá akademie věd, 1954, s. 139–140.

objevila jedna z prvních úprav půjčování peněz a do jisté míry i první ochrana dlužníka jako slabší strany.

Již autoři Chammurapiho zákoníku pochopili, že je potřeba zamezit libovůli věřitelů a zakomponovali do tohoto předpisu instituty chránící dlužníka.³¹ Takový institut představovala například omezená maximální výše úrokové sazby. Podobnou ochranu nalezneme také u zajištění úvěrů, kde se typicky využívalo například tzv. ručení rukojemstvím. Byla-li totiž pohledávka věřitele zajištěna rukojmím, pak byl věřitel povinen zdržet se jakéhokoli krutého nakládání s tímto rukojmím. Byla-li krutým zacházením věřitele rukojmímu způsobena smrt, byl-li třeba utýrán k smrti, uplatnila se vůči věřiteli sankce odvety, to znamená, že věřitele postihl stejný osud, jako jeho oběť.³²

2.3.2 Římskoprávní pojetí úvěru

Mutuum, neboli zápůjčku, pokládají někteří znalci římského práva ze všech reálných kontraktů jako jednu z nejdůležitějších smluv, a to zejména proto, že jde zřejmě i o smlouvu historicky nejstarší. Předmětem této smlouvy bylo v starověkém Římě poskytnout druhému úvěr, tedy jako věřitel poskytnout dlužníkovi určité množství věcí zastupitelných, oproti závazku dlužníka po nějakém čase totéž množství věcí téhož druhu vrátit.³³ Splatnost takového závazku byla buď smluvně stanovena, nebo jej mohl věřitel žádat vrátit kdykoliv. Pokud šlo o peníze, věřiteli náležela speciální žaloba zvaná „actio certae pecuniae“, avšak mohla směřovat jen na vrácení zapůjčené sumy, nikoliv úroků a jiných vedlejších úmluv. Tato ostatní příslušenství hlavní pohledávky musela být zakládána zvláštními formálními způsoby, jimiž byly tzv. stipulace, jež byly samostatně žalovatelné.³⁴

Zápůjčka představovala obligaci hlavní³⁵ a pokud byly sjednány úroky za takovouto zápůjčku, jednalo se o obligaci vedlejší, závislou na té hlavní, která sama o sobě nemohla existovat. Takovéto úrokové obligace bývaly v Římě upravovány v různých dobách odlišně. Vždy však existovala maximální úroková míra, pokud úroková suma dosáhla výše hlavního dluhu, nebo pokud by šlo o anatocismus.³⁶

³¹ Chammurapiho zákoník § 89: „Jestliže někdo, kdo si vypůjčil na úrok, neměl peněz, aby je vrátil, ale má obilí, obchodník místo peněz a svého úroku si vezme obilí podle královského předpisu; jestliže obchodník vymáhal na jeden gur obilí jako úrok více než jednu pětinu zrna a na jeden šekel stříbra více než jednu šestinu šekelu a šest zrněk, přijde o všechno, co dal na úrok.“ (překlad Josefa Klímy v knize *Zákony Chammurapiho*).

³² KLÍMA: *Zákony Chammurapiho*, s. 142.

³³ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: ACADEMIA, 1994, s. 189.

³⁴ KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 245.

³⁵ Tzv. obligatio principalis.

³⁶ Úroky z úroků.

Úrokové míry vznikaly na základě úmluvy nebo ze zákona. Již ve starších republikách měli zákonem upravenou úrokovou roční sazbu při prodlení dlužníka, která se pohybovala kolem 8 až 12 %. Snad jedinou výjimkou byl až v pozdější době, v zákoně lex Genucia z roku 342 př. Kr., zákaz požadovat úroky zcela.

2.3.3 Středověké pojetí úvěru

Už ve starověku bylo vnímáno půjčování peněz s nepřiměřenými úroky negativně a zákonodárci jej upravovali maximálními úrokovými sazbami a postihovali nejrůznějšími sankcemi. Avšak ve středověku, zejména pod vlivem křesťanských učení, se na úvěr a lichvu pohlíželo daleko jiným způsobem, nežli jej vnímali například Římané. Křesťanská ideologie, vycházela zejména z biblického rčení „*Mutuuum date nihil inde sperantes*“ (*Dávej zápůjčku, aniž bys z toho očekával nějaký prospěch*), ačkoliv tento princip křesťanství a římscí císaři nikdy zcela nepřijali, křesťanům obecně bylo pobírání úroků zcela zakázáno.³⁷ Kolem 13. století byla lichva jedním z klíčových problémů tehdejší společnosti. Bylo to způsobeno rychlým rozvojem peněžního hospodářství, které ohrožovalo tradiční křesťanské hodnoty.

Základem pro odsuzování lichvy bylo postavení peněz ve středověku jako takových, v nichž se prolínají dobové hodnoty a způsoby myšlení. Je si však potřeba uvědomit, že v době feudálního středověku se hledělo na lichvu s daleko přísnějším měřítkem nežli dnes. Definice církevních učenců v té době označovaly za lichvu vše, při čemž bylo obdrženo více, nežli bylo dáno.³⁸ Proto se lze setkat s tím, že i na většinu obchodníků se nahlíželo zákonitě jako na lichváře, někdy obchodník a lichvář představoval synonymum, protože uměli vytvořit určitý zisk. Lichvář tedy nebyl ten, kdo zneužíval půjčených peněz k nepřiměřeným ziskům na úkor dlužníka, ale byl jím paradoxně kdokoli, kdo půjčil peníze za účelem i sebemenšího zisku.

Na problematiku úvěrů ve středověku je třeba nahlížet z širší perspektivy. Nejde jen o ideový a mocenský vliv církve, ale je nutné vzít v potaz, jaké bylo středověké nahlížení na právo jako takové. Římské právo dalo do určité míry základ našim právním systémům, jelikož vyznává podobný systém hodnot. Opírá se zejména o svůj vlastní rozum a řeší konkrétní společenské a hospodářské problémy. Středověké pojetí práva v našich zemích bylo ovlivněno zejména církevně-scholastickými představami o právu. Zcela jinak hodnotili

³⁷ KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. s. 223.

³⁸ LE GOFF, Jacques. *Peníze a život*. 1. vydání. Praha: Agro, 1986, s. 22.

a posuzovali právní a morální vztahy, přičemž přisuzovali veškeré právo božskému původu. Zmíněná scholastická filosofie vytvářela celou soustavu etických zásad týkajících se úvěrů a lichvy, což bylo také bohatě využívaným literárním tématem té doby. Pro tuto scholastickou školu nebylo ani tak důvodem zákazu lichvy a odporu k půjčování peněz na úrok to, že by to odporovalo biblickým výrokům, ale spíše toto odůvodňovali s poukazem na rozpor s přirozeným právem. Jejich pozdější racionální východisko bylo takové, že každé investování peněz, které není spojeno s rizikem, považovali za lichvu.³⁹

2.3.4 Úvěr v socialistickém Československu

Socialistické Československo bylo samozřejmě ovlivněno potlačením ba i téměř zánikem soukromého vlastnictví a výraznou centralizací státní moci, kde prakticky vše podléhalo veřejnému zájmu. Docházelo k potlačování kapitalismu a budování komunismu. Hodnotové kategorie jako peníze, finance, úvěr a úrok byly vnímány stejně důležité, měly však vést úplně k jiným cílům. Úvěr byl převážně upraven v zákoně 109/1964 Sb. hospodářském zákoníku.⁴⁰

Dle marxistických učení představoval socialistický úvěr umožnění disponovat dočasně volnými peněžními prostředky a jejich využití v národním hospodářství. Úvěr byl pouze nástrojem plánovitého vyrovnávání nerovnoměrností v koloběhu fondů socialistických podniků a odvětví.⁴¹ Existoval tzv. Celostátní centralizovaný fond dočasně volných peněžních prostředků, jenž vnikal plánovitou koncentrací platebního styku socialistického hospodářství, a který byl v celostátním středisku ve Státní bance československé. Všechny organizace socialistického hospodářství byly povinny soustřeďovat své peněžní prostředky na účtech v bance a provádět pomocí tohoto účtu své platby. Jelikož se neshoduje množství peněžních prostředků a doba, kdy tyto peněžní prostředky přicházejí na tyto účty v bance, vytvářel se stálý objem dočasně volných peněžních prostředků socialistického hospodářství, jenž vyplýval z nerovnoměrnosti v průběhu hospodářských procesů.⁴² Funkcí těchto dočasně uložených peněžních prostředků bylo vytváření procesu

³⁹ URFUS, Valentin. *Právo, úvěr a lichva v minulosti*. 1. vydání. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1975, s. 31.

⁴⁰ Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění zákona č. 513/1991 Sb. účinném ke dni 31. prosince 1991.

⁴¹ PETŘÍVALSKÝ, Jiří a kol. *Peněžní oběh a úvěr za socialismu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 39.

⁴² BAKULE, Václav a kol. *Finance a úvěr v ČSR*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959, s. 52.

jejich rozdělování, kde byl v tomto úvěrovém vztahu socialistický stát zpravidla na jedné straně jako dlužník, nebo na druhé straně jako věřitel.

Všechny kapitalistické teorie o oběhu peněz a úvěru jako takovém byly považovány za nesprávné a podléhaly velké kritice. Sám spotřebitelský úvěr byl dokonce označován jako nepřítel rodinných rozpočtů. Abychom si mohli udělat představu, jaké bylo mínění v této době o úvěru, stačí uvést následující. Trh se spotřebitelskými úvěry v kapitalistických zemích popisovali socialističtí funkcionáři jako velké napětí v rodinných rozpočtech. Všechno zboží nakoupené za spotřebitelský úvěr mělo přinášet řadu nebezpečí a varovali před nástupem rozmachu imperialistického lichvářského úvěru. Spotřební úvěr tak měl zvyšovat pouze závislost dělníků a úředníků na svém zaměstnavateli a měl vytvářet psychózu „života na dluh“.⁴³

2.3.5 Novodobá právní úprava v České republice

Po sametové revoluci v roce 1989 bylo potřeba vyřešit otázky, jakým způsobem se budou řešit občanskoprávní vztahy po pádu komunismu. Řešení se našlo v zanechání občanského zákoníku z roku 1964 s tím, že z něj budou odstraněna nefunkční ustanovení platné v minulém režimu a začnou přípravy nového civilního kodexu. Právo na ochranu spotřebitele bylo zakotveno ve IV. části tohoto zákoníku.⁴⁴

Pro odstranění nefunkčních ustanovení sloužila novela občanského zákoníku z roku 1964, která byla provedena zákonem č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.⁴⁵ Novelou byly zavedeny klasické občanskoprávní instituty typické pro demokratickou společnost.⁴⁶ Obecnou úpravu v občanském zákoníku doplňoval zákon č. 513/1991 Sb. obchodní zákoník, jenž upravoval samotnou smlouvu o úvěru.⁴⁷ Koncipoval ji jako konsenzuální smlouvu mezi věřitelem a dlužníkem⁴⁸, ve které se věřitel zavazoval poskytnout na požádání dlužníka v jeho prospěch peněžní prostředky do určité částky a dlužník se zavazoval poskytnuté peněžní prostředky vrátit a zaplatit úroky.

⁴³ VELTRUSKÝ, Ladislav. *Peněžní oběh a úvěr v kapitalistických státech*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964, s. 113.

⁴⁴ TOMANČÁKOVÁ, Blanka. *Consumer Law Regulation in the Czech Republic in the context of EU law: Theory and Practise*. In DEVENNEY, James; KENNY, Mel. *European Consumer Protection Theory and Practise*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, s. 397–411.

⁴⁵ Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník, ve znění účinném ke dni 31. 12. 2013.

⁴⁶ SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele jako projev změny společnosti aneb od civilních kodexů 19. století k moderním kodexům 21. století. *Masarykova univerzita*, 2015, roč. 2015, č. 2, s. 119-133.

⁴⁷ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁸ K jejímu uzavření dochází nabytím účinnosti přijetí nabídky.

Pochopitelně podstatnou změnou oproti hospodářskému zákoníku byla skutečnost, že podle obchodního zákoníku již nemusela být poskytovatelem výhradně banka nebo státní spořitelna, ale poskytovatelem úvěru mohla být jakákoliv osoba.⁴⁹

Důležitý je v této souvislosti i počínající novodobý evropský právní vývoj, který lze charakterizovat snahou o vytvoření systému evropského soukromého práva, který obsahuje a stanovuje základní právní zásady pro celou Evropu, jež vycházejí opět z římskoprávní tradice. Stěžejní je nutnost harmonizace soukromého práva v jednotlivých členských státech evropského společenství.⁵⁰

Na počátku 90. let 20. století se tak rozvíjí také spotřebitelské právo, jakožto nová disciplína soukromého práva pod taktovkou Evropské unie. Poprvé je politika ochrany spotřebitele zmíněna v tzv. Jednotném evropském aktu z roku 1986, kde se poprvé objevuje samostatný pojem „spotřebitel“. Dále již základní dokumenty evropské unie s ochranou spotřebitele počítají, když upravují samostatnou hlavu o ochraně spotřebitele, která byla nejprve v čl. 129a Maastrichtské smlouvy a poté v čl. 153 Amsterodamské smlouvy. Aktuálně je postavena ochrana spotřebitele na základě Lisabonské smlouvy, která ji zařadila do sdílených pravomocí v EU. Členské státy a Evropská unie zde mají možnosti přijmout právně závazné akty, zatímco členské státy mohou jednat v případě, pokud tak nečiní Evropská unie.

Podobnou oporu lze najít i v Listině základních práv Evropské unie, kde ve svém čl. 38 uvádí, že v politikách Evropské unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.⁵¹

Vzniku soukromoprávní ochrany spotřebitele u nás zavdala částečná implementace směrnic ES, a to zákonem č. 367/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, kde v jeho V. části byla doplněna hlava pátá s názvem „spotřebitelské smlouvy“.

V rámci přibližování práva České republiky k právu Evropské unie byl také přijat zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. Zde nalezneme také jednu z prvních moderních definic spotřebitelského úvěru, která zní:

„Spotřebitelským úvěrem se rozumí poskytnutí peněžních prostředků nebo odložená platba, například ve formě úvěru, půjčky nebo koupě najaté věci, za které je spotřebitel povinen platit.“⁵²

⁴⁹ HULMÁK a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*, s. 690.

⁵⁰ SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 3.

⁵¹ DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr*. Praha: Leges, 2011, s. 15.

⁵² DVOŘÁKOVÁ, Iva. *Komunitární právní úprava spotřebitelského úvěru v praxi*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2010, s. 29–30.

Pokud jde o speciální zákony, jež upravovaly poskytování úvěru v České republice, první byl zákon č. 321/2001 Sb. o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru, který měl však pouze 16 paragrafovaných ustanovení.⁵³ Změnu přinesla směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru, jež byla transponována do našeho právního řádu zákonem č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru. Opět šlo však pouze o 29 paragrafovaných ustanovení.⁵⁴

Následně byl přijat již účinný ZSÚ, který implementuje do českého právního řádu směrnici Evropské parlamentu a Rady 2014/17/EU a části směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, který přináší ve svých konečných 179 paragrafovaných ustanoveních plnohodnotný zákon dopadající na tyto vztahy. Cílem tohoto zákona je upravit činnost některých osob oprávněných poskytovat a zprostředkovávat spotřebitelský úvěr včetně činnosti těchto osob v zahraničí, upravit práva a povinnosti při poskytování a zprostředkování spotřebitelského úvěru a upravit působnost správních orgánů v oblasti poskytování a zprostředkování spotřebitelských úvěrů.⁵⁵

⁵³ Zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. ve znění účinném ke dni 31. prosince 2010.

⁵⁴ Zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ § 1 ZSÚ.

3 Subjekty na trhu spotřebitelských úvěrů

3.1 Spotřebitel

Ochrana spotřebitele je odůvodněna jeho postavením v úvěrovém vztahu. Existuje zde veřejný zájem vyrovnat jeho postavení slabší strany, jež je zapříčiněno mnoha hledisky. Je vnímána jako osoba nezkušená, neinformovaná, jenž není sama schopna prosadit své zájmy na trhu, kde dominuje otrelý, na zisk orientující se profesionální obchodník.⁵⁶ Těmito hledisky mohou být např. neznalost právní úpravy, informační asymetrie, nedostatek orientace v předmětné problematice a ekonomická převaha podnikatele. Ministerstvem financí toto bývá nazýváno Konceptem distributivní spravedlnosti. Tento koncept následuje myšlenku, že nejvíce zranitelné členy společnosti je potřeba chránit a společenské zdroje jim musí být distribuovány nikoliv dle toho co je tržně efektivní, ale dle toho, co je „spravedlivé“.⁵⁷

ZSÚ neobsahuje zvláštní definici spotřebitele, vyvstává proto otázka, zdali používat soukromoprávní definici, jež je v § 419 OZ:

„Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“

Nebo jestli používat definici v úvodních ustanoveních ZOS, jež je předpisem veřejnoprávního charakteru, a který pojmem spotřebitele rozumí:

„Spotřebitelem se rozumí fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“

Obě výše uvedené definice jsou transpoziční, jelikož každá z nich do našeho tuzemského právního řádu přebírá definice ve spotřebitelsko-právních směrnici Evropské unie, ať už jde o CCD, MCD nebo i další,⁵⁸ v těchto je často uváděna definice mírně odlišná, avšak lze shrnout, že se za spotřebitele považuje osoba, která:

„...je fyzickou osobou, a která jedná za účelem, který nelze považovat za její živnost, podnikání, řemeslo nebo povolání.“⁵⁹

⁵⁶ TICHÝ, Luboš. *Ochrana spotřebitele*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 39.

⁵⁷ Srov. PRICE, Ray. *Business and You as a Consumer, Worker, and Citizen*. 5. ed. General business for everyday living, 1979, s. 112.

⁵⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů. Úř. věst. L 304/64, 22. listopadu 2011

⁵⁹ TICHÝ, Luboš. VEČL, Tomáš. *Vývoj evropského spotřebitelského práva*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2009, s. 100.

Při posuzování, jestli jde o spotřebitele, je primární sledovat účel jeho daného jednání. Je zcela irelevantní, zdali daná osoba disponuje podnikatelským oprávněním. I podnikatel může disponovat právy spotřebitele, jestliže v právním vztahu nedá najevo, že vystupuje na základě své podnikatelské činnosti.⁶⁰ V praxi se tímto vystupováním rozumí například uvedení identifikačního čísla podnikatele. Jestliže jej osoba v objednávce nebo při kontraktaci uvádí ke své identifikaci, musí počítat s tím, že na ní bude nahlíženo jako na podnikatele.⁶¹

Lze shrnout, že pokud má být na jednu stranu úvěrové smlouvy hleděno jako na spotřebitele, je nutné zkoumat obsahové, materiální, kritérium u jejího uzavírání, a to v rámci profesní či obchodní aktivity na straně poskytovatele, a naopak mimo profesní či obchodní aktivity na straně spotřebitele. Naplnění takového kritéria, resp. skutečný účel uzavření a plnění úvěrové smlouvy je nutno zkoumat v každém jednotlivém případě, nelze vycházet z paušálního obecného charakteru dané osoby.⁶²

Komplikovanějšími situacemi k posouzení se zabýval dále Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESD“), například ve svém rozhodnutí *Johann Gruber proti Bay Wa AG* ve věci C-464/01. Soud posuzoval případ, kdy byla uzavřena smlouva týkající se zboží určeného z části k podnikatelskému a zčásti k soukromému účelu. Aby se mohla osoba v tomto případě dovolávat ustanovení na ochranu spotřebitele, musí být podnikatelský účel natolik okrajový, že má zanedbatelnou úlohu v celkovém smluvním vztahu.⁶³

Dalším významným rozhodnutí ESD, a to i v souvislosti se spotřebitelskými úvěry, padlo ve věci *Foukje Faber proti Autobedrijf Hazet Ochten BV*-C-497/13. ESD rozhodl, že pokud má vnitrostátní soud k dispozici skutkové a právní poznatky, musí posoudit z moci úřední, zda nebyla jedna ze stran v postavení spotřebitele. Soud však není povinen postavení spotřebitele zkoumat, pokud nevyplývá ze spisu nebo v případě, kdy daná osoba nekomunikuje a nelze tyto informace získat prostým dotázáním.⁶⁴

⁶⁰ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2012, sp. zn. I. ÚS 1930/11.

⁶¹ Například ustanovení o spotřebiteli a podnikateli ve všeobecných obchodních podmínkách internetového prodejce alza.cz, Dostupné na: <<https://www.alza.cz/article/10.htm>>.

⁶² VEČEŘA, Jirí. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha: Leges, 2013, s. 77.

⁶³ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2005. *Oberster Gerichtshof: Johann Gruber proti Bay Wa AG*, C-464/01, Sb. rozh. s. I-458 a násl.

⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 4. června 2015. *Froukje Faber proti Autobedrijf Hazet Ochten BV* [online], C-497/13, eur-lex.europa.eu, [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:62013CJ0497&from=EN>>.

Neméně důležitým rozhodnutím je také rozsudek ve věci Maria Bucura proti SC Bancpost SA – C348/14, jež stanovil, že také na spoludlužníka se vztahuje ochrana spotřebitele, nelze totiž dělat rozdíl mezi hlavním dlužníkem a spoludlužníkem, oba jsou v rovném postavení.⁶⁵

3.2 Poskytovatel

Další definiční znak spotřebitelského úvěru spočívá v tom, že daná finanční služba je určitou osobou spotřebiteli poskytována. Tato osoba je v ZSÚ definována v § 3 odst. 1) písm. d) jako poskytovatel, a to následovně:

„Poskytovatelem se rozumí ten, kdo jako podnikatel poskytuje spotřebitelský úvěr.“
Ve směrnici CCD však nalezneme definici poněkud jinou, konkrétně v jejím článku 3. písm. b) je osoba poskytující úvěr definována takto:

„Pro účely této směrnice se rozumí „věřitelem“ fyzická nebo právnická osoba, která v rámci své živnosti, podnikání nebo povolání poskytuje nebo slibuje poskytnout úvěr.“

Tento rozdíl vysvětluje důvodová zpráva k ZSÚ tím způsobem, že byly brány ohledy na pojmy využívané v OZ. Pojem poskytovatel nahradil pojem věřitele, jelikož dle OZ může být spotřebitel ve vztahu ze spotřebitelského úvěru jak dlužníkem, tak věřitelem, stejně jako poskytovatel.

Lze však uzavřít, že tím podstatným znakem pro poskytování spotřebitelského úvěru dle ZSÚ, je skutečnost, že osoba poskytující úvěr, ať ji nazýváme věřitel nebo poskytovatel, musí jednat z pozice „podnikatele“. ZSÚ i jeho důvodová zpráva již odkazují na definici podnikatele v OZ a byť ji nekonkretizují, poukazují také na ustálenou judikaturu týkající se činnosti v rámci podnikání bez ohledu na případnou existenci či neexistenci příslušného podnikatelského oprávnění.

Zde vyvstává aplikační problém, kdy právní regulace sice nechce postihovat „přátelské“ zapůjčování peněz, ale na druhou stranu chce potírat obcházení zákona, kdy se určitá osoba vyhýbá dopadům právní úpravy a schovává se za skutečnost, že nepůjčuje peníze z pozice podnikatele. Důvodová zpráva se vyjadřuje k pojmu „přátelskost“ v tom smyslu, že by se měla posuzovat individuálně, mj. na základě podmínek úvěrové smlouvy

⁶⁵ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 9. července 2015. *Maria Bucura proti SC Bancpost SA* [online], C-348/14, eur-lex.europa.eu, [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62014CJ0348&lang1=cs&type=TEXT&ancre=>>>.

a vztahu mezi osobou věřitele a dlužníka. Přičemž ZSÚ jinými slovy považuje jakýkoliv zisk z půjčených peněz za plnění úplatné, které by nemělo být vyňato z působnosti zákona.⁶⁶

O podnikatele se jedná v případě, kdy osoba samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.⁶⁷ Při harmonizaci terminologie s komunitární úpravou se již dříve například v ZOS zákonodárce odchýlil od dřívější tradiční osnovy,⁶⁸ kdy se považovala za obchodníka nebo podnikatele osoba, jež je nadána podnikatelským oprávněním. Pro účely ochrany spotřebitele se pojmové pojetí podnikatele rozšířilo tím způsobem, že spotřebitel je chráněn i v případech, kdy jedná v právním styku s osobou, jež nemá podnikatelské oprávnění, ale fakticky se tak chová.⁶⁹ Tímto se zabýval například i NSS ve svém rozsudku 5 Afs 148/2006 ze dne 21. 9. 2017,⁷⁰ kdy potvrdil, že na rozdíl od práva veřejného, v soukromoprávní sféře nemá vliv na právní úkony absence oprávnění k podnikání.

Jedním z definičních znaků podnikání je soustavnost, kdy výdělečná činnost musí být ze strany podnikatele prováděna nepřetržitě nebo trvale. K tomuto se již vyjádřil nejvyšší soud, který ve svém rozsudku 22 Cdo 679/2007 ze dne 22. 4. 2008 konstatoval⁷¹, že soustavnost se musí vždy posuzovat s přihlédnutím ke konkrétnímu případu a není totožná s nepřetržitostí či trvalostí. Postavení určité osoby jako podnikatele může založit i nepravdivost. Nelze však považovat za provozování podnikání činnost, kterou má osoba záměr provozovat jen zcela nahodile nebo výjimečně.

Tato otázka byla při přijímání ZSÚ velmi diskutována. V souvislosti s novou povinností poskytovatele disponovat s oprávněním od regulátora ČNB, vyvstávaly obavy, že zejména drobnější subjekty, které nedosáhnou na podmínky udělení licence k poskytování úvěrů, budou obcházet tuto povinnost s tím argumentem, že neposkytují peněžní prostředky podnikatelským účelem, jelikož tak nečiní soustavně, ale pouze nahodile a výjimečně. Avšak kde je hranice soustavnosti a nahodilosti zákon ani judikatura dále blíže nespecifikovala.

⁶⁶ Srov. s německou doktrínou, která úplatnost požaduje jako základní definiční prvek. JAUERNIG, Othmar. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 17. Auflage. München: C.H. Beck, 2018, § 491.

⁶⁷ § 420 OZ.

⁶⁸ Srovnání s již neúčinným zákonem č. 513/1991 Sb. obchodním zákoníkem

⁶⁹ Důvodová zpráva k OZ, s. 107-108.

⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. září 2007, sp. zn. 5 Afs 148/2006-50.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007.

K této otázce vydala ČNB své oficiální stanovisko,⁷² ale opět nelze jednoznačně učinit závěr. ČNB bude považovat za podnikatele tu osobu, která bude poskytovat úvěr soustavně za účelem zisku, přičemž soustavnost je třeba zkoumat vždy s ohledem na podmínky konkrétního případu. Pouze učinila opačný závěr nežli výše citované rozhodnutí Nejvyššího soudu, že za soustavnou činnost je možno považovat i takovou činnost, kterou má podnikatel v záměru vykonávat, byť jen nepravidelně, například jen několikrát do roka. Bude zajímavé sledovat jaká se v budoucnu vyvine rozhodovací praxe soudů, nicméně již nyní lze spatřovat snahu ČNB potírat tyto praktiky.

Poskytování úvěru představuje v zásadě činnosti, jež jsou v této oblasti typické. Může se jednat o nabízení spotřebitelského úvěru, přípravné práce u sjednávání spotřebitelského úvěru, kontraktace a samotné sjednávání spotřebitelského úvěru nebo plnění ze smlouvy o úvěru. společným jmenovatelem jsou dvě podmínky, musí se jednat o činnosti prováděné vlastním jménem a na vlastní účet. Důvodová zpráva k ZSÚ přitom výslovně zdůrazňuje, že poskytování spotřebitelského úvěru může být realizováno nezávisle na skutečnosti, zdali konkrétní subjekt disponuje potřebným oprávněním nebo ne.

V § 7 a násl. ZSÚ zákonodárce vyjmenoval osoby oprávněné poskytovat spotřebitelský úvěr.

„Poskytovat spotřebitelský úvěr jako podnikatel je oprávněn pouze:

- a) banka, zahraniční banka a zahraniční finanční instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost bank,*
- b) spořitelní a úvěrní družstvo za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost spořitelních a úvěrních družstev,*
- c) platební instituce a zahraniční platební instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk,*
- d) poskytovatel platebních služeb malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk,*
- e) instituce elektronických peněz a zahraniční instituce elektronických peněz za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk,*
- f) vydavatel elektronických peněz malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk, a*

⁷² ČNB. *K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 27. září 2016 [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/.galleries/documents/FAQ_downloadgallery/k_nekterym_ustanovenim_zakona_c_257_2016.pdf>.

g) nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru (§ 9) za podmínek stanovených tímto zákonem.“

3.2.1 Nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru

Ve vztahu k ochraně spotřebitele se autor rozhodl z výše uvedeného výčtu věnovat pozornost zejména písm. g) nebankovním poskytovatelům spotřebitelského úvěru, jejichž působnost je samostatně upravena v § 9 a násl. ZSÚ. Zákodárce totiž vyhověl řadě požadavků neziskových organizací na ochranu spotřebitele a uložil subjektům odlišných od písm. a) až f) povinnost disponovat oprávněním k poskytování spotřebitelských úvěrů na základě licence stejně jak tomu bylo doposud v případě bank nebo pojišťoven. Podle MCD se jedná o nový typ subjektů zavedených v rámci jednotného režimu na trhu spotřebitelských úvěrů.

Dozor nad nebankovními poskytovateli vykonává ČNB, jež také rozhoduje o udělení licence. Jedná se o významný posun oproti předchozí úpravě, kdy k poskytování spotřebitelského úvěru postačovalo pouze předmětné živnostenské oprávnění.⁷³ Pro získání oprávnění k poskytování spotřebitelských úvěrů je potřebné splnit určité podmínky, kterým se bude autor dále věnovat také v kapitole věnované dohledu ČNB.

První podmínka dle § 10 ZSÚ stanovila právní formu, jež musí nebankovní poskytovatel splňovat. Musí se jednat o akciovou společnost, evropskou společnost nebo společnost s ručním omezením se skutečným sídlem na území České republiky. Nesmí se tedy jednat o osobní společnosti. Družstva, spořitelní a úvěrní, mohou poskytovat spotřebitelské úvěry za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost spořitelních a úvěrních družstev.⁷⁴

Druhou podmínkou je důvěryhodnost, kterou musí být nadána jak společnosti, tak i její ovládající osoba. Pojem důvěryhodnosti již byl dříve používán v řadě zákonů, avšak nebyl dosud zcela definován. ZSÚ podmínky pro důvěryhodnost stanovuje v § 72 pro fyzické osoby a v § 73 pro právnické osoby negativním vymezením. Obecně důvěryhodnou osobou je ten, kdo dává předpoklad řádného provozování činnosti podle ZSÚ. Jelikož bývá pojem důvěryhodnosti neurčitým právním pojmem, ČNB vydala úřední sdělení, kde

⁷³ HUSTÁK, Zdeněk. *Nová pravidla pro poskytování a zprostředkování spotřebitelských úvěrů* [online]. epravo.cz, 26. února 2016, [cit. 2. října 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nova-pravidla-pro-poskytovani-a-zprostredkovani-spotrebitelskych-uveru-100618.html>>.

⁷⁴ KURKA, René. PAŘÍKOVÁ, Anežka. *Subjekty finančního trhu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 4–5. souvisí i s § 7 písm. b) ZSÚ.

informuje o svém přístupu k posuzování těchto termínů, jenž mimo jiné vychází z obecných pokynů evropských dohledových orgánů.⁷⁵

Lze shrnout, že za důvěryhodnou osobu bude považována ta, která nebyla pravomocně odsouzena pro trestný čin proti majetku, pro trestní čin hospodářský nebo pro jiný trestný čin spáchaný úmyslně. Dále ta osoba, ohledně jejíhož majetku nebylo v posledních pěti letech před rozhodným dnem, nebo kdykoliv poté vydáno rozhodnutí o úpadku a osoba, která v posledních pěti letech nebyla členem statutárního ani dozorčího orgánu právnické osoby, ohledně jejíhož majetku bylo vydáno rozhodnutí o úpadku, na jejíž majetek byl prohlášen konkurs. Na nedůvěryhodnou osobu bude také nahlíženo v případě, kdy bude odňato oprávnění udělené po splnění podmínek stanovených v ZSÚ. Posuzování však zůstává v intencích ČNB, která by měla u posuzování žádostí o licenci postupovat s individuálním přístupem dle svých výše zmiňovaných úředních sdělení.

Kromě důvěryhodnosti musí být také poskytovatel odborně způsobilý. Odbornou způsobilostí se dle § 60 ZSÚ rozumí získání všeobecných znalostí a odborných znalostí a dovedností nezbytných pro poskytování spotřebitelského úvěru. Odborná znalost a dovednost u poskytování spotřebitelského úvěru se prokazuje osvědčením o úspěšném vykonání odborné zkoušky. Požadavky na formu odborné zkoušky k jejich ověření stanovuje vyhláška č. 384/2016 Sb. o odborné způsobilosti pro distribuci spotřebitelského úvěru.

⁷⁵ The Committee of European Securities Regulators. *Guidelines for the prudential assessment of acquisitions and increases in holding in the financial sector required by Directive 2007/44/ES* [online]. eba.europa.eu. 2007 [cit. 2. října 2017]. Dostupné na <https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/08_543b.pdf>.

3.3 Zprostředkovatel

Zákon rozumí zprostředkovatelem toho, kdo jako podnikatel zprostředkuje spotřebitelský úvěr.⁷⁶ Zprostředkováním se pak rozumí nabízení možnosti sjednat spotřebitelský úvěr, předkládání návrhů na sjednání spotřebitelského úvěru, provádění přípravných prací směřujících ke sjednání spotřebitelského úvěru, sjednávání spotřebitelského úvěru nebo výkon práv a plnění povinností ze smlouvy o zprostředkování, a to vše jménem a na účet poskytovatele nebo jménem a na účet spotřebitele.⁷⁷ ČNB výslovně uvádí, že při posuzování, zdali jde o zprostředkovatele, není rozhodující, jestli tato osoba za svou činnost pobírá odměnu, protože otázka pobírání odměny v tomto případě není definičním znakem. Pro určení osoby jako zprostředkovatele považuje ČNB skutečnost, že daná osoba provádí výše uvedené činnosti jako podnikatel.⁷⁸

ČNB se také zabývala otázkou vymezení hranice mezi zprostředkováním, tzv. tipářstvím a marketingovou činností. Toto odlišení je zásadní pro daný vztah se spotřebitelem a okruh úpravy, který na onen vztah bude dopadat. Činnost zprostředkovatele, na rozdíl od činnosti tipáře nebo marketéra, je regulována úpravou ZSÚ, zejména týkající se licenční povinnosti pro zprostředkovatele.

U posuzování okolností jednotlivého případu je potřeba vycházet z vymezení hranice mezi tipářstvím, marketingovou činností nebo zprostředkováním spotřebitelského úvěru. Činnost tzv. „tipáře“ je dle §4 odst. 4. písm. b) ZSÚ výslovně vyjmutá, marketingová činnost úpravě ZSÚ naopak vůbec předmětné regulaci nepodléhá.

Tipář v zásadě nesmí přesáhnout hranici, kdy obecně zjistí zájem spotřebitele o uzavření smlouvy o úvěru, a tuto informaci společně s kontaktními údaji spotřebitele předá poskytovateli nebo zprostředkovateli úvěru. Zprostředkovatel totiž na rozdíl od tipáře činí i takové činnosti, jež poskytují spotřebiteli, potenciálnímu zájemci o úvěr, i takové informace o konkrétních vlastnostech úvěrového produktu, že jsou způsobilé vzbudit ve spotřebiteli zájem o tento daný úvěrový produkt.

⁷⁶ § 3 odst. 1) písm. e) ZSÚ.

⁷⁷ § 3 odst. 1) písm. b) ZSÚ.

⁷⁸ ČNB. *K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 27. září 2016 [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/.galleries/documents/FAQ_downloadgallery/k_nekterym_ustanovenim_zakona_c_257_2016.pdf>.

V praxi to bývá často formou doporučení. Činnost tipaře by proto měla vést pouze k vyhledání neboli „vytipování“ zájemce o úvěr, nikoliv k jeho získání, respektive přesvědčení v podobě rozhodnutí mentálního či vážného zájmu o sjednání konkrétního úvěrového produktu. Je tomu tak podobně i u marketérů, kteří nesmí naplnit definiční znaky regulované činnosti. Reklamní činnost musí spočívat pouze v jejím šíření, kdy musí být zřejmé, že se jedná o reklamu, a nikoliv o vlastní sdělení šířitele.⁷⁹

3.3.1 Samostatný zprostředkovatel

Zákon rozumí samostatným zprostředkovatelem toho, kdo je oprávněn zprostředkovávat spotřebitelský úvěr na základě oprávnění od ČNB. Svou činnost vykonává na základě smlouvy uzavřené s jednou nebo více osobami oprávněnými poskytovat spotřebitelský úvěr, nebo smlouvy o zprostředkování spotřebitelského úvěru uzavřené přímo se spotřebitelem.⁸⁰

Jedná se tak vedle vázaného zástupce, zprostředkovatele vázaného spotřebitelského úvěru a zahraničního zprostředkovatele o další osobu oprávněnou zprostředkovávat spotřebitelský úvěr. K těmto subjektům důvodová zpráva k ZSÚ uvádí:

„Tuto živnost zákon nahrazuje kategoriemi nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru, samostatného zprostředkovatele, vázaného zástupce a zprostředkovatele vázaného spotřebitelského úvěru, které nově podřizuje určitým regulatorním a dohledovým požadavkům. Jedná se o kategorie, které nahradí stávající oprávnění ke zprostředkování spotřebitelských úvěrů.“

Svůj výkon činnosti provádí na základě smlouvy. V praxi se bude jednat o smlouvu s bankou či jiným nebankovním subjektem, kdy je na rozdíl od smlouvy se spotřebitelem ze zákona požadována písemná forma. Důvodem je požadavek na dohledatelnou, doložitelnou a ověřitelnou síť zprostředkovatelů u konkrétních poskytovatelů.⁸¹ Charakter nebo typ smlouvy zákon výslovně nestanovuje, proto je možné využít stejně jako v přechozí právní úpravě smlouvu zprostředkovatelskou, smlouvu o obchodním zastoupení, smlouvu komisionářskou nebo i jinou inomínatní.⁸²

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ § 17 ZSÚ.

⁸¹ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 148.

⁸² Srov. WACHTLOVÁ, L. SLANINA, J. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 30–31.

3.3.2 Vázaný zástupce a zprostředkovatel vázaného spotřebitelského úvěru

Zprostředkovávat spotřebitelský úvěr je dále oprávněn dle písm. b) a c) § 16 ZSÚ vázaný zástupce a zprostředkovatel vázaného spotřebitelského úvěru. Vázaný zástupce je ten, kdo je oprávněn zprostředkovávat spotřebitelský úvěr na základě zápisu do registru oprávněných v oblasti spotřebitelského úvěru. Vázaný zástupce je omezen tím, že smí zprostředkovávat spotřebitelský úvěr pouze pro jednoho zastoupeného, a to na základě písemně uzavřené smlouvy.

Zastoupená osoba může být ve vztahu k danému vázanému zástupci pouze jedna a může se jednat jenom o poskytovatele nebo samostatného zprostředkovatele. Jak také uvádí důvodová zpráva k § 27 ZSÚ, zastoupená osoba nese za činnost svého vázaného zástupce plnou a bezpodmínečnou odpovědnost. Jde o podobný princip, jak je již znám déle na kapitálových a finančních trzích.⁸³ Můžeme se s ním tedy setkat například v zákoně č. 24/2013 Sb. o investičních společnostech a investičních fondech, nebo v zákoně č. 256/2004 Sb. o podnikání na kapitálovém trhu.

⁸³ Srov. DROBIŠ, Zbyněk. *Odpovědnost vázaného zástupce? Zodpovídá zastoupený* [online]. investujeme.cz, 14. srpna 2014 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.investujeme.cz/clanky/odpovednost-vazaneho-zastupce-zodpovida-zastoupeny/>>.

4 Forma a obsah smlouvy o spotřebitelském úvěru

Jak také stanoví § 104 ZSÚ, smlouva o spotřebitelském úvěru vyžaduje písemnou formu, kde musí být uvedeny informace vyčteny v § 108 a § 109 odst. 1 jasným, výstižným a zřetelným způsobem.⁸⁴ Nesplnění této povinnosti nebo písemné formy nemá za následek neuzavření nebo neplatnost smlouvy, avšak má za následek sankci uvedenou v § 110 ZSÚ. Poskytovatel nebo zprostředkovatel spotřebitelského úvěru poskytne spotřebiteli jedno vyhotovení smlouvy o spotřebitelském úvěru v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat neprodleně po uzavření smlouvy. Zákonodárce tímto klade výslovný důraz na dodržování formy a obsahu smluv tohoto typu.

Při nedodržení požadavků na formu a obsah smlouvy byly stanoveny následující důsledky. V případě, kdy nejsou poskytnuty informace o zápůjční úrokové sazbě, o RPSN, o celkové částce, kterou má spotřebitel zaplatit, nebyla-li dodržena písemná forma smlouvy, nebo nebylo-li písemné vyhotovení smlouvy obsahující tyto informace poskytnuto spotřebiteli v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat, platí, že zápůjční úroková sazba je repo sazba uveřejněná ČNB, platná v den uzavření smlouvy o spotřebitelském úvěru, nebyla-li sjednána nižší. Podstatné dále je, že se nepřihlíží k jiným platbám sjednaným ve smlouvě o spotřebitelském úvěru.⁸⁵

Účelem takto stanovené sankce je záměrné vyhnutí se obecné úpravě dle § 582 odst. 1 OZ, kdy právní úkon, jež není učiněn v zákonem předepsané formě, je neplatný. V tomto je zohledněna především ochrana spotřebitele, jelikož následky neplatnosti smlouvy by dopadly nepříznivě právě na něj. Pro uvedení příkladu poslouží situace, kdy by v případě neplatnosti smlouvy ztratil spotřebitel výhodu splátek a byl by povinen splatit poskytnutý úvěr v celé výši. To by způsobilo spotřebiteli velké komplikace, protože poskytnutý úvěr už mohl být využit na daný účel, a tudíž by nebyl schopen toto následně plnit.

Důvodová zpráva k ZSÚ uvádí, že požadavek písemné formy smlouvy o spotřebitelském úvěru vyplývá z nutnosti nastolení právní jistoty v těchto smluvních vztazích a z nutnosti zajištění důkazů pro případné právní spory. Důvodová zpráva dále výslovně uvádí pouze jediný příklad, jak uzavřít smlouvu nelze, a to je telefonicky, neboť smlouva musí mít formu písemnou a obsahovat předepsané náležitosti.

⁸⁴ Mezi tyto obligatorní obsahové náležitosti patří například informace o druhu úvěru, kontaktní údaje smluvních stran, celková výše úvěru, doba trvání úvěru, zápůjční úroková sazba, výše, počet a četnost plateb, RPSN a další uvedené v § 106 ZSÚ, další povinné informace jsou uvedeny v § 107, § 108 a § 109, které však dopadají na další již modifikované případy.

⁸⁵ § 110 ZSÚ.

Požadavek na vyhotovení smlouvy v listinné podobě nebo na jiném trvalém nosiči dat neprodleně po uzavření této smlouvy směřuje dle důvodové zprávy k posílení právní jistoty a také přispívá reálně umožnit spotřebitelům seznámení se s veškerými náležitostmi smluvního vztahu a zvážení všech nevýhod a výhod. Na základě získaných informací pak mohou učinit „informované a kvalifikované rozhodnutí“. Toto ustanovení dbá na to, aby se zabránilo v současnosti k negativním jevům ve spotřebitelských smlouvách, kdy spotřebitel uzavře závazek, aniž by se předem mohl seznámit s jeho podmínkami a s tím spojenými důsledky. Takováto ochrana spotřebitele však má své limity, k čemuž se také vyslovil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 3512/11,⁸⁶ kde stanovil:

„Spotřebitel musí mít adekvátní možnost se s obsahem podmínek seznámit, to ovšem neznamená, že tak skutečně učiní. I když je spotřebitelům přiznána vyšší právní ochrana pro jejich fakticky slabší postavení, nedochází tím k úplnému potlačení zásady vigilantibus iura scripta sunt.“

Trvalý nosič dat představuje nástroj, který umožňuje spotřebiteli uchování informací určených jemu osobně tak, aby mohly být využívány po dobu přiměřenou účelu, a který umožňuje reprodukci těchto informací v neměnné podobě.⁸⁷ V praxi i vzhledem k nastoleným obchodním trendům se začala diskutovat otázka, zdali tyto požadavky splňuje i prostý e-mail. ČNB, jakožto dohledový orgán, výslovně připouští, že e-mail lze považovat za medium, které splňuje obě výše uvedené podmínky.⁸⁸ Relevantní je v tomto ohledu možnost spotřebitele uložit si jemu určené informace a také záruka, že nedojde k žádné změně jejich obsahu, stejně tak jejich přístupnost po přiměřenou dobu a možnost jejich reprodukce v nezměněném stavu. Pojem trvalý nosič má autonomní význam a jeho výklad nemůže být určován vnitrostátními ustanoveními týkajícími se formy, v jaké musí být úvěrové smlouvy vypracovány. Úvěrová smlouva nemusí být nutně vypracována v jednom dokumentu, ale všechny informace, které mají být uvedeny v úvěrových smlouvách dle čl. 10 CCD, musí být uvedeny pro spotřebitele v písemné podobě nebo na trvalém nosiči dat.⁸⁹

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

⁸⁷ Článek 3, písm. m) CCD.

⁸⁸ Za trvalý nosič dat bývá na finančním trhu považována rovněž i pouhá internetová stránka, pokud s tím zákazník souhlasí a mezi obchodníkem a zákazníkem se jedná o přiměřenou praxi. Musí však splňovat všechny zmíněné podmínky. Srov. HUSTÁK, Zdeněk a kol. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2012, s. 219.

⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 9. listopadu 2016. *Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróové* [online]. C 42/15, curia.europa.eu, [cit. 15. prosince 2018] Dostupné na <<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30ddbdc67a325a744abca0ebccda991a335c.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyNchn0?text=&docid=185223&pageIndex=0&doclang=cs&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=458212>>.

Nejproblematictější otázkou tohoto tématu je uzavírání smlouvy písemnou formou pomocí elektronických prostředků na dálku. Akademická ani soudcovská obec nezastává jednotný názor. K této problematice se vyjadřovala i ČNB na základě kvalifikovaného dotazu. Jádrem rozepře je, zdali postačuje tzv. prostý elektronický podpis nebo musí být vyžadován zaručený elektronický podpis. Obchodní trend posledních let, který se bude do budoucna ještě jistě prohlubovat a rozšiřovat, je takový, že obecně prodejci, obchodníci a poskytovatelé, kteří nabízejí své služby nebo produkty, se přesouvají se svou nabídkou na internet. Spotřebitelé tak mohou uzavírat smlouvy s podnikatelem online, bez toho, aby se museli někdy fyzicky potkat a podepsat si určitou listinu osobně.

Tento způsob obchodu se také rozmohl na finančním trhu, kde téměř všechny bankovní ale i nebankovní domy poskytují své služby také online. Riziko tohoto právního jednání je spatřováno nepochybně v potenciální záměně identity, kdy určitá osoba dokáže on-line daleko lépe zneužít identitu jiné osoby nežli při fyzické návštěvě konkrétního poskytovatele. Kritici však namítají, že v rámci rychlosti a úspornosti je přesun do on-line prostředí nevyhnutelný a mají na něm zájem jak spotřebitelé, tak podnikatelé. Obecně běžná právní praxe již s takovýmto právním jednáním počítá, avšak předpokládá a vyžaduje zaručený elektronický podpis nebo existenci datových schránek, kdy je identita beze sporu ověřena. Spotřebitelé ale pochopitelně v drtivé většině případů nemají ani zaručený elektronický podpis, ani nemají svou datovou schránku.

Jak již bylo uvedeno, v souladu s § 104 ZSÚ vyžaduje smlouva o spotřebitelském úvěru písemnou formu, nedodržení této formy nemá za následek neuzavření nebo neplatnost smlouvy, avšak má za následek sankci uvedenou v § 110 ZSÚ. K platnosti písemné formy právního jednání je podle § 561 odst. 1) OZ vyžadován podpis jednajícího. V případě právního jednání učiněného elektronickými prostředky odkazuje věta třetí § 561 odst. 1 OZ blanketním způsobem na jiný právní předpis, který stanoví, jak lze při právním jednání učiněném elektronickými prostředky písemnost elektronicky podepsat. Tímto zvláštním právním předpisem je s účinností od 19. 9. 2016 zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce (dále též jen „adaptační zákon“),⁹⁰ který v návaznosti na přímo použitelné Nařízení EU č. 910/2014, o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES. Úř. věst. L 257/73, 28. srpna 2014.

⁹⁰ Zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů.

⁹¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES. Úř. věst. L 257/73, 28. srpna 2014.

upravuje v závislosti na druhu právního jednání a podepisujícího subjektu požadavky na podepisování elektronických dokumentů.

Při posuzování splnění obligatorní písemné formy právního jednání v případě kontraktace elektronicky a na dálku je také nutno zabývat se podmínkami uvedenými v ustanovení § 562 odst. 1 OZ. Aby byla dodržena písemná forma právního jednání učiněného elektronickými prostředky, musí splňovat tyto dva předpoklady:

- a) *zachycení obsahu právního jednání,*
- b) *možnost určení jednající osoby.*

Vztah obou ustanovení § 562 odst. 1) a 561 odst. 1) OZ lze vykládat tím způsobem, že zatímco § 562 odst. 1 OZ obecně povoluje použití elektronických a jiných technických prostředků pro právní jednání s tím, že písemná forma je zachována jen v případě, že tyto prostředky umožňují zachycení jeho obsahu a určení jednající osoby, pak ustanovení § 561 odst. 1 OZ navíc vyžaduje k platnosti právního jednání v písemné formě podpis jednajícího, který musí být přítomen. K tomu, abychom mohli dojít k závěru o dodržení písemné formy právního jednání, není zcela zřejmé, zdali je nutné náležitosti vymezené v obou uvedených ustanoveních dodržet současně. Odborná veřejnost se totiž neshoduje v názoru na vztah těchto ustanovení, kdy jedna část odborné veřejnosti se přiklání k názoru, že § 562 odst. 1 OZ je zvláštním ustanovením k § 561 odst. 1 OZ a upravuje náležitosti právního jednání, které nevyžadují podpis.⁹² Druhá část odborné veřejnosti má za to, že § 562 odst. 1 za zvláštní ustanovení k § 561 odst. 1 považován být nemůže a podpis jednajícího nesmí u písemného právního jednání chybět.⁹³ Od toho se odvíjí otázka, zdali elektronický podpis musí umožňovat určení jednající osoby, nebo jestli se uplatní pouze ustanovení § 7 adaptačního zákona, dle kterého lze k podepisování elektronickým podpisem použít tzv. prostý typ elektronického podpisu. V běžné praxi by to znamenalo uvedení jména a příjmení k datové zprávě s vyjádřením souhlasu. Je však nepochybné, že to nelze považovat za metodu jednoznačného ověření identity jednajícího a jedna uvedených podmínek by tak nebyla splněna.

Pokud jde tedy o splnění výše uvedených podmínek, první z nich vyjadřuje požadavek na zachycení obsahu právního jednání. K požadavku zachycení obsahu právního jednání obecně stačí, že obsah lze uchovat a opakovaně zobrazit, což například splňuje

⁹² KORBEL, František.; MELZER, Filip. Písemnost, elektronický a biometrický podpis v elektronickém právní jednání. *Bulletin Advokacie*, 2014, č. 12, s. 31–36.

⁹³ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2025 an.

i prostý e-mail a není o tom ani v právní teorii sporu, jak také uvádí ve svém komentáři k § 562 JUDr. Lavický a kol.:

„...tento požadavek lze bez větších obtíží naplnit poměrně často. Zejména u e-mailu, ale i např. u textové zprávy je dosažení tohoto požadavku možné a i obvyklé.“

Ke splnění druhé uvedené podmínky je třeba naplnit požadavek určení jednatelky osoby. Podle § 7 adaptačního zákona postačuje při soukromoprávní komunikaci jakýkoliv typ elektronického podpisu, včetně tzv. prostého elektronického podpisu, který nemusí naplňovat požadavky kladené na vyšší formy elektronických podpisů v podobě tzv. zaručeného a kvalifikovaného elektronického podpisu. Podle legální definice elektronického podpisu uvedené v čl. 3 bodu 10 nařízení eIDAS lze za elektronický podpis považovat jakákoliv data v elektronické podobě, která jsou připojena k jiným datům v elektronické podobě nebo jsou s nimi logicky spojena, a která podepisující osoba používá k podepsání. S ohledem na takto široké vymezení elektronického podpisu lze nepochybně za tzv. prostý elektronický podpis považovat rovněž napsání jména a příjmení na závěr e-mailové zprávy. K tomuto tématu se vyslovila ve své odpovědi na kvalifikovaný dotaz také ČNB a došla k následujícím závěrům.

ČNB nepovažuje za nezbytné, aby za účelem dodržení písemné formy byla v soukromoprávních vztazích právní jednání učiněná elektronickými prostředky vždy podepsána zaručeným elektronickým podpisem ve smyslu článku 3 bod 11) eIDAS, resp. dříve § 2 písm. b) zákona č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu. Požadavek písemné formy vyplývá dle důvodové zprávy k ZSÚ z nutnosti nastolení právní jistoty v těchto smluvních vztazích a z nutnosti zajištění důkazů pro případné právní spory a pak především kvůli snaze potlačit v současnosti vyskytující se praktiky, kdy spotřebitel uzavírá závazky, aniž by se předem mohl seznámit s jejich podmínkami a důsledky. Těmto záměrům může dle ČNB vyhovět i tzv. prostý elektronický podpis.

Avšak z důvodu zabránění možnému zneužití údajů jiné osoby a z důvodu ochrany spotřebitele před následky právních jednání, s kterými nevyjádřil souhlas, očekává ČNB v souladu s povinností poskytovatele a zprostředkovatele provozovat dle § 75 ZSÚ svou činnost s odbornou péčí zavedení mechanismů, které zajistí dostatečnou úroveň ověření identity jednatelky osoby.

Otevírá se tedy otázka, jaký mechanismus poskytovatele toto splňuje nebo může splňovat. Je důležité zmínit, že samozřejmě nikdy neexistuje stoprocentní jistota, že mohl jednat i někdo jiný než spotřebitel, ostatně, ani klasická listinná forma písemného právního jednání s podpisem jednatelky osoby negarantuje stoprocentní určitost autora podpisu, ale

vytváří pouze důkaz, na jehož základě lze s určitou pravděpodobností předpokládat, že autorem projevu vůle na listině je osoba, která ji podepsala. Jde však o soukromou listinu, a proto je na každém, aby dokázal její pravost a správnost.⁹⁴

U mechanismů ověřujících identitu spotřebitele je podstatné určit, identifikovat a zjistit autentičnost jeho podpisu za účelem splnění písemné formy smlouvy, zdali jedná skutečně daná osoba. V praxi se lze setkat s různými přístupy. Asi nejužívanějším způsobem je uzavření smlouvy o přístupu do určité elektronické platformy, jak je tomu třeba u internetového bankovníctví. Velmi rozmanitá praxe je u jednání na dálku prostřednictvím elektronické komunikace. Poskytovatelé zde užívají metodu zasílání symbolických tzv. verifikačních plateb ze spotřebitelova bankovního účtu, kde již určité ověřovací kroky učinila banka při založení tohoto účtu. Je zde tudíž předpoklad, že s tímto osobním účtem je oprávněna nakládat pouze osoba spotřebitele. Toto je doplňováno a kombinováno zasláním naskenovaných dokladů totožnosti nebo potvrzovacími sms zprávami. V praxi se objevují i zcela nekonvenční metody, kdy je například realizován webkamerový interaktivní videohovor apod. Neexistují zatím pro poskytovatele žádná bližší vodítka, jak splnění požadavku písemné formy dodržet i prostřednictvím elektronických nástrojů na dálku. Je to zapříčiněno zejména tím, že se tímto tématem zabývá minimum judikatury a regulátor ve svých praktických stanoviscích odkazuje spíše na obecné právní předpisy.⁹⁵ Autor je toho názoru, že obecný obchodní trend nevyhnutelně táhne k přesunu do online prostředí a také právo by mělo v tomto odvětví přizpůsobit svou regulaci, aby takový způsob kontraktace umožnilo, avšak stanovilo jednoznačná pravidla pro jeho využití.

⁹⁴ KORBEL, František, MELZER, Filip. Písemnost, elektronický a biometrický podpis v elektronickém právní jednání. s. 35.

⁹⁵ KOŽUŠNÍK, Rudolf. Povinná forma spotřebitelských smluv o úvěrovém financování. Symposium „Regulace spotřebitelských úvěrů“. *Pražský právníkový podzim*, 2016, s. 25-26.

5 Informační povinnost a jednání se spotřebitelem

Občanské právo zakotvuje informační povinnost v souvislosti s procesem uzavírání smlouvy pouze výjimečně, zejména v případech, kdy je spojena s ochranou spotřebitele.⁹⁶ Nedodržení těchto informačních povinností má obvykle jiné následky než neplatnost právního jednání. Může být důvodem pro odstoupení od smlouvy, založit odpovědnost za vady, prodloužit lhůtu k odstoupení od smlouvy nebo se může jednat i o správní delikt. Rozsah informační povinnosti se liší v závislosti na významu dané skutečnosti pro uzavření smlouvy. Pravdivost informací se posuzuje objektivně, jde-li o rozhodující skutečnosti.⁹⁷ O omyl v rozhodující skutečnosti se jedná, pokud by při znalosti pravdivé informace k uzavření smlouvy nedošlo.⁹⁸

Hned první informační zákonná povinnost se tak vztahuje ještě k době před uzavřením samotné smlouvy. ZSÚ používá institut poskytnutí a vysvětlení předmluvních informací, v § 94 odst. 1) požaduje poskytnutí informací vyčtené zejména v § 95 jako je druh spotřebitelského úvěru, celková výše úvěru, doba trvání úvěru, úroková sazba apod., ale ve svém druhém odstavci vyžaduje především náležité vysvětlení těchto informací. Vysvětlení by mělo mít zejména takový účinek, že spotřebitel bude schopen posoudit, zda navrhovaná smlouva o spotřebitelském úvěru odpovídá jeho potřebám a finanční situaci. Vysvětlení by se mělo také týkat důsledků prodloužení s plněním a základní informace o jednotlivých nabízených produktech a jejich dopadech, v případě doplňkových služeb s nimi svázaných též vysvětlení následků pro spotřebitele spojených se samostatným ukončením jejich čerpání. Stejně povinnosti má také zprostředkovatel, nikoliv však zprostředkovatel vázaného spotřebitelského úvěru. Zprostředkovatel je vždy povinen poskytnout spotřebiteli předmluvní informace, bez ohledu na to, jestli úvěr pouze nabízí, nebo jestli bude uzavírat smlouvu přímo jménem poskytovatele. Zakládá se však domněnka, že splní-li povinnost poskytnout informace a náležité vysvětlení poskytovatel, platí, že tuto povinnost splnil i zprostředkovatel. Jestliže bude chtít využít zprostředkovatel této domněnky ve svůj prospěch v případě např. kontroly dohledového orgánu, měl by být schopen náležitě doložit skutečnost, že uvedená povinnost byla splněna poskytovatelem.

⁹⁶ SELUCKÁ, Markéta. *Koupě a prodej*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 7.

⁹⁷ KRONMAN, Anthony. *Mistake, Disclosure, Information, and the Law of Contracts* [online]. uchicago.edu, [cit. 29. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/467583?mobileUi=0&>>>.

⁹⁸ HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v civilním právu*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2008, s. 155.

5.1 Náležitě vysvětlení

Jakou formu by mělo splňovat náležité vysvětlení zákon přesně nespecifikuje. Poskytnout informace dle § 95 odst. 1 lze prostřednictvím formuláře uvedeného v příloze č. 2 k ZSÚ. Slanina a kol. se domnívají, že pro náležité vysvětlení již přehledný formulář nestačí. V tomto komentáři preferují ústní objasnění předsmuvních informací, pokud na trvalém nosiči dat spotřebitel obdrží již samotné předsmuvní informace.⁹⁹ Jestliže tedy písemná forma nepostačuje, otevírá se otázka, zda je poskytovatel povinen učinit jakýsi osobní pohovor nad smlouvou o spotřebitelském úvěru, v případě uzavírání smlouvy na dálku, zdali je potřeba tyto informace sdělovat prostřednictvím telefonického rozhovoru. Autor se neztotožňuje s tím názorem, že prosté, jednoduché a přehledné vysvětlení písemnou formou k splnění nepostačuje. Splnit povinnost náležitého vysvětlení by mělo být možné i prostřednictvím např. vysvětlující brožury nebo krátkého videa, avšak poskytovatel či zprostředkovatel musí být připraven odpovědět na jednotlivé dotazy.

Náležité vysvětlení nemusí být poskytnuto individuálně pro každého spotřebitele, připouští se i standardizace a využívání vzorového vysvětlení.¹⁰⁰ Míra vysvětlení však bude zřejmě u každého spotřebitele stanovena individuálně. Měla by směřovat zejména na základní pojmy užívané v § 95 odst. 1, tedy co znamená RPSN, úroková sazba, umořování jistiny apod. Panuje však rozpor nad otázkou, zda je nutné vysvětlit předsmuvní informace spotřebiteli, který jejich vysvětlení zjevně nepotřebuje. Autor se přiklání k takovému názoru, že prohlásí-li spotřebitel, že daným podmínkám a pojmům zcela rozumí a nepotřebuje vysvětlení, poskytovatele sám této povinnosti zproští.

5.2 Způsob poskytnutí informací

V ZSÚ zákonodárce užil v tomto případě velice problematický požadavek poskytovat uvedené informace „jasným, výstižným a zřetelným způsobem“. Tímto způsobem a s touto formulací požaduje uvádění informací již CCD v jejím čl. 10 odst. 2., má se tím na mysli výklad informací v kontextu celé právní úpravy, což jak se také shoduje odborná veřejnost, má za následek neúměrné přetížení spotřebitele informacemi.

⁹⁹ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 478–480.

¹⁰⁰ BÜLOW, ARTZ. *Verbraucherkreditrecht*. Auflage 9., C. H. Beck, 2016, § 491a, marg. č. 57.

V § 106 ZSÚ nalezneme výčet všech informačních oblastí, které musí být obsaženy ve smlouvě o spotřebitelském úvěru, další modifikace nalezneme v § 107 týkající se smluv s možností přečerpání, další v § 108 týkající se smluv s možností překročení a další v § 109 vztahující se k odvrácení řízení o nárocích poskytovatele.

Povinnost pro poskytnutí informací o spotřebitelském úvěru včetně náležitého vysvětlení, které musí být učiněno v určité době před uzavřením smlouvy, a to bez zbytečného odkladu poté, co poskytovatel posoudil úvěruschopnost spotřebitele na základě informací poskytnutých spotřebitelem, a také s dostatečným předstihem před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo předtím, než spotřebitel učiní závazný návrh na uzavření takové smlouvy. Není však implicitně vyjádřeno, co se rozumí pod pojmem s dostatečným předstihem. Obecně se dá shrnout, že je tu snaha a požadavek poskytnout informace a jejich vysvětlení co nejdříve v procesu kontraktace. Dle dozorového orgánu ČNB, se rozumí dostatečným předstihem okamžik před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru nebo předtím, nežli poskytovatel učiní závazný návrh na uzavření takové smlouvy, avšak připouští, že doba „s dostatečným předstihem“ musí být posuzována vždy v závislosti na okolnostech konkrétního obchodního případu, v závislosti na složitosti produktu, rozsah sdělovaných informací a množství parametrů.

Smyslem a jedním z cílů evropské úpravy bylo mimo jiné vytvořit pro spotřebitele takové prostředí, ve kterém by se mohl dostatečně seznámit s obsahem smluvních ujednání konkrétního poskytovatele a jeho finančního produktu, ale hlavně, aby mohl srovnávat tyto podmínky s jinými finančními produkty u jiných poskytovatelů napříč finančním trhem. Poskytovatel nebo zprostředkovatel tak musí ze zákona dbát na to, aby měl spotřebitel dostatečný čas se s danými podmínkami seznámit. Spotřebiteli nesmí být v žádném případě bráněno ve využití tohoto časového prostoru v tom smyslu, že byl mu byly dávány určité lhůty, nebo byl na něj vyvíjen jakýkoliv nátlak.¹⁰¹ Naopak poskytovatelé a zprostředkovatelé by v rámci kontraktace měli vést spotřebitele k obezřetnosti a umožnit mu podmínky pro to, aby učinil svobodné, informované a kvalifikované rozhodnutí.¹⁰²

¹⁰¹ ČNB. *K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 27. září 2016 [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/.galleries/documents/FAQ_downloadgallery/k_nekterym_ustanovenim_zakona_c_257_2016.pdf>.

¹⁰² Ke kvalifikovanému rozhodnutí spotřebitele též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. ledna 2009, sp. zn. 2 As 75/2008-96.

Výše uvedený přístup není ničím novým, objevil se již s příchodem ZSO nebo starého zákona o spotřebitelském úvěru. V praxi jsou vnímány tyto snahy poněkud neblaze. Příčina však neleží pouze na straně poskytovatelů a zprostředkovatelů. K tomuto tématu se již vyslovil i ústavní soud ve svém nálezu ze dne 11. 11. 2012, sp. zn. I. ÚS 3512/11 s odkazem na zásadu vigilantiibus iura scripta sunt.¹⁰³

5.3 Pravidla jednání se spotřebitelem a předmluvní informace

Nová jak evropská, tak závisle na tom i tuzemská legislativa nezavádí, ale spíše vyslovuje či formuje pravidla pro jednání se spotřebiteli.¹⁰⁴ Na prvním místě uvádí povinnost pro poskytovatele a zprostředkovatele jednat s odbornou péčí. Odborná péče není, zdá se záměrně, v ZSÚ vyspecifikována, nejspíše z toho důvodu, aby mohla být na základě určitého jednání poskytovatele u konkrétního obchodního případu zkoumána individuálně. Zákon předpokládá, že poskytovatel a zprostředkovatel z pozice podnikatele splňují určitý standard profesionála,¹⁰⁵ který jedná s určitou obchodnickou pílí a pečlivostí. Jedná se o princip, jenž byl zakotven již v zákoně č. 1/1863 Obecném zákoníku obchodním:

„Kdo jest z jednání, které jest na jeho straně obchodem, jinému povinen k péči, musí zachovati péči řádného kupce.“

Odbornou péčí nelze vymezit samostatně, musí být hodnocena vždy v souvislosti s konkrétní činností podnikatele.¹⁰⁶ Komise pro cenné papíry pro potřeby nejen kapitálového trhu jmenuje některé příklady takových činností. Jedná se zejména o péči při přípravě podmínek pro poskytování služeb, nabízení těchto služeb, u procesu přijímání zákazníků, u uzavírání smluv, poradenství a vlastním prodeji služeb. Odborná péče se proto posuzuje vždy dle objektivních kritérií na základě konkrétního případu.¹⁰⁷

Pro splnění podmínek odborné péče zákon zavádí např. nové odborné nároky na zaměstnance, ale i na samotné poskytovatele a zprostředkovatele. Musí se jednat o osoby odborně způsobilé pro činnost, kterou vykonávají.

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

¹⁰⁴ BALCAROVÁ, Anna. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 274–275.

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 23 Cdo 5194/2009.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 2. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 3065/12.

¹⁰⁷ Komise pro cenné papíry. *Posuzování odborné péče* [online]. *čnb.cz.*, 2004 [cit. 30. listopadu 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financi-trh/.galleries/legislativni_zakladna/investicni_spolecnosti_investicni_fondy/download/metodika_odbp_20041015.pdf>.

Ohledně posuzování odborné péče poskytovatele je naopak z obchodněprávního hlediska stěžejní také § 51 odst. 1 a § 52 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „ZOK“),¹⁰⁸ jenž stanovuje pravidlo podnikatelského úsudku:

„Pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a obhajitelném zájmu obchodní korporace.“

Při posouzení péče řádného hospodáře, respektive v těchto případech analogicky u posouzení odborné péče se vždy přihlédne k péči, kterou by za obdobné situace vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba, byla-li by ve stejném postavení.

Definici odborné péče ve spotřebitelsko-právní oblasti nalezneme v § 2 ZOS, jenž je stanovena jako:

„Úroveň zvláštních dovedností a péče, kterou lze od podnikatele ve vztahu ke spotřebiteli rozumně očekávat a která odpovídá poctivým obchodním praktikám nebo obecným zásadám dobré víry v jeho oblasti.“

Do tuzemské právní úpravy ochrany spotřebitele byl tento pojem zařazen v souvislosti s transpozicí směrnice UCPD, která definovala ve svém čl. 2 písm. h) „náležitou profesionální péči“ (z anglického překladu „professional diligence“).¹⁰⁹

Jakýsi návod pro podnikatele, jak se chovat poctivě a jak si počínat odborně a informovaně, představují sdělení orgánů veřejné moci, jakými jsou dohledové benchmarky nebo úřední sdělení.¹¹⁰ Správní úřad nebo přímo dozorový orgán příslušný pro určitý trh, v tomto případě ČNB, sděluje podnikatelům své představy, jakým způsobem by si jejich činnost v tomto směru představovali.

Poskytovatel a zprostředkovatel musí jednat čestně, transparentně a zohledňovat zájmy spotřebitele. Tento další požadavek obsažen v ZSÚ není ničím novým a vyplývá z § 6 OZ. Zásada poctivosti je v právní vědě označována jako jistý standard chování v právních vztazích vyžadující čestnost, otevřenost a povinnost brát ohledy na zájmy druhé

¹⁰⁸ Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 114.

¹¹⁰ Právě např. výše citovaný dokument Komise pro cenné papíry, nebo pro spotřebitelské úvěry asi nejvýznamnější dokument ČNB nazvaný „K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru.“

strany.¹¹¹ Ústavním soudem je tato zásada chápána jako základní zásada soukromého práva, která prostupuje nejen celým soukromým právem, ale i právním řádem jako takovým.¹¹²

Zásada poctivosti u poskytování spotřebitelských úvěrů je dále rozvedena požadavky na způsob komunikace se spotřebiteli. Poskytovatel a zprostředkovatel nesmí užívat nejasné, nepravdivé, zavádějící či klamavé informace. Naopak musí veškeré informace podávat jasným, výstižným a zřetelným způsobem. Důležité je připomenout, že takovéto povinnosti má podnikatel ve vztahu ke spotřebiteli kdykoliv. To znamená před uzavřením smlouvy, během platnosti smlouvy i směrem do budoucna. Jedná se tudíž o jakoukoliv interakci se spotřebitelem a není rozhodující, zdali to je interakce adresovaná nebo neadresovaná, nejedná se tak již pouze o reklamní sdělení, jak bylo dříve vnímáno.

Toto pojetí se zdá být až příliš přísné, v obchodním styku se spotřebiteli podnikatelé musí využívat nejrůznější způsoby, aby se od sebe navzájem odlišili, a aby potenciálního klienta zlákali. Zákonodárce nemůže chtít po podnikateli, aby pouze stroze prezentoval úrokovou míru nebo výši RPSN s doplněním jména společnosti. Takový požadavek zákonodárce je změkčen například Vrchním soudem v Praze:

„Smyslem reklamy je zaujmout co největší okruh adresátů, a proto je pro ni užito povětšinou stručného sdělení s určitou mírou nadsázky či přehánění. Pokud pak takováto prezentace obsahuje odkaz na podrobné informace a způsob, jak je získat, nelze zpravidla dovozovat klamání možných spotřebitelů.“¹¹³

Avšak jakýkoliv obsah, který se ke spotřebiteli dostane, nesmí zastírat, zlehčovat nebo nezamlčovat důležité skutečnosti. Výslovně je zakázáno používat takové informace, které by byly způsobitelné vyvolat klamné očekávání týkající se dostupnosti spotřebitelského úvěru nebo nákladů s ním spojených.

Informace, které musí být v reklamě na spotřebitelský úvěr povinně uváděny, jsou obsaženy v § 91 ZSÚ. Reklamou se rozumí zejména oznámení, předvedení či jiná prezentace šířené zejména komunikačními médii, mající za cíl podporu podnikatelské činnosti, zejména spotřeby nebo prodeje zboží. Komunikačními médii, kterými je reklama šířena, se rozumí prostředky umožňující přenášení reklamy, zejména periodický tisk a neperiodické

¹¹¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*. Vydání 1. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 72.

¹¹² VNENK, Vladislav. Zásada poctivosti a nepoctivý záměr v oddlužení. *Právní rozhledy*, 2017, č. 6, s. 198.

¹¹³ MACEK, Jiří. *Rozhodnutí ve věcech obchodní firmy a nekalé soutěže*. II. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 313.

publikace, rozhlasové a televizní vysílání, audiovizuální mediální služby na vyžádání, audiovizuální produkce, počítačové sítě, nosiče audiovizuálních děl, plakáty a letáky.¹¹⁴

Pokud je nabízen nebo zprostředkováván spotřebitelský úvěr reklamou, v němž je zaznamenán jakýkoliv údaj o nákladech, nově platí pravidlo, že takováto reklama musí jasným, výstižným a zřetelným způsobem obsahovat informace uvedené v příloze 1 ZSÚ,¹¹⁵ a to formou tzv. reprezentativního příkladu.¹¹⁶

Uvedené ustanovení o reklamě však dopadá pouze na takovou reklamu, která obsahuje jakýkoliv číselný údaj o nákladech úvěru. Náklady spotřebitelského úvěru musíme rozumět veškeré celkové náklady včetně úroků provizí, daní, poplatků nebo jiných obdobných peněžitých plnění a veškerých dalších plateb, které spotřebitel musí zaplatit v souvislosti se spotřebitelským úvěrem a které jsou poskytovateli známy.¹¹⁷

Na poskytování informací, jež jsou obsahem reklamním nebo marketingovým sdělení je kladen veliký důraz na transparentnost. Opatření a nástroje regulující reklamu za účelem ochrany spotřebitele mají převážně veřejnoprávní charakter. Ostatně poskytovatel se může dopustit i nekalosoutěžního jednání, a to klamavé reklamy. Spotřebitelské organizace i samotní spotřebitelé mají různé právní prostředky ochrany proti klamavé reklamě. Může se jednat o žaloby zápůřčí, žaloby na náhradu škody či žaloby na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, mohou se také obrátit přímo na regulátora, který může přejít ke správnímu řízení, uložit opatření k nápravě, případně uložit peněžitou sankci či zákaz činnosti. Spotřebitel se může se stížnostmi na reklamu obrátit i na finančního arbitra.¹¹⁸

Zejména je třeba přikládat větší pozornost textům u audiovizuální reklamy. Oproti statické reklamě na internetu nebo v tisku má spotřebitel málo času na to, aby si konkrétních informací všiml. Nejvyšší správní soud ve svém rozhodnutí 9 As 124/2012 stanovil pravidlo, po jak dlouhou dobu musí být reklamní sdělení ve spotu zobrazeno. V případě písemné výzvy v reklamní spotu je možné informace zaznamenat smysly a zároveň zaznamenat v mysli, pokud je text vidět po dobu, která je potřeba k jeho hlasitému přečtení.¹¹⁹

¹¹⁴ § 1 odst. 1) a 2) zákona č. 468/1991 Sb. zákona o regulaci reklamy, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁵ Do okruhu povinných údajů, jež musí být povinně uváděny patří zejména RPSN, výpůjční úroková sazba, údaje o veškerých poplatcích, výše spotřebitelského úvěru, výše jednotlivých splátek, dobu trvání spotřebitelského úvěru, cenu zboží v případě odložené platby, informace k doplňkovým službám, u zprostředkování je navíc povinnost uvádět rozsah oprávnění zprostředkovatele.

¹¹⁶ Jde o takový příklad, u kterého může poskytovatel či zprostředkovatel rozumně očekávat, že by jej s ním mohla sjednat většina spotřebitelů.

¹¹⁷ § 3 odst. 2) písm. d) ZSÚ.

¹¹⁸ HUSTÁK, Zdeněk. Klamavá reklama v oblasti finančních služeb – poznámky k aktuální nástrojům ochrany spotřebitele. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 5, s. 129.

¹¹⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. září 2013, sp. zn. 9 As 124/2012–40.

V odborné veřejnosti převládá často názor, že rozsah povinných informací a způsob jakým musí být podávány v reklamě, pouze zvýší náklady na její tvorbu, protože ať už půjde o reklamu tištěnou, rozhlasovou či televizní, bude muset zadavatel vyložit daleko větší prostředky pro dosažení souladu se zákonnými požadavky. Takto navýšené náklady však nejsou schopny vyvážit faktický informační přínos pro spotřebitele, ba naopak. Dosavadní povinně uváděné údaje, tj. výše úrokové sazby a RPSN, dle převažujících názorů spotřebitelům plně dostačovala. Ve shluku nových informací, které spotřebitel stejně musí dostat písemně před uzavřením smlouvy o úvěru na trvalém nosiči dat, se mohou často ty nejpodstatnější údaje ztratit. Tím hrozí riziko zahlcení spotřebitele, což bude mít zcela jiný efekt, než původně zákonodárce zamýšlel.¹²⁰

Nová úprava spotřebitelského úvěrování zároveň sjednotila formu poskytování předsmulvních informací. Poskytovateli či zprostředkovateli je přesně předepsána forma a způsob poskytování předsmulvních informací. Pro přehlednost a jednotnost zvolili zákonodárci jako prostředek standardizované vzorové formuláře, které jsou také součástí příloh k ZSÚ. Jedním z takových je Evropský standardizovaný informační přehled tvořící Přílohu č. 4 k ZSÚ (dále jen „ESIP“) a dále Formulář pro standardní informace o spotřebitelském úvěru jakožto Příloha č. 2 k ZSÚ a pro úvěry poskytované ve formě možnosti přečerpání je připraven formulář dle Přílohy č. 3 k ZSÚ.¹²¹

Pro tyto informační přehledy je zejména charakteristické, že se nelze odchýlit ani od obsahu, natož navrhovat jiný vlastní informační přehled nebo volit jinou metodu. Dle názoru autora se však nelze odchýlit ani co do rozsahu, např. doplňovat více informací, nežli je předepsáno a koncipováno v ESIP. V případě, kdy je nutnost poskytnout doplňující informace, musí tak být učiněno zvlášť v samostatném dokumentu. Záměr byl zřejmě předejít snahám o matení spotřebitelů pře-informovaností, kde by se podstatné údaje ztratily mezi těmi, které by byly uváděny uměle. Autor je toho názoru, že by nemělo docházet ani k záměně pořadí polí, ačkoliv to zákonodárce explicitně nestanovil, lze si povšimnout jisté logičnosti v návaznosti. Nejdříve je identifikován poskytovatel, popř. zprostředkovatel, navazují hlavní znaky úvěru a následují podstatné údaje, jako je úroková sazba a jiné náklady.¹²² Především musí být zohledněna jedna z hlavních vlastností těchto formulářů, a to

¹²⁰ KOTÁSEK. Josef. Reklama na spotřebitelské úvěry v novém zákoně o spotřebitelských úvěrech: Větší (de)orientace spotřebitele? *Jurisprudence*, Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, XIX, č. 7, s. 31-34.

¹²¹ V Příloze č. 2 jsou uváděny informace dle § 95 odst. 1 ZSÚ, V Příloze č. 4 jsou uváděny informace dle § 95 odst. 2a § 96 a 97 ZSÚ, pokud jde o úvěr na bydlení, v Příloze č. 3 jsou uváděny informace dle § 96 a 97 ZSÚ u spotřebitelského úvěru jiného než na bydlení.

¹²² Opačně SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 502, sdílí opačný názor.

schopnost poskytnout spotřebitelům přehledný nástroj ke komparaci různých nabídek od různých subjektů na finančním trhu.¹²³

Mezi další informační dokumenty patří Příloha č. 1 k ZSÚ vyjadřující vzorec a vysvětlení roční procentní sazby nákladů. Dle § 95 odst. 1) písm. g) musí být před uzavřením smlouvy o spotřebitelském úvěru jiném než na bydlení, poskytnuty spotřebiteli informace o celkové částce, kterou má spotřebitel zaplatit, a roční procentní sazbě nákladů na spotřebitelský úvěr. Tato sazba musí být dále vysvětlena prostřednictvím reprezentativního příkladu s uvedením veškerých předpokladů použitých pro její výpočet, u které je poskytovatel povinen zohlednit požadavky na spotřebitelský úvěr, jenž mu spotřebitel sdělil. Stanoví-li smlouva o spotřebitelském úvěru více způsobů čerpání s různými poplatky nebo zápůjčními úrokovými sazbami a použije-li poskytovatel předpoklad uvedený v části 2 bodě 2 přílohy č. 1 k ZSÚ, uvede, že jiné mechanismy čerpání uplatňované na tento typ spotřebitelského úvěru mohou vést k vyšším ročním procentním sazbám nákladů na spotřebitelský úvěr.

Výpočet RPSN s dalším podrobným vysvětlením je pro spotřebitele zcela nadbytečný. Pro průměrného spotřebitele se jeví jako příliš složitý, navyšuje celkový počet listů dokumentace a odrazuje spotřebitele pochopit a nastudovat další, jiné podstatné podmínky spotřebitelského úvěru. Lze jednoznačně sledovat záměr, precizně a dokonale informovat spotřebitele, ale v tomto případě je to spíše kontraproduktivní. I pro finančně a ekonomicky znalejší osoby je matematický výpočet s vysvětlením, tak jak je uváděn v povinné příloze č. 1 k ZSÚ dosti složitý. Vzorec pro výpočet RPSN:

$$\sum_{k=1}^m C_k(1+X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l(1+X)^{-s_l}$$

Poté navazuje popis značek a konkrétních veličin, doplněný o vysvětlivky k různým modifikacím na základě počátečních dat a časových intervalů. Následně je uvedena alternativní rovnice přepsaná pomocí jediné sumy toků:

$$S = \sum_{k=1}^n A_k(1+X)^{-t_k}$$

¹²³ VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 70.

K tomu jsou dále v části 2 uvedeny další dodatečné předpoklady pro výpočet roční procentní sazby nákladů. Pro průměrného spotřebitele je toto opravdu neúměrná informační zátěž, a naopak je autor přesvědčen o tom, že takto poskytnuté informace jdou pouze k tíži spotřebitele. Uvedeme-li jiný příklad ad absurdum, je to podobné jako kdyby výrobce a prodejce aut povinně ke kupní smlouvě spotřebitelům přikládal matematicko-mechanický výpočet výkonu motoru automobilu.

5.4 Důsledky porušení informační povinnosti

Dle výše uvedeného je zřejmé, že ZSÚ klade na informační povinnost silný důraz, avšak najít v něm explicitně vyjádřen důsledek porušení informačních povinností není zcela jednoduché. Obecně v občanském právu mívá porušení informačních povinností často jiné důsledky nežli neplatnost právního úkonu.¹²⁴ Může být někdy důvodem pro odstoupení od smlouvy, někde může založit odpovědnost za vady nebo se může jednat o správní delikt. Jedná se však o nedodržení informačních povinností, jakožto povinných náležitostí smlouvy, důsledky porušení předsmělních informačních povinností a jejich náležitého vysvětlení zákon postrádá.

V případě, kdy poskytovatel ani spotřebitel předsmělní informace spotřebiteli neposkytne, poskytne je později, nebo některé z podstatných chybí, může spotřebitel uplatňovat svůj nárok na náhradu škody vůči poskytovateli, jelikož se jedná o porušení konkrétní povinnosti. Nelze však od následně uzavřené smlouvy z tohoto důvodu odstoupit. Dochází k případům, které jsou velice složité pro posuzování, zda byla či nebyla dodržena informační povinnost, zejména pokud jsou některé podmínky sjednané v úvěru výhodnější nežli podmínky následně skutečně zakotvené ve smlouvě. Přetrvávaly názory, že i v tomto případě by se mělo dovozovat spotřebitelovo právo na náhradu škody nebo možnost dovolat se relativní neplatnosti smlouvy z důvodu omylu.¹²⁵ Lze zároveň uvažovat o postupu dle § 1857 OZ, kdy by se uplatnil obsah smlouvy a podmínky v něm uvedených pro spotřebitele příznivější. Takové pravidlo CCD ani MCD na rozdíl od jiných spotřebitelsko-právních směrnic neobsahuje. Slanina a kol. jsou toho názoru, že poskytovatel musí vůči své osobě uplatňovat údaje obsažené v předsmělních informacích, a to i přesto, že se podmínky sjednané v později uzavřené smlouvě liší, aniž by na to spotřebitele upozornil. Jestliže se mají některé podmínky ve smlouvě oproti podmínkám v předsmělních informacích změnit,

¹²⁴ Například na rozdíl od nedodržení písemné formy nebo nedostatečného prověření bonity spotřebitele.

¹²⁵ VACEK: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 65 a 66.

musí na tuto skutečnost poskytovatel spotřebitele výslovně upozornit, přičemž nelze pouze zvýraznit změny ve smlouvě a nelze ani sjednávat výhradu, že v uzavřené smlouvě mohou být odchylky od předsmulvních informací. Poskytovatel však nemusí vypracovávat nové předsmulvní informace a tyto znovu zasílat a vysvětlovat. Může spotřebitele na ony změny upozornit například formou e-mailové zprávy. Lze odkázat i na další zahraniční literaturu, která se v těchto názorech shoduje.¹²⁶

Kromě soukromoprávních následků nedodržení informačních povinností počítá ZSÚ i s těmi veřejnoprávními, tedy se správními dopady na osobu takto provinilého poskytovatele či zprostředkovatele. V § 154 ZSÚ tak nalezneme dva správní delikty dopadající na informační povinnosti. První správní delikt je stanoven v odst. 1 písm. i), dle kterého se ho dopustí osoba oprávněná poskytovat spotřebitelský úvěr, která nezpřístupní informace dle § 92. Poskytovatel je dle předmětného paragrafu povinen zpřístupnit výčet informací v něm uvedený v listinné podobě, na jiném trvalém nosiči dat (např. emailem), nebo na svých internetových stránkách. Za správní delikt se v tomto ohledu považuje i nezaktualizování informací či podmínek, ačkoliv došlo k jejich změně a jsou zpřístupňovány ve staré podobě. Sankce v případě tohoto správního deliktu může být uložena až do výše 10.000.000 Kč, jenž má vzhledem k rozsahu porušených pravidel pro poskytovatele značně odstrašující účinek.

Dalším správním deliktem týkajícím se průběžných informačních povinností je v odst. 1 písm. j), dle kterého se ho dopustí osoba oprávněná poskytovat úvěr tím, že nesplní některou z průběžných informačních povinností v § 101 až § 103, to znamená informace poskytované během trvání závazku. Sankce v případě tohoto správního deliktu může být uložena rovněž až do výše 10.000.000 Kč. Jak již bylo zmíněno, správní delikt se tak nevztahuje k porušení předsmulvních povinností.

¹²⁶ KRÜGER, W. WESTERMANN, P. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Svazek 3., Schuldrecht, Besonderer Teil, § 491a, marg. č. 8.

5.5 Dílčí závěr

Vše výše uvedené má za cíl znemožnit poskytovateli šanci čerpat výhody ze situace, kdy spotřebiteli zastřel nějaké informace, které spotřebitel potřebuje k tomu, aby mohl učinit kvalifikované a informované rozhodnutí o uzavření smlouvy s poskytovatelem. Nedodržení informační povinnosti poskytovatele pak má zpravidla takový následek, že spotřebitel na základě špatných nebo nedostatečných informací učiní rozhodnutí, které by normálně neučinil.

Poskytovatel je povinen dbát o to, aby byla informační povinnost splněna jak po kvantitativní stránce (množství poskytnutých informací) a také po kvalitativní stránce (poskytovat podstatné informace). Autor je toho názoru, že ZSÚ samozřejmě také v návaznosti na CCD a MCD, až přespříliš zvýšil nároky na splnění informační povinností jak po kvantitativní, tak po kvalitativní stránce. I přesto, že jsou připraveny pro tyto účely přehledné a strukturované formuláře, celkový rozsah poskytovaných informací odrazuje průměrného spotřebitele, aby se s nimi patřičně seznámil. Podobně je tomu tak i po kvalitativní stránce, kdy jsou spotřebitelům povinně vysvětlovány relativně složité právní instituty či ekonomické pojmy. V důsledku se spotřebitel nesoustředí na nejzásadnější, nejrizikovější a rozhodující informace pro jeho právní postavení.

Při zamyšlení *de lege ferenda* a pro uvedení alespoň jednoho příkladu, jakými způsoby by se mohly změny ke zlepšení situace ubírat, si dovoluje autor vyslovit úvahu, jenž již častokrát konzultoval jako podnětnou například se soudcovskou obcí. Namísto několikastránkových informačních formulářů, které často tvoří závěrečné přílohy již tak dlouhých smluvních dokumentací, by spotřebitelům prospěla spíše přehledná, krátká a zvýrazněná tabulka se zcela základními údaji a parametry úvěrového produktu spolu s možnými negativními dopady na spotřebitele. Takováto tabulka by pak měla být povinně na úvodní straně smlouvy o spotřebitelském úvěru hned pod označením smluvních stran. Její velikost a obsah by tak měl být přizpůsoben prostoru, kam by byla vkládána. Zcela základními údaji se rozumí výše jistiny, výše úrokové sazby, RPSN, výše splátky, doba splatnosti, výše smluvní pokuty, označení doplňkové služby a další těmito základním údajům podobné. Spotřebitel se totiž k listinám, které jsou až za samotnou smlouvou, nebo jsou až obsahem v pořadí několikáté stránky zpravidla ani nedostane. Není tím myšleno další informace vypouštět, avšak ty nejpodstatnější musí mít spotřebitel stále přímo před očima.

V reklamě na spotřebitelské úvěry, v němž je zaznamenán jakýkoliv údaj o nákladech úvěru, musí být nově dle ZSÚ uváděna celá řada informací jasným, výstižným a zřetelným způsobem. V době dokončování této rigorózní práce však přichází skupina poslanců KDU-ČSL s návrhem, aby byla reklama na spotřebitelské úvěry zcela zakázána, s výjimkou úvěrů určených na bydlení. Svůj neortodoxní a razantní návrh zdůvodňují tím, že osoby méně finančně gramotné jednají impulzivně na základě podnětů uvedených v reklamě s vidinou snadné cesty k peněžním prostředkům, aniž by dobře promysleli, jaká se s tím pojí rizika.

Autor takový návrh považuje za čirý populismus, návrh směřuje proti té skupině poskytovatelů úvěru, kteří jsou licencováni a pod dohledem ČNB, zadavatel takovéto reklamy se musí řídit ustanoveními ZSÚ. Lze tudíž předpokládat, že reklamy těchto poskytovatelů jsou zcela v zákonem předepsané formě. Reklama vždy je a bude impulzivní a manipulativní, tito poslanci vlastně brojí proti její povaze jako takové. Zákonodárce by se spíše měl zaměřit na nabízení úvěrů subjekty, kteří nejsou pod tímto drobnohledem správních orgánů. Jedná se o subjekty, kteří poskytují úvěry bez potřebné licence a úvěry nabízí např. formou pouličních letáků.

Nelze rovněž nesouhlasit s doktorem Sokolem, který upozorňuje na skutečnost, že by se jednalo o omezení práva na šíření informací, jež je politickým právem zaručeným článkem 17 Listiny základních práva a svobod. Takové informace lze omezit pouze zákonem, pokud se jedná o opatření v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost a ochranu veřejné mravnosti. Nic z uvedeného reklamy na spotřebitelské úvěry neohrožují.¹²⁷ Autor je přesvědčen o tom, že pokud by takový návrh poslaneckou sněmovnou prošel, na míře zadluženosti obyvatelstva by to nice nezměnilo. Nejednalo by se o koncepční a preventivní krok, ale opět jenom o řešení následku velmi nízké finanční a právní gramotnosti průměrného spotřebitele.

¹²⁷ PLESKA, Gabriel. *Očima expertů: Lidé nám nemyslí. Zakažte reklamu na půjčky* [online]. peníze.cz, 22. června 2018 [cit. 23. června 2018]. Dostupné na <[https://www.penize.cz/spotrebitelske-uvery/337055-ocima-expertu-lidi-nam-nemysli-zakazte-reklamu-na-pujcky!](https://www.penize.cz/spotrebitelske-uvery/337055-ocima-expertu-lidi-nam-nemysli-zakazte-reklamu-na-pujcky!>)>.

6 Posuzování úvěruschopnosti

6.1 Obecně k posuzování úvěruschopnosti spotřebitele

Samotný pojem úvěruschopnost nebo jiným slovem též bonita se začal objevovat již v první polovině 19. století, kdy soukromí směnárníci prověřovali finanční situaci jiných soukromníků nebo státu, kterým pak půjčovali peníze s určitou odvíjející se úrokovou sazbou.¹²⁸ V této době se začaly využívat různé statisticko-matematické modely, které vyústily až k dnešním postupům, jež zařadí subjekt podle jeho schopnosti dostát svému závazku a počítají riziko selhání schopnosti splácet.¹²⁹ Bonita tedy vyjadřuje důvěryhodnost ekonomického subjektu, ať jde o firmu, stát, obec či jednotlivce. Vyhodnocuje jeho solventnost, schopnost obstát svým závazkům.¹³⁰

Při poskytování úvěrů se vystavuje věřitel riziku, že dlužník úvěr nebude splácet řádně a včas, nebo že svůj dluh nebude splácet vůbec. Tento jev je znám od nepaměti, dnes ho však nazýváme úvěrové riziko. Pro eliminaci tohoto úvěrového rizika je žádoucí, aby byl věřitel dobře seznámen s tím, komu poskytuje úvěr a jaká je jeho finanční situace. Poskytovatel úvěru může sledovat nejrůznější ukazatele bonity, ať jsou jimi finanční gramotnost, plnění dosavadních dluhů, informace o zaměstnání a výše příjmu spotřebitele nebo dosažené vzdělání.¹³¹

Pokud je poskytovatelem banka, tak prověření bonity dlužníka má často vliv i na výši úrokové sazby. Čím větší bonitu dlužník prokáže, tím menší úrokovou sazbu od banky získá. A naopak, pokud banka zjistí, že dlužník není příliš solventní, bude mu vypočtena vyšší úroková sazba, protože se banka vystavuje vyššímu riziku, že dlužník nebude schopen splácet.¹³² Bonita se také prověřuje ve prospěch spotřebitele, kdy je vyrozuměn o výsledku prověřování jeho finanční situace, což by také mělo mít vliv na úvěrový produkt, který mu je následně nabízen.

¹²⁸ STILLWELL, William. BARRON, Hutton. EDWARDS, Ward. Evaluating Credit Applications: A Validation of Multiattribute Utility Weight Elicitation Techniques. In: *Organizational Behaviour and Human Performance*. University of Southern California, Volume 32, 1983, s. 92.

¹²⁹ Např. credit scoring nebo rating.

¹³⁰ HENLEY, W. E.; HAND, D.J., Statistical Classification Methods in Consumer Credit Scoring: A Review. *Journal of the Royal Statistical Society*, 1997, Vol. 160, No. 3, s. 523–541.

¹³¹ KLEIN, Jerry. *Consumer inflation fighter guide*. 1. ed. California: Treasured Publications, Inc. 1979, s. 186–187.

¹³² BUČKOVÁ, Veronika. *Jak bank rozhodne, jestli vám dá, nebo nedá půjčku* [online]? finance.cz, 12. prosince 2018 [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <<https://www.finance.cz/zpravy/finance/208678-bonita-klienta-jak-a-proc-ji-banky-zjistuji/>>.

Na národní, ale také unijní úrovni, jsou velmi diskutovanými tématy rozsah a obsah povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele a s tím také související způsob prokázání splnění této povinnosti věřitelem a následky porušení těchto povinností. ČNB definovala účel těchto povinností týkajících se posuzování úvěruschopnosti spotřebitele ve svém dohledovém benchmarku následujícím způsobem:

„Účelem uvedené povinnosti je ochrana spotřebitele před přijetím neuvážených a nezodpovědných rozhodnutí, plynoucích z neznalosti a nedostatečných zkušeností, jakož i osobních morálně volných vlastností a životních i sociálních poměrů spotřebitele, které mohou zásadním způsobem dopadnout na osobní a rodinnou finanční situaci, postihnout jeho majetek a ohrozit uspokojování základních životních potřeb, ekonomickou funkci rodiny a společenský status jejich členů, včetně narušení jejich sociálních vztahů.“¹³³

Zákonodárce v ZSÚ na rozdíl od stávající úpravy stanovil výslovně postup, který musí předcházet samotnému posouzení úvěruschopnosti dle § 86 ZSÚ nebo poskytnutí rady o nejvhodnějším produktu spotřebitelského úvěru dle § 85 odst. 1 ZSÚ. Tento postup spočívá v povinnosti poskytovatele a zprostředkovatele zveřejnit nebo přímo spotřebiteli sdělit, jaké informace a doklady pro jejich ověření musí spotřebitel poskytnout za výše uvedeným účelem. Nyní se dostáváme možná k nejproblematictější větě části šesté hlavy II. ZSÚ, a to k požadavku, aby tyto poskytnuté informace byly „přiměřené a nezbytné“.

Již generální advokát Wahl ve svých stanoviscích uvádí, že směrnice neobsahují taxativní výčet informací, s jejichž pomocí má poskytovatel úvěru posuzovat úvěruschopnost spotřebitele, neupravují ani rozsah nebo způsob kontroly poskytnutých informací spotřebitelem.¹³⁴ Poskytovateli úvěru je tak přiznáván značný prostor k uvážení, dle jakých informací se má úvěruschopnost spotřebitele dokládat a prověřovat a zdali je má případně ověřit pomocí jiných údajů, například v databázích.¹³⁵ Poskytovatel tak nemá v zákoně jasnou odpověď, jak vykládat pojmy „přiměřené informace“ nebo „nezbytný údaj“.

V praxi bývá zpravidla rozkol v nahlížení na tyto dva pojmy. Soudy ve sporných případech, kdy se posuzuje, zda byla náležitě prověřena úvěruschopnost spotřebitele vyžadují maximální možné údaje, aby nevznikla žádná pochybnost o tom, že byl spotřebitel

¹³³ ČNB, Dohledový benchmark č. 1/2014: K výkladu povinnosti věřitele posoudit s odbornou péčí schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr [online]. cnb.cz, 18. března 2014 [cit. 14. února 2018]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financi-trh/.galleries/legislativni_zakladna/ochrana_spotrebitelne_spotrebitelsky_uver/download/dohledovy_benchmark_os_2014_01.pdf>.

¹³⁴ Generální advokát zaujímá funkci zřízenou u Soudního dvora EU, jeho úkolem je předkládání nestranných a nezávislých návrhů rozhodnutí ve věcech. Soudní dvůr se jeho posudky musí v řízení zabývat.

¹³⁵ ŘEZNIČKOVÁ, Iva. K povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. *Jurisprudence*, 2015, č. 3, s. 36–41.

schopen vzít si daný úvěr. Paradoxně i spotřebitelé hojně vznášejí námitky nedostatečného prověření úvěruschopnosti, kdy se poskytovatel spokojil pouze s některými údaji. Naproti tomu však stojí účinná úprava ochrany osobních údajů a příslušné ustanovení ZSÚ, kdy je poskytovatel povinen vyžadovat pouze nezbytné údaje, a to nezbytné ve smyslu zásad účelnosti a minimalizace těchto údajů. Poskytovatel je tak v relativně nekomfortní pozici, kdy na jednu stranu musí udělat maximum pro to, aby náležitě posoudil a prověřil údaje poskytnuté spotřebitelem a tím se mimo jiné také chránil proti potenciálnímu neplatiči a dodržoval požadavek odborné péče, ale na straně druhé musí dodržovat pravidla ochrany osobních údajů a znát hranici dostatečnosti.

Věřitel musí s odbornou péčí vybírat takové informace o spotřebiteli, jenž jsou z hlediska kvality, rozsahu nebo hodnověrnosti zdrojů považovány za dostatečné. U dostatečně průkazného ověření rozhodných informací získaných od spotřebitele,¹³⁶ které uvedl zejména v souvislosti s výší a pravidelností svých deklarovaných příjmů, svých životních nákladů nebo finančních závazků, se věřitel nemůže spoléhat pouze na uváděné údaje, pokud není jejich věrohodnost nepochybná. Věřitel je povinen ověřit jejich správnost a soulad se skutečností. Rozsah požadovaných údajů, jakož i technika, prostředky, způsob a hloubka jejich prověřování jsou ponechávány stále na kvalifikovaném uvážení věřitele, avšak musí být následně u orgánu dohledu obhajitelné a zpětně ověřitelné.¹³⁷

Je nepochybné, že doslova každý případ musí být vyhodnocován individuálně. Jiné údaje jsou třeba u úvěru na bydlení a úvěru jiného než na bydlení. Jiné, pokud se jedná o státního zaměstnance nebo zaměstnance zahraniční korporátní společnosti. Odlišně se postupuje u osob samostatně výdělečně činných nebo u rodin s pěti dětmi. Nejvyšší správní soud Litevské republiky měl v kontextu CCD a směrnice 95/46 ambici vytvořit závazný seznam údajů, které mohou být použity pro posouzení úvěruschopnosti, a údajů, které by naopak byly vyloučeny z využití. Došel však k závěru, že takovéto výčty možné nejsou, když i v konkrétním případě posoudil, že dokonce údaje ze sociálních sítí mohou být za tímto účelem použity v závislosti na posouzení poskytovatele.¹³⁸

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006.

¹³⁷ ČNB: *Dohledový benchmark* č. 1/2014, s. 2.

¹³⁸ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 417.

6.2 Vznik povinnosti poskytovatele posoudit úvěruschopnost spotřebitele

Povinnost posoudit úvěruschopnost spotřebitele stanovuje ZSÚ ve svém § 86 vždy k okamžiku, nežli je uzavřena smlouva o spotřebitelském úvěru. Tuto povinnost dále rozšiřuje i na situaci, kdy dochází ke změně závazku takovým způsobem, jenž spočívá ve významném navýšení výše spotřebitelského úvěru. Nutno podotknout, že dle přechodných ustanovení ZSÚ se tato povinnost vztahuje i na podstatné navýšení smluv o úvěru, které však byly sjednány ještě před účinností tohoto zákona.

Otázce podstatného či významného navýšení se ZSÚ dále nevěnuje, avšak v celku dostatečné vodítko podává důvodová zpráva k tomuto zákonu, která uvádí:

„Lze mít za to, že o významné navýšení celkové výše spotřebitelského úvěru jde zejména tehdy, není-li spotřebitel schopen splácet novou výši splátky spotřebitelského úvěru, aniž by se jeho příjmy snížily nebo výdaje s výjimkou výdajů na splácení spotřebitelského úvěru zvýšily. I takové navýšení splátky, která o pouhou korunu přesahuje možnost spotřebitele řádně a včas splácet, je významné, neboť zapříčiňuje spotřebitelovo prodlení a s tím související následky.“

Samotné posouzení a hledání hranice kdy jde o významné navýšení nechává zákonodárce opět na poskytovateli úvěru, přičemž odkazuje znovu na jeho povinnosti vyplývající z odborné péče. Důvodová zpráva přímo uvádí, že takovéto posuzování s odbornou péčí poskytovatele by mělo vést zejména k tomu, že úvěry nebudou poskytovány v tzv. „hraničních“ případech. Tím se rozumí situace, kdy hranice splátky při navýšení úvěru se pohybuje nad maximální výši splátky, jež vyplynula u posouzení úvěruschopnosti. Poskytovatel by tudíž měl v rámci své odborné péče u posouzení významného navýšení trvat na určité rezervě. V případě uplynutí delšího časového úseku od posouzení před uzavřením úvěrové smlouvy a od posuzování úvěruschopnosti ve vztahu k navýšení je povinen poskytovatel zjištěné údaje s odbornou péčí zkontrolovat a ověřit jejich aktuálnost.

6.3 Způsob posouzení a prověření úvěruschopnosti spotřebitele

Poskytovatel spotřebitelského úvěru dle § 86 ZSÚ má povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele na základě nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Na základě

výsledku posouzení takto získaných informací může poskytovatel poskytnout úvěr pouze v případě, kdy neexistují žádné důvodné pochybnosti o tom, že spotřebitel bude schopen spotřebitelský úvěr splácet.

Jak bylo uvedeno výše, zákonodárce přesně nestanovil, jaké informace zjišťovat, aby dospěl poskytovatel do stavu, kdy nemá žádné pochybnosti o spotřebitelově schopnosti splácet. Poskytuje však nikterak konkrétní návod v § 86 odst. 2) ZSÚ, kdy stanovuje, že poskytovatel posuzuje zejména schopnost splácet sjednané pravidelné splátky spotřebitelského úvěru, a to na základě porovnání příjmů a výdajů, s přihlédnutím ke způsobu plnění dosavadních dluhů. Hodnota majetku by měla být zohledňována, pokud ze smlouvy o úvěru vyplývá, že úvěr bude splacen výnosem z prodeje majetku spotřebitele, nikoliv pravidelnými splátkami, nebo pokud z finanční situace spotřebitele vyplývá, že bude schopen splácet spotřebitelský úvěr bez ohledu na své příjmy.

Z jazykového výkladu těchto ustanovení lze vyvodit, že poskytovatel posuzuje úvěruschopnost spotřebitele primárně na základě informací dodaných spotřebitelem. Pokud je to nezbytné, tak sekundárně z jiných zdrojů, které si už poskytovatel obstarává sám. Znovu se otevírá otázka, kdy je nezbytné nespokojit se s údaji od spotřebitele a vzniká potřeba, aby si poskytovatel vyhledal a prověřil informace sám. V první řadě je třeba zamyslet se nad tím, že spotřebitel musí být nejprve informován, jaké podklady má za tímto účelem poskytnout.¹³⁹ Zpravidla to bývá ve smyslu § 86 odst. 2) potvrzení o příjmu od zaměstnavatele, výplatní listina, popřípadě výpis z bankovního účtu spotřebitele. Jedná se o standardní dokumenty sloužící k porovnání příjmů.

U posouzení příjmů by měl poskytovatel také sledovat zdroj a pravidelnost příjmu. To znamená, v jakém pracovním poměru se spotřebitel nachází, zdali se jedná o pracovní poměr na dobu určitou, neurčitou či dohodu o provedení práce. Za tímto účelem by si mohl poskytovatel vyžádat danou pracovní smlouvu. Zákon nepřináší žádné vodítko, jakým způsobem posuzovat tento zdroj příjmu. Existuje důvodná pochybnost o schopnosti spotřebitele splácet úvěr, pokud má smlouvu na dobu určitou jednoho roku a žádá o úvěr, který by měl splácet 48 měsíců? Měl by poskytovatel z tohoto důvodu žádat o doložení dosaženého vzdělání, pracovní kvalifikace, jazykové vybavenosti nebo počtu dosavadních zaměstnání, aby byl schopen odhadnout uplatnění spotřebitele na pracovním trhu? Může vůbec poskytovatel tyto navazující informace požadovat, aby to nebyl přílišný zásah do

¹³⁹ § 84 odst. 1) ZSÚ.

ochrany osobních údajů spotřebitele? Vzhledem k těmto nejasnostem a k potencionálně hrozícím sankcím jsou poskytovatelé stavěni do velice obtížné pozice.

Alespoň pro posouzení dostatečné výše příjmu vydala ČNB své ústřední sdělení,¹⁴⁰ ve kterém se zabývá doporučeními při hodnocení schopnosti splácet. V tomto sdělení se ČNB zaměřila konkrétně na retailové úvěry zajištěné rezidenční nemovitostí,¹⁴¹ avšak dle názoru autora se dané principy dají využít i při posuzování úvěruschopnosti spotřebitelských nezajištěných úvěrů. ČNB klade ve svém sdělení důraz na obezřetné vyhodnocování schopnosti klienta splácet úvěr z vlastních zdrojů a za tímto účelem doporučuje poskytovatelům stanovovat interní limity ukazatelů DTI a DSTI.

Ukazatel DTI¹⁴² vyjadřuje poměr mezi průměrným ročním příjmem spotřebitele, který se přepočítává z měsíčního příjmu, a celkovým dluhem, což je součet zbývajících zůstatků úvěrů, jež má spotřebitel včetně poskytovatelova budoucího. Tento ukazatel je vyjádřen poměrovým číslem. Dané číslo by nemělo být vyšší jak 9, což znamená, že dluh nesmí překročit devítinásobek ročního příjmu spotřebitele. Pokud má tedy spotřebitel příjem např. 20.000 Kč měsíčně, tak roční příjem činí 240.000 Kč a celkový dluh by neměl být vyšší jak 2.160.000 Kč. Jestliže jsou dosavadní dluhy spolu s potencionálně poskytnutým úvěrem vyšší nežli tento poměr, spotřebitel se považuje za předluženého a další úvěr už by mu neměl být z tohoto důvodu poskytován.

Ukazatel DSTI¹⁴³ vyjadřuje poměr mezi součtem měsíčních splátek a měsíčním příjmem. Tento poměr je vyjádřen procentním číslem, jenž by nemělo být vyšší jak 45 %. To znamená, že součet měsíčních splátek včetně budoucí splátky poskytovatelova úvěru by neměla činit více jak 45 % měsíčního pravidelného průměrného spotřebitelova příjmu. Pokud má tedy spotřebitel pravidelný průměrný měsíční příjem ve výši 20.000 Kč, splátky dosavadní i budoucí vyplývající z potencionálně poskytnutého úvěru by neměly být v celkové výši větší nežli 9.000 Kč měsíčně.

Pouze pro spotřebitelské úvěry zajištěné zástavním právem k nemovitosti lze ještě využít ukazatel LTV.¹⁴⁴ Tento ukazatel vyjadřuje poměr výše zadlužení spotřebitele související s retailovým úvěrem zajištěným rezidenční nemovitostí a hodnoty zajištění.

¹⁴⁰ ČNB, Ústřední sdělení České národní banky ze dne 13. června 2017 – Doporučení k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí. *Věstník ČNB*, částka 7/2017.

¹⁴¹ Retailový úvěr, jehož označení pochází zřejmě z anglického slovíčka retail (přeloženo jako „maloobchodní“), je chápán obecně jako označení pro standardní úvěrový produkt, který poskytovatelé poskytují standardnímu spotřebiteli za standardních podmínek.

¹⁴² DTI zkratka pro „debt to income“, volně překládáno jako „poměr dluhu k příjmu“.

¹⁴³ DSTI zkratka pro „debt service to income“, volně překládáno jako „poměr průměrných ročních výdajů (vyplývajících ze zadlužení spotřebitele) a výše příjmů“.

¹⁴⁴ LTV zkratka pro „loan to value“ volně překládáno jako „poměr výše zadlužení a hodnoty zajištění“.

Je vyjádřen součtem výše úvěru, který se poskytuje, a zůstatkové hodnoty jistiny již existujících úvěrů zajištěných stejnou nemovitostí. Od výše zadlužení spotřebitele lze odečíst vklad stejného spotřebitele u stejného poskytovatele, pokud je tento vklad součástí zajištění k danému úvěru. Poskytovatelům je doporučováno, aby ukazatel LTV žádného retailového úvěru zajištěného rezidenční nemovitostí nepřesáhl 90 %. Poskytovatelé by měli dané úvěry zajištěné nemovitostí s kladným ukazatelem LTV poskytovat pouze v provázanosti s obezřetným posouzením rizikových charakteristik spotřebitele, kdy je shledána a zdokumentována vysoká pravděpodobnost řádného splácení úvěru.

Všechny uvedené ukazatele mají podobu pouhého doporučení ze strany ČNB, nicméně sama ČNB uvádí, že na základě průzkumů jej většina subjektů již dodržuje, někteří dokonce v přísnější formě.¹⁴⁵ Řada kritiků včetně vlády, se obává, že výše uvedené ukazatele a omezení se dotknou spotřebitelů, kteří již nedosáhnou se svým příjmem například na úvěr na bydlení, na který by ale ještě nedávno dosáhli. Předpokládají tím daleko větší zvýhodnění pro movitější spotřebitele s vyšším příjmem. ČNB usiluje rovněž o zákonnou pravomoc nastavovat tyto horní limity ukazatelů LTV, DTI a DSTI. Důvodem je silnější vymahatelnost v porovnání s doporučením a možnost jejich uplatnění vůči všem účastníkům trhu, včetně zahraničních poskytovatelů hypoték nebo nebankovních poskytovatelů.¹⁴⁶

I tato výše zmíněná doporučení a vodítka však nedávají jednoznačnou odpověď, kdy se poskytovatel může spokojit s údaji dodanými spotřebitelem a kdy dochází k nezbytné potřebě si další údaje obstarat sám jako poskytovatel. Konkrétně u posuzování výše příjmu je odkázán poskytovatel pouze na údaje a podklady poskytnuté spotřebitelem, pokud se však nejedná o zaměstnance ve služebním poměru, kde je výše platu ze zákona zveřejňována. Poskytovatel se tudíž musí zpravidla spokojit s údajem uváděným spotřebitelem, přičemž, pokud jde o příjem, zpravidla je vyžadováno za účelem prověření těchto údajů potvrzení o výši příjmu nebo výpis z bankovního účtu, na který přichází spotřebiteli mzda. Zákon ani jiné podklady regulátorů ale nedávají jasnou odpověď, jak při hodnocení těchto dokumentů postupovat, například kolik měsíců zpětně si tyto dokumenty od spotřebitele vyžádat, aby poskytovatel postupoval s řádnou péčí, avšak přiměřeně a nezbytně. Ve většině odborné literatury, doporučeních a směrnicích se mluví o sledování průměrného měsíčního příjmu.

¹⁴⁵ PETŘÍČEK, Martin. *PŘEHLEDNĚ: Jakou hypotéku nově získá žadatel s platem 23 tisíc čistého?* [online] idnes.cz, 13. června 2018 [cit. 14. června 2018]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/hypoteky-v-cesku-zmeny-2018.A180612_221329_ekonomika_jumi>.

¹⁴⁶ ZEMAN, Marek. *ČNB zavádí nové limity na hypotéky* [online]. cnb.cz, 12. června 2018 [cit. 14. června 2018]. Dostupné na <<https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-zavadi-nove-limity-na-hypoteky>>.

Autor se domnívá, že pro tyto účely, jelikož lze nejmenší aritmetický průměr spočítat ze dvou proměnných, lze dovodit, že by měl poskytovatel zkoumat měsíční příjem alespoň za dva měsíce nazpět. V případě vyšších spotřebitelských úvěrů či úvěrů na bydlení samozřejmě poroste nárok na náležité zdokumentování pravidelné výše příjmů i více do minulosti.

Dle rozhodovací praxe finančního arbitra se rozumí schopností spotřebitele splácet úvěr jako situace, kdy v závislosti na frekvenci splácení zbývá spotřebiteli v jeho osobním, respektive domácím rozpočtu dostatek finančních prostředků na to, aby bez jakýchkoliv problémů a omezení mohl splácet splátku úvěru v smluvené předpokládané výši. Proto musí poskytovatel mimo jiné analyzovat spotřebitelův osobní domácí rozpočet, a to z pohledu jak příjmů, tak i výdajů. Informace se musí vztahovat ke konkrétnímu spotřebiteli, k jeho konkrétním příjmům, k jeho konkrétním nákladům na bydlení, dopravu, domácnost nebo zaopatřené děti. Analýza pouze některé ze stran rozpočtu sama o sobě k posouzení úvěruschopnosti nepostačuje.¹⁴⁷

S uváděným, zjištěným a posouzeným příjmem spotřebitele je povinen poskytovatel dále porovnávat spotřebitelovy výdaje. Lze shodně souhlasit se Slaninou a kol., že řadu výdajů lze ve většině případů zjistit právě jen od spotřebitele a je prakticky nemožné, aby si jejich výši poskytovatel dokumentárně ověřil. Schopnost spotřebitelů důkladně a dostatečně předložit přehled veškerých svých výdajů je velmi vzácná. Také lze souhlasit s tím, že většina spotřebitelů, kteří žádají o spotřebitelský úvěr nemá dobrý přehled o svých výdajích. Slanina a kol. se domnívají, že spíš než se spoléhat na údaje sdělené spotřebitelem, které jsou následně korigovány podle statisticky podložených modelů, považuje za účelnější použít statisticky podložené modely, které by byly korigovány v případě, pokud spotřebitel poskytovatele informuje o neobvyklých výdajích.¹⁴⁸

Otevírá se další otázka, jak by měl poskytovatel postupovat, pokud spotřebitel neuvede žádné výdaje. Spotřebitel totiž může ke klasicky zjišťovaným výdajům uvést a také často uvádí, že například náklady na bydlení nemá, protože stále žije u rodičů, děti také žádné nemá a rovněž tak mimořádné výdaje. Poskytovatel by se vzhledem k literě zákona zřejmě neměl spokojit s těmito údaji od spotřebitele, protože každý má určité základní výdaje, ať už na šacení, dopravu, jídlo apod. Jak již ale bylo uvedeno, zjistit skutečnou výši spotřebitelových výdajů je prakticky nemožné. Slanina doporučuje používání statisticky

¹⁴⁷ Nález finančního arbitra ze dne 20. března 2017, sp. zn. FA/SU/374/2015.

¹⁴⁸ BEZOUŠKA. Petr. Zkoumání úvěruschopnosti dle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, roč. 2017, č. 11. s. 381.

podložených modelů, přičemž není nijak konkrétní. Právo zná abstraktní modely průměrného spotřebitele nebo model chování spotřebitele,¹⁴⁹ ale relevantních statistických modelů výdajů spotřebitelů není mnoho. Za zmínku stojí zejména každoroční šetření Českého statistického úřadu s názvem „Statistika rodinných účtů“, jenž monitoruje hospodaření domácností, kde sleduje rovněž jejich průměrné výdaje.¹⁵⁰ V tomto šetření se pracuje s velkým objemem dat a lze přesně sledovat podle různých kritérií za co průměrný spotřebitel ročně v průměru utratí.

Můžeme si představit, že pro poskytovatele by mohla být práce s takovými daty u každého jednotlivého případu složitá a nákladná, přicházela by v úvahu zejména u výších úvěrů nebo úvěrů na bydlení, kde je třeba důkladnějšího posouzení. Autor je toho názoru, že v jednodušších případech lze spotřebitelské náklady paušalizovat, a to za pomoci životního minima, které představuje institut využívaný zejména v sociálně-právní oblasti, avšak pro paušalizaci minimálních nákladů spotřebitele může sloužit jako určité vodítko.¹⁵¹ Nelze se však na něj spoléhat bez dalšího, například životní minimum opět nezohledňuje nezbytné náklady na bydlení. Ohledně nákladů na bydlení tudíž zbývá spolehnout se pouze na informace poskytnuté spotřebitelem a k životnímu minimu, bylo-li by využíváno, přičítat určitou rezervu.

Poskytovatel je povinen dle § 86 odst. 2) ZSÚ vedle porovnání příjmů a výdajů také posoudit způsob plnění dosavadních dluhů spotřebitele. Jakým způsobem toto posoudit se již v ZSÚ nedozvídáme. Nejspíše tím nebyly myšleny dosavadní dluhy spotřebitele ve vztahu k poskytovateli, jelikož se ve většině případů jedná při žádosti o úvěr o první smluvní závazek takovéhoto smluvních stran. Právě v těchto případech se bude nejspíše poskytovatel spoléhat na databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i na informace z jiných zdrojů. Jinými zdroji by v tomto případě přicházely v úvahu například Centrální evidence exekucí nebo Insolvenční rejstřík, kde bude jakýkoliv negativní záznam představovat závažné pochybnosti o plnění dosavadních dluhů.

Je zajímavé sledovat, jak zákonodárce do určité míry nabádá poskytovatele k tomu, aby spotřebiteli nedůvěřoval. Dalo by se říci, že zákonodárce počítá s tím, že spotřebitel buď bude o svých výdajích záměrně mlčet nebo na základě své individuální finanční gramotnosti

¹⁴⁹ VILHELMOVÁ, Lucie; RŮŽIČKA Roman. *Model tzv. průměrného spotřebitele* [online]. epravo.cz, 12. září 2013 [cit. 7. března 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/model-tzv-prumerneho-spotrebitele-92188.html>>.

¹⁵⁰ Český statistický úřad. *Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů 2016* [online]. czso.cz, 14. července 2017 [cit. 7. března 2018]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/46388837/16001817.pdf/580aa93e-a92e-44a5-9255-d7dbcc346955?version=1.0>>.

¹⁵¹ § 2 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

a základní odpovědnosti nebude schopen své výdaje shrnout pro tyto potřeby. Autor s tímto postojem a do jisté míry trendem nesouhlasí, přičemž v něm spatřuje škodlivé nekonzistentní jednání. Spotřebitelé jsou v tomto ohledu až moc podceňováni a je jim přikládána ochrana, která je nijak zvlášť nemotivuje jednat s maximální svědomitostí a odpovědností. Příčí se to také jedné ze základních zásad občanského práva, a to z latinské formule „venire contra factum proprium“. Jedná se o situace, kdy se jedna ze stran chová určitým způsobem, čímž přivodí u druhé strany určité přesvědčení. Vztáhneme-li to na tyto případy, spotřebitel například neuvede své výdaje, které mohou spočívat ve splátkách dalších dvou úvěrů, placení zvláštních léků nebo podpory dítěte na vysoké škole a tím vzbudí v poskytovateli přesvědčení, že spotřebitel tyto další nebo zvláštní výdaje nemá, neboť není rozumného důvodu, z jakého by na spotřebitele neměl spolehnout.¹⁵² V právním styku má povinnost dle § 6 NOZ každý jednat poctivě, není tedy namístě spotřebitelských úvěrů vytvářet u spotřebitelů domněnku, že nejspíše poctivě, odpovědně a pečlivě nejednají. Toto vše uvedené je třeba vnímat v kontextu toho, že veškeré negativní dopady stanovené v ZSÚ v případě nedostatečného prověření úvěruschopnosti spotřebitele jdou pouze k tíži poskytovatele.

Vcelku výstižně tyto skutečnosti shrnul Mgr. Robert Němec, který připomenul, že historicky je tato regulace garancí toho, aby subjekty, které půjčují peníze, půjčovaly tyto peníze obezřetně. Ale principem této ochrany byla vždy v první řadě ochrana prostředků věřitele, a to například takových, které se bankám svěřují na běžných a vázaných účtech. Banky totiž fungují tak, že vybírají vklady od veřejnosti a dále je půjčují těm, kdo potřebují překlenout své finanční potřeby.¹⁵³ Nová regulace však tento princip zcela překrucuje, jelikož novou úpravou a následky neproověření úvěruschopnosti spotřebitele, o kterých bude ještě pojednáno dále, již nechrání věřitele a jeho prostředky, ale chrání dlužníka, a to relativně neortodoxním způsobem.

¹⁵² LAVICKÝ a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*, s. 76.

¹⁵³ NĚMĚC, Robert. Nová regulace spotřebitelských úvěrů – aneb Každý podle svých možností, každému podle jeho potřeb. Sympozium „Regulace spotřebitelských úvěrů“. *Pražský právník podzim 2016*, s. 31.

6.4 Databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Shrneme-li stručně úpravu § 88 ZSÚ, zabývá se zde získáváním informací z databází, jenž obsahují takové údaje, které vypovídají o úvěruschopnosti spotřebitele. O těchto údajích se mohou vzájemně informovat pouze osoby oprávněné poskytovat spotřebitelský úvěr.¹⁵⁴

Zřejmě nejvyužívanějším registrem v České republice jsou registry SOLUS¹⁵⁵, zájmové sdružení právnických osob. Sám se prezentuje tak, že přispívá v rámci tzv. odpovědného úvěrování k prevenci předlužování spotřebitelů, k prevenci růstu počtu dlužníků v prodlení, ke zvyšování vymahatelnosti stávajících dluhů po splatnosti a ke snižování potencionální finanční ztráty věřitelů. Sdružuje řadu společností z různých ekonomických sektorů, mezi které patří banky, stavební spořitelny, nebankovní finanční instituce, ale i poskytovatelé telekomunikačních služeb nebo distributoři energií. Pracuje hned s několika registry, kam spadají registry fyzických osob, registry živnostníků a právnických osob nebo registry třetích stran a pomocné registry. Mezi další relevantní patří například CBCB¹⁵⁶ a CNCB¹⁵⁷, ale také řada dalších, které lze přitom vzájemně kombinovat.¹⁵⁸

U registrů existuje také dělení na dva druhy, a to na registry pozitivní a negativní. V pozitivním registru se zapisují a zpracovávají informace o spotřebitelských závazcích, u nichž nedošlo k prodlení spotřebitele. U posouzení úvěruschopnosti mohou tyto pozitivní registry sloužit zejména k tomu, že poskytovatel u konkrétního spotřebitele posoudí, v jakém rozsahu je zatížen závazky. Protože i když není prozatím v prodlení, vstoupení do dalších závazků, nebo do samotného závazku s tímto poskytovatelem, by již mohlo vést v blízké budoucnosti k tomu, že spotřebitel přestane být schopen tyto závazky plnit.

Naproti tomu v negativním registru jsou zapisovány a zpracovávány informace o závazcích konkrétního spotřebitele, u nichž se dostal do prodlení, tzn. o dlužích spotřebitele. V souvislosti s tím však musí být vždy poskytnut údaj také o tom, zda byl dluh splněn a kdy k tomu došlo.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Srov. TURNER, Michael. VARGHESE, Robin. The Economic Consequences of Consumer Credit Information Sharing: Efficiency, Inclusion, and Privacy. The Policy & Economic Research Council, *OECD Privacy Guidelines*, 2010, s. 4.

¹⁵⁵ Sdružení na ochranu leasingu a úvěrů spotřebitelům.

¹⁵⁶ Bankovní registr clientských informací.

¹⁵⁷ Nebankovní registr clientských informací.

¹⁵⁸ Z webu SOLUS – Zájmové sdružení právnických osob. Dostupné na <<https://www.solus.cz/o-sdruzeni/>>.

¹⁵⁹ § 20 odst. 6 a 7) ZOS.

Fakticky se u těchto dvou druhů registrů nemusí jednat o dva samostatné registry. Nic nebrání tomu, aby byly realizovány v rámci jedné společné databáze, avšak v některých aspektech by musel být zohledňován odlišný právní režim. Z pohledu ochrany osobních údajů je zásadní především to, že samotné předání dat do uvedených registrů není podmíněno souhlasem spotřebitele, rovněž tak není nutný ani souhlas spotřebitele s využitím údajů z negativního registru. Avšak naproti tomu pro využití údajů z pozitivního registru již potřebný souhlas spotřebitele je.¹⁶⁰ Údaje v registru o závazku spotřebitele mohou být zpracovávány po dobu, po kterou závazek spotřebitele trvá, a dále po dobu tří let po jeho splacení. Po uplynutí této lhůty je provozovatel registru tyto údaje oprávněn uchovávat pouze anonymizované pouze pro statistické účely.¹⁶¹

Již Slanina a kol. otvírají ve svém komentáři otázku, zdali tyto registry v podmínkách české legislativy tvoří opravdu funkční databáze. Zcela problematickým ustanovením se jeví stěžejní § 88 ZSÚ, kde se mohou vzájemně informovat o závazcích a dlužích spotřebitelů pouze osoby oprávněné poskytovat spotřebitelský úvěr dle § 7 ZSÚ. To znamená, že takovou databázi by již nemohli sdílet třeba nebankovní poskytovatelé podnikatelských úvěrů, jenž už nemusí být nadáni licencí u ČNB. Neřkuli obchodníci s energiemi nebo telekomunikační operátoři, kteří sice nejsou osobami působícím na finančním trhu, avšak jejich pozitivní i negativní údaje o závazcích spotřebitele mohou být pro účely posouzení úvěruschopnosti dosti významné. Neméně problematická je také skutečnost, že toto ustanovení neumožňuje zpracovávat rodné číslo spotřebitele bez jeho souhlasu, což je v této praxi nejvyužívanějším identifikátorem.¹⁶²

Dle § 88 odst. 3) ZSÚ je poskytovatel povinen informovat spotřebitele o svém záměru vyhledávat údaje o spotřebiteli v předmětných databázích. Musí však splnit také podmínky dle § 20z odst. 6, 7, a 8 ZOS, dle něhož se může dotazovat pouze na údaje související s konkrétním obchodním případem. Souvislostí s konkrétním obchodním případem se přitom rozumí souvislost s rozhodováním o poskytnutí konkrétní služby. Může se tak jednat o souvislost s již vniklou smlouvou nebo pohledávkou poskytovatele za spotřebitelem, ledaže všechny pohledávky poskytovatele za spotřebitelem z této smlouvy již byly splněny.

¹⁶⁰ MAŠTALKA Jiří; NONNEMANN František. Informační databáze o bonitě a důvěryhodnosti spotřebitele. *Právní rozhledy*, 2016, č. 10, s. 365.

¹⁶¹ § 20 odst. 11) ZOS.

¹⁶² SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 441.

Tato souvislost s konkrétním obchodním případem musí být spjata s osobou spotřebitele žádajícího o poskytnutí služby a osobou, jenž poskytla nebo se hodlá poskytnout zajištění dluhu spotřebitele či osoby ekonomicky se spotřebitelem spjatou, zpravidla se jedná manžela, druhu nebo rodiče.

Další povinností, avšak obecně kladně přijímanou, je poskytnutí informace v případě odmítnutí poskytnout spotřebitelský úvěr, a to právě v důsledku posouzení jeho úvěruschopnosti. Dle § 89 ZSÚ je poskytovatel o tomto důsledku povinen informovat spotřebitele bez zbytečného odkladu a pokud je důvodem neposkytnutí úvěru výsledek automatizovaného zpracování údajů, nebo vyhledávání v databázi podle § 88 odst. 1 ZSÚ, poskytovatel je povinen spotřebitele vyrozumět o tomto výsledku a o použité databázi.

Zcela evidentním účelem této úpravy je možnost spotřebitele na základě výsledků prověření přijmout opatření na ochranu svých oprávněných zájmů. Ve vztahu k záznamům v registrech to umožňuje spotřebiteli kontaktovat konkrétního provozovatele a zkontrolovat údaje, které jsou o něm evidovány a ověřit jejich úplnost a správnost, popřípadě vyžádat si zjednání nápravy.¹⁶³

6.5 Důsledky při porušení povinností u posouzení úvěruschopnosti spotřebitele

Poskytne-li poskytovatel spotřebiteli spotřebitelský úvěr v rozporu s úpravou ZSÚ zabývající se posouzení úvěruschopnosti, smlouva je neplatná. Spotřebitel může uplatnit námitku neplatnosti v tříleté promlčecí lhůtě běžící ode dne uzavření smlouvy. Zřejmě nejproblematictějším aspektem zůstává způsob vypořádání mezi stranami, kdy zákon předpokládá, že spotřebitel je následně povinen vrátit poskytnutou jistinu spotřebitelského úvěru v době přiměřené jeho možnostem. V případě sporu o to, jaká je doba odpovídající možnostem spotřebitele, určí tuto dobu na návrh některé ze smluvních stran soud podle možností spotřebitele a v zájmu spravedlivého uspořádání práv a povinností smluvních stran, a to s přihlédnutím k příjmu spotřebitele a jeho celkovým sociálním a majetkovým poměrům. Změní-li se tyto poměry, může soud na návrh některé ze smluvních stran sjednanou dobu nebo dobu určenou rozhodnutím změnit.¹⁶⁴

Cíl a záměr zákonodárce v případě této úpravy je evidentní. Vytváří soukromoprávní sankci pro poskytovatele, který uzavřel se spotřebitelem smlouvu o úvěru i přesto, že

¹⁶³ Srov. NONNEMANN, František. Zpracování veřejně dostupných osobních údajů a GDPR. *Právní rozhledy*, 2018. č. 5, s. 167.

¹⁶⁴ § 87 ZSÚ.

existovaly důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele splácet. Spotřebitel je tímto chráněn pro situace, kdy mu byl poskytnut úvěr, ačkoliv být neměl. Důvodová zpráva k ZSÚ toto označuje jako chybějící materiální znak, při řádném dodržení postupů a odborné péče vůči spotřebiteli. Výslovně také vysvětluje možnost spotřebitele vrátit poskytnuté peněžité prostředky dle svých možností. Z neplatnosti smlouvy totiž vyplývá povinnost smluvních stran vzájemně si bez zbytečného odkladu vrátit poskytnutá plnění na základě ustanovení o bezdůvodném obohacení. Dříve docházelo totiž i při neplatnosti smlouvy pro spotřebitele k negativnímu důsledku, jenž spočíval v povinnosti vrátit předmětné plnění, které však již zpravidla utratil a tím vznikala nutnost urychleně si opatřit další prostředky.¹⁶⁵

Přistoupilo se proto k takovému modelu, kdy je spotřebitel povinen vrátit celou poskytnutou jistinu, avšak v takových splátkách, v jakých je schopen splácet. Spojení „v době přiměřené jeho možnostem“ míří na rozložení vrácení poskytnuté jistiny spotřebitelského úvěru v čase. Hlavním jádrem ochrany spotřebitele je skutečnost, že pokud spotřebitel vrací dle svých možností, nemůže se dostat do prodlení.¹⁶⁶

Takto nastavená úprava vzbuzuje u odborné veřejnosti celou řadu pochybností. Asi nejvýraznější z nich je onen samotný pojem „dle svých možností“, jenž je dosti obtížně interpretovatelný a který povede k celé řadě výkladových sporů. V praxi by mělo dojít k dohodě obou smluvních stran, které však mají na tuto otázku diametrálně odlišný pohled.¹⁶⁷ Pokud se nedohodnou, soud rozhodne o tom, co je v možnostech dlužníka, a to porovnáním jeho příjmů.

Na další velice absurdní situaci upozorňuje Slanina a spol., konkrétně na případy, kdy neplatnost smluv automaticky zakládá také neplatnost akcesorických zajišťovacích smluv. To způsobuje evidentně nespravedlivé důsledky, kdy spotřebiteli zůstane například automobil nebo nemovitost pořízená ze spotřebitelského úvěru, ale jistinu může vracet pouze dle svých možností často v minimálních splátkách. Ústavněprávní výbor Poslanecké sněmovny učinil v tomto směru pozměňovací návrh, který by věřiteli umožňoval uspokojit se prodejem věci, jež byla ze spotřebitelského úvěru pořízena, avšak plénum sněmovny takovouto změnu nepřijalo.¹⁶⁸

¹⁶⁵ GOTTWALD, Jiří. Neplatnost smluv o spotřebitelském úvěru. *Časopis Soudce*, 2015. č. 6, s. 6.

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k § 87 ZSÚ.

¹⁶⁷ NĚMEC: *Nová regulace spotřebitelských úvěrů – aneb Každý podle svých možností, každému podle jeho potřeb*, s. 31.

¹⁶⁸ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 437-438.

6.6 Dílčí závěr

Z pohledu spotřebitele se jedná skutečně o ustanovení zákona, která se jeví výrazně v jeho prospěch a pokud mají vyrovnávat spotřebitelovo slabší postavení, jedná se o velice efektivní prostředek. Lze opět sledovat ušlechtilý cíl, ale nelze však přehlédnout jistou nepromyšlenost pravidel, která by se měla rozhodně dopracovat rychleji, nežli čekat až tak učiní někdy v budoucnu judikatura. Na bedra poskytovatele se vkládá celá řada povinností, přičemž realizace se následně nechává na jejich samostatné úvaze. Největším zdrojem informací by měl být sám spotřebitel, ale zákonodárce nijak zvlášť tohoto spotřebitele nemotivuje k tomu, aby byl zdrojem bohatým a pravdivým.

Zákonodárce výslovně předpokládá, že situace, kdy si spotřebitel měl nebo mohl být vědom toho, že jeho úvěruschopnost byla posouzena vadně, je velice nepravděpodobná.¹⁶⁹ Avšak autor se s tímto názorem stejně jako někteří z odborné veřejnosti nemůže ztotožnit.¹⁷⁰ V praxi dochází spíše častěji k opačným situacím, kdy spotřebitelé v nemalé míře zastírají svou skutečnou finanční situaci, aby měli větší šanci dosáhnout na spotřebitelský úvěr. Nejčastěji dochází k zamlčování některých dosavadních existujících závazků, lze se však setkat i s případy falšování potvrzení o dosažených pravidelných příjmech. Ač by se v těchto případech dalo hovořit i o trestném činu úvěrového podvodu, nelze sledovat, že by spotřebitele takovýto postih odrazoval. Důvodem by mohla být i jednoduše obecná nevědomost spotřebitelů o takových právních následcích, jelikož se nejedná o často stíhaný trestný čin ze strany orgánů činných v trestním řízení nebo čemu by se nějak výrazně věnovala média. Spotřebitele nemotivují jednat poctivě ani soukromoprávní následky zmíněné výše. Přitom poskytovatel se z nemalé části musí spoléhat právě na informace sdělené spotřebitelem a je pro něho někdy dosti obtížné nepoctivé jednání spotřebitele odhalit.

Jistá cesta by mohla být skrze OZ, kde je výslovně stanoveno v § 6, že nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého nebo protiprávního činu. Vyjadřuje se tím zásada „nemo turpitudinem suam allegare potest“, zakazující, aby někdo měl prospěch z vlastního nepoctivého jednání. Proto způsobila-li jedna strana neplatnost právního jednání, nemůže se jí následně dovolávat ve svůj prospěch. Toto pravidlo platí dle komentářové literatury jak pro relativní, tak absolutní neplatnost, za zmínku však stojí zcela opačný názor Nejvyššího

¹⁶⁹ Důvodová zpráva k § 87 ZSÚ.

¹⁷⁰ BALCAROVÁ, Anna. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 275.

soudu.¹⁷¹ Jestliže se na tomto stavu podílely obě strany, nemůže z neplatnosti těžit ani jedna z nich, jak stanovuje zásada „in pari causa turpitudinis cessat repetitio“.¹⁷² Důkazní břemeno v tomto směru leží opět na poskytovateli, ten pokud prokáže nepoctivé jednání spotřebitele u prověřování jeho úvěruschopnosti, spotřebitel by již neměl mít možnost namítat relativní neplatnost smlouvy.

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2012, sp. zn. 23 Cdo 854/2012: „Obecně není vyloučeno, aby na absolutní neplatnost právního úkonu poukázal i ten, kdo ji sám způsobil. Absolutní neplatnost totiž nastupuje ze zákona a není odvislá od jednání subjektu občanskoprávního vztahu (oproti principu relativní neplatnosti), které by bylo možno charakterizovat jako výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů, tedy bez právního důvodu zasahuje do práv a povinností jiných.“.

¹⁷² LAVICKÝ a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*, s. 72–81.

7 Prodlení spotřebitele

Prodlení dlužníka se dá charakterizovat jako určitý trvajících závazkový stav, do něhož se dostává dlužník svým jednáním a čímž porušuje smlouvu o úvěru uzavřenou s poskytovatelem. Jedná se o dlužníkovu kvalifikované právní postavení, v němž se ocitá, jakmile naplní zákonné předpoklady. Tímto předpokladem se rozumí situace, kdy dlužník neplní svůj dluh „řádne a včas“. Posuzování prodlení se tedy vztahuje k časovému období po splatnosti. Po celou dobu, kdy dluh v tomto horizontu po splatnosti není řádně plněn, nastává prodlení.¹⁷³

ZSÚ se problematice prodlení dlužníka věnuje v samostatné hlavě IV. Tato právní úprava, jak také uvádí důvodová zpráva, reaguje na předchozí časté predátorské praktiky spočívajících v tom, že věřitelé nevydělávali na sjednané odměně poskytnutých peněz, ale na sankcích spojených s předpokládaným prodlením spotřebitele. Zákodárce se tak snaží ohraničit a vymezit, co všechno může věřitel v případě prodlení spotřebitele požadovat a jak v těchto případech dále postupovat. Je třeba zdůraznit, že se jedná o pouze vnitrostátní úpravu, jelikož z CCD žádné transpoziční povinnosti nevyplývají a MCD pouze v čl. 28 stanovuje možnost členských států tyto platby omezit.¹⁷⁴ Ustanovení § 122 ZSÚ tedy stanovuje, že věřitel může pro případ prodlení spotřebitele s plněním dluhu vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru sjednat pouze právo na náhradu účelně vynaložených nákladů, úroky z prodlení a smluvní pokutu.

7.1 Náhrada účelně vynaložených nákladů

Věřitel má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů, které mu vznikly v souvislosti s prodlením spotřebitele. Pokud byla náhrada vyšší, považuje se v této části za smluvní pokutu. Nejdříve je nutné uvědomit si, jaké náklady vůbec může vynakládat věřitel v souvislosti s prodlením spotřebitele, aby byly účelné. Důvodová zpráva uvádí, že toto ustanovení zahrnuje především poplatky za upomínky a náklady na vymáhání, nikoliv však náklady soudního řízení.

¹⁷³ ŠILHÁN, Josef. Několik poznámek k pojmu prodlení dlužníka v NObčZ. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 140.

¹⁷⁴ Srov. odst. 9) CCD – „Úplná harmonizace je nezbytná pro zajištění vysoké a rovnocenné úrovně ochrany zájmů všech spotřebitelů ve Společenství a pro vytvoření skutečného vnitřního trhu. Členským státům by proto nemělo být povoleno zachovávat ani zavádět jiná vnitrostátní ustanovení, než která jsou stanovena v této směrnici.“.

Výkladový problém se u obou těchto nákladů naskýtá především v tom, že panuje nejednoznačnost a nejistota ohledně pojmu „účelně vynaložené“. Zákon mlčí a důvodová zpráva k upomínkám pouze příkladně uvádí tzv. šikanózní upomínkování, kdy věřitel zasílá dlužníkovi upomínky hned několikrát denně, za což si účtuje poplatky. Tomuto pojmu se věnují i autoři komentované literatury, kteří přihlíží k praxi veřejnoprávních institucí. Například centrální depozitář cenných papírů na základě vyhlášky Ministerstva financí č. 212/2010 Sb. požaduje za poskytnutí údajů na základě strukturovaného dotazu, tedy dotazu, který je položen prostřednictvím formuláře, a je tak automaticky zpracovatelný, úhradu účelně vynaložených nákladů 251 Kč. V případě poskytnutí údajů na základě nestrukturovaného dotazu, tedy takového, který musí být zodpovězen ručně, uložit částku 447 Kč. Přičemž autoři výslovně dovozují, že účelně vynaloženými náklady jsou nejen náklady na poštovné a tisk dokumentu, ale i na přípravu vzorových dokumentů nebo úpravy informačního systému poskytovatele.¹⁷⁵ S tímto se autor naprosto ztotožňuje, naopak nesouhlasí s názory řady oponentů, kteří za účelně vynaložené náklady považují pouze reálně doložitelné vynaložené finanční prostředky vztahující se k dané upomínce, tedy poštovné.

Kriticky však nahlíží autor na druhé náklady uváděné důvodovou zprávou, jimiž jsou náklady na vymáhání (nikoliv však náklady soudního řízení). Jinými slovy se jedná o náklady na mimosoudní vymáhání, čemuž se již zákon dále nevěnuje. Zákonná úprava tím zcela dobře nereaguje na trendy využívané u poskytování spotřebitelských úvěrů, kdy některé subjekty záměrně nevymáhají své pohledávky skrze obecné soudy, ale skrze tzv. inkasní společnosti či agentury. Tyto subjekty využívají strohosti právní úpravy a neznalosti spotřebitele, náklady za mimosoudní vymáhání poté požadují různými praktikami vůči spotřebiteli jako příslušenství pohledávky, čímž pohledávku značně navýší.

Pohledávka je, jakožto právo, typickou nehmotnou movitou věcí. § 513 OZ stanovuje taxativním výčtem, že příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky.¹⁷⁶ Příslušenství je tedy samostatná věc v právním smyslu, ale její právní osud je do značné míry spojen s právním osudem věci hlavní.¹⁷⁷ Způsob plnění na příslušenství nalezneme v § 1932 odst. 1, který stanovuje, že má-li dlužník plnit na jistinu, úroky a náklady spojené s uplatněním pohledávky, započte se plnění nejprve na náklady již určené. Do této kategorie by měly patřit všechny náklady, které věřiteli vznikly v příčinné

¹⁷⁵ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 599.

¹⁷⁶ LAVICKÝ a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*, s. 1814–1815.

¹⁷⁷ ELIÁŠ, Karel. Součást věci a příslušenství věci. *Ad Notam*, 2007, č. 4, s. 103.

souvislosti s jejím vymáháním, zákon však již nespecifikuje pojem „již určené“.

Předpokladem musí být zcela zřejmě jejich vyčíslená výše. Je však otázkou, zda musí být předpokladem vydané soudní rozhodnutí. Hulmák uzavírá, že půjde o určené procesní, nalézací, případně i exekuční náklady. Vynuceným nezbytným nákladem však nejsou náklady uhrazené jako odměna inkasní či vymahačské společnosti.¹⁷⁸

Jak už bylo uvedeno, pokud byla ujednána náhrada vyšší, za hranicí účelně vynaložených nákladů, považuje se v této části za smluvní pokutu, která již ohraničena je dle § 122 odst. 2) a odst. 3) ZSÚ. Otázkou však stále zůstává, kde je hranice účelnosti.

Jasnou odpověď ohledně výše nákladů spojených s uplatněním pohledávky nalezneme v nařízení vlády č. 351/2013 Sb., jenž v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 stanovuje paušální částku nákladů spojených s vymáháním pohledávky na 1.200 Kč. Tato směrnice ve svém čl. 19 stanovuje:

„K odrazení od opožděných plateb je nezbytné, aby věřitelé získali spravedlivou náhradu nákladů spojených s vymáháním, které jim vznikly v důsledku opožděné platby. Náklady spojené s vymáháním by měly zahrnovat rovněž náklady spojené s vymáháním administrativních nákladů a náhradu za interní náklady vniklé v důsledku opožděné platby, pro něž by v této směrnici měla být stanovena pevná minimální částka, kterou lze kumulovat s úrokem z prodlení. Náhrada ve formě pevné částky by měla omezit administrativní a interní náklady spojené s vymáháním. O náhradě nákladů spojených s vymáháním by se mělo rozhodovat, aniž jsou dotčeny vnitrostátní předpisy, podle nichž může soud věřiteli přiznat jakoukoli další náhradu škody, která souvisí s opožděnou platbou dlužníka.“

Výše uvedené předpisy se však týkající pouze nákladů vyplývajících z obchodněprávních vztahů mezi podnikateli. Neřeší náklady na vymáhání ve vztahu podnikatele a spotřebitele.

Za situace, kdy mezi poskytovateli úvěrů a spotřebiteli není tato otázka dostatečně legislativně upravena vzniká dojem mezery v právu, k překlenutí lze užít v rámci řešení pomocí analogie ustanovení, které se týká v rámci právního řádu co do obsahu a účelu posuzovanému případu nejbližšího.¹⁷⁹ Lze tedy uvažovat o tom, že ačkoliv nařízení vlády č. 351/2013 Sb. upravuje vztahy mezi podnikateli, může se daná úprava vztáhnout i ve vztahu ke spotřebiteli. Vzhledem k slabšímu postavení spotřebitele by však měla být míra ochrany větší. To znamená, že paušální částka nákladů by měla být menší nežli 1.200 Kč. Často však bývá inkasními společnostmi přistupováno k tomu, že v řadě případů vůči

¹⁷⁸ HULMÁK a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054)*, s. 943–944.

¹⁷⁹ Vyplývá z § 10 OZ.

dlužníkům postupují zcela individuálně a důrazněji, kdy kromě zaslané výzvy dlužníka dále kontaktují, navštěvují doma či na pracovišti apod. V těchto případech by měla být sledována právě účelnost, pokud dlužník nezaplatí své dlužné platby ani po první výzvě, není již účelné vynakládat další náklad na zasílání dalších výzev nebo činit další kroky směřující k navýšení vymáhaných nákladů.¹⁸⁰

Nechvalně známými praktikami inkasních společností a vymahačských agentur se zabýval i Soudní dvůr Evropské unie, který vydal dne 20. července 2017 dá se říci přelomové rozhodnutí, čímž výrazně posílil práva dlužníků v oblasti spotřebitelských úvěrů. Soudní dvůr rozhodl o tom, že na právní vztah mezi dlužníkem v prodlení se splácením dluhu vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru a společností zabývajících se mimosoudním vymáháním pohledávek se aplikuje směrnice Evropského parlamentu a rady č. 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých praktikách. Pro tyto společnosti to v rámci tuzemské legislativy znamená hrozbu uložení pokuty až do výše 5 milionů Kč v případě, že při vymáhání pohledávek vůči spotřebitelům užívají nekalých či agresivních obchodních praktik.¹⁸¹

7.2 Úroky z prodlení

V současném pojetí se úrok z prodlení považuje za sankčně-motivační prostředek, jakým může věřitel vynucovat včasné plnění po dlužníkovi. Cílem je působit na dlužníka preventivním způsobem, aby dlužnou platbu zaplatil včas. Jedná se však zcela o automatickou sankci ex lege, kde si smluvní strany nemusí nic ujednávat ve smluvních podmínkách. Jedná se rovněž o prostředek kompenzační, jelikož hradí věřiteli i část případné škody, která mu opožděnou platbou vznikla.¹⁸²

Věřitel může dle ZSÚ pro případ prodlení spotřebitele s plněním dluhu vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru sjednat mimo jiného také úroky z prodlení. V ZSÚ je však výslovně stanoveno, že výše úroků z prodlení nesmí přesáhnout výši stanovenou nařízením vlády č. 351/2013 Sb. Dané omezení je v zásadě v rozporu s ujednáními o úrocích z prodlení dle § 1970 OZ ve spojení s § 1802 OZ, jenž stanovují, že výše úroků z prodlení

¹⁸⁰ ZEMAN, Milan. *Náklady mimosoudního vymáhání pohledávek a jejich placení* [online]. epravo.cz, 21. června 2016 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/naklady-mimosoudniho-vymahani-pohledavek-a-jejich-placeni-101827.html>>.

¹⁸¹ GAJDOŠOVÁ, Zuzana. *Ochrana spotřebitele a vymáhání pohledávek* [online]. epravo.cz, 15. srpna 2017 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-spotrebitele-a-vymahani-pohledavek-106192.html>>.

¹⁸² HULMÁK a kol.: *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054)*, s. 1048.

stanoví vláda nařízením; neujednají-li strany výši úroku z prodlení, považuje se za ujednanou výše takto stanovená. Ujednání do jisté míry postrádá v tomto kontextu smysl, protože smluvní strany si bez pochyb nebudou ujednávat smluvně úroky z prodlení v zákonné výši, když se tyto aplikují automaticky ze zákona. Důvodová zpráva k tomuto ustanovení uvádí, že úprava v OZ umožňuje „naprosto nevhodně“ sjednání jakékoliv výše úroků z prodlení, pokud nebudou shledány soudy jako nemravné, proto stanovuje ZSÚ hranici dle zmíněného nařízení vlády nikoli podpůrně, ale závazně. Z toho vyplývá, že se ZSÚ vrací k pojetí dle staré právní úpravy,¹⁸³ kdy nebylo možné platně sjednat mezi podnikatelem a spotřebitelem úroky z prodlení v neprospěch spotřebitele.¹⁸⁴

Zcela výstižně shrnuje problematičnost úpravy úroků z prodlení v ZSÚ Slanina a kol.:

„Je třeba říci, že zákonná sazba úroků z prodlení (toho času ve výši 8,05 % p. a.) naprosto neodpovídá běžným zápůjčním úrokovým sazbám u spotřebitelských úvěrů jiných než na bydlení, takže pro spotřebitele je z hlediska ceny peněz výhodnější nesplácet stávající závazky nežli si sjednat možnost přečerpání či jiný spotřebitelský úvěr. De lege ferenda by proto měla být zvýšena zákonná sazba úroků z prodlení nebo umožněno sjednání vyšší sazby úroků z prodlení. Stávající stav zcela zbytečně nutí poskytovatele, aby vedle úroků z prodlení sjednávali i smluvní pokutu, což zcela zbytečně právní vztahy komplikuje a zcela jistě to není v zájmu spotřebitele.“¹⁸⁵

7.3 Smluvní pokuta

Konečně může věřitel v případě prodlení spotřebitele sjednat smluvní pokutu. V rámci OZ se institut smluvní pokuty spolu s uznáním dluhu řadí mezi tzv. utvrzovací prostředky. Dle důvodové zprávy k OZ tento institut přímo hospodářsky nezajišťuje pohledávku věřitele, ale poskytuje mu jiné výhody. Funkcí smluvní pokuty tak není dluh zajistit, jak je tomu třeba u zástavy, ale jiným způsobem posílit postavení věřitele. Smluvní pokuta totiž utvrzuje dluh tím způsobem, že dlužník je pod hrozbou další povinnosti k hrazení sankčního plnění více motivován k tomu, aby splnil své smluvní povinnosti. Smluvní pokuta je na rozdíl od úroků z prodlení samostatný nárok, má však stejně akcesorickou

¹⁸³ ONDREJOVÁ, Dana. Několik zamyšlení nad spotřebitelskou ochranou v kontextu nové judikatury. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1-2, s. 36.

¹⁸⁴ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. říjen 2008, sp. zn. 32 Odo 873/2006.

¹⁸⁵ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 599.

povahu.¹⁸⁶ V zásadě platí, že pokud zanikne hlavní závazek, nelze se již úspěšně domáhat smluvní pokuty. Smluvní pokuta je však samostatným majetkovým nárokem, na rozdíl od úroků z prodlení, jež jsou příslušenstvím pohledávky. Dojde-li tedy k zániku závazku, zanikají i vedlejší závazky sloužící např. k zajištění, avšak nezaniká nárok na smluvní pokutu, jestliže vznikl ještě před zánikem hlavního závazku.¹⁸⁷

Smluvní pokutu lze sjednat pouze pro případ porušení povinnosti, nelze sjednávat smluvní pokutu pro případy výkonu práva, např. při odstoupení od smlouvy.¹⁸⁸ Oproti stávající úpravě je změna v relevanci zavinění dlužníka ve vztahu k porušené smluvené povinnosti, OZ již pro nastoupení následků zavinění dlužníka nevyžaduje.¹⁸⁹ Je třeba ještě zmínit, že ujednání o smluvní pokutě se spotřebitelem musí být vždy součástí samotné úvěrové smlouvy.¹⁹⁰

Co se týče výše smluvní pokuty, v následných odstavcích 2) a 3) § 122 ZSÚ je omezena její výše. Prvním omezením ujednání o smluvní pokutě je zákaz, aby byla smluvní pokuta vyšší než 0,1 % denně z částky, ohledně níž je spotřebitel v prodlení, je-li spotřebitel v prodlení s plněním povinnosti peněžité povahy. Toto omezení se však neuplatní na souhrn smluvních pokut uplatněných do okamžiku, kdy se úvěr stane v důsledku prodlení spotřebitele splatným, pokud je tento souhrn pokut v kalendářním roce, v němž nebo v jehož části byl spotřebitel v prodlení s plněním povinnosti peněžité povahy, nižší než 3.000 Kč a pokud výše smluvních pokut zahrnutých v tomto souhrnu uplatněných ve vztahu k prodlení s každou jednotlivou splátkou spotřebitelského úvěru činí nejvýše 500 Kč.

Je třeba nejprve zdůraznit, že základem pro výpočet smluvní pokuty je hodnota celého dlužného plnění, tzn. nesplacená jistina úvěru, případně včetně v budoucnu splatných úroků a poplatků.¹⁹¹

Druhé omezení smluvní pokuty dle ZSÚ stanovuje, že souhrn výše všech uplatněných smluvních pokut nesmí přesáhnout 50 % celkové výše spotřebitelského úvěru, nejvýše však 200.000 Kč. Omezení do maximální výše 200.000 Kč kritizuje řada odborníků, a to v souvislosti s úvěry na bydlení. Úvěr na bydlení je poskytován zpravidla v řádech několika milionů a smluvní pokuta v takovéto výši by nemusela mít patřičný odrazující a motivační účinek pro dlužníka.¹⁹² Důvodová zpráva k tomuto podotýká, že má věřitel

¹⁸⁶ Bez existence hlavního závazku nemůže vzniknout vedlejší závazek.

¹⁸⁷ HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2015, č. 19, s. 649.

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96.

¹⁸⁹ TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. Praha: Leges, 2013, s. 169.

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

¹⁹¹ Důvodová zpráva k § 122 ZSÚ.

¹⁹² Např. BALCAROVÁ, Anna. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 275.

v případě prodlení dlužníka nárok na smluvní úrok, úrok z prodlení a účelně vynaložené náklady spojené s vymáháním dluhu. Tyto platby by měly dostatečně pokrýt případnou škodu věřitele, už tak současně způsobují citelný nárůst dluhu. Pokud by se k uvedeným částkám přičítala ještě neohraňovaná výše smluvní pokuty, bylo by dlužníku znemožněno splatit dluh třeba i prodejem nemovitosti, která byla poskytnuta jako zajištění závazku. Smyslem je zamezit nekonečnému nárůstu sankcí, v jejichž důsledku není dluh z úvěru splacen ani po prodeji nemovitosti. Proto se stanovil nepřekročitelný strop, nad jehož rámec již nevzniká věřiteli další nárok na smluvní pokutu.

Vzhledem k výše uvedeným omezením a ke skutečnosti, že se jedná o smlouvu se spotřebitelem, modifikace smluvní pokuty není možná a nelze ji v případném soudním sporu uplatňovat. Jestliže dojde k nepřiměřenosti ujednání o smluvní pokutě ve spotřebitelské smlouvě, soud ji dle § 1815 nepřizná v žádné výši, není oprávněn žádným způsobem měnit nebo upravovat obsah závazku mezi věřitelem a dlužníkem.¹⁹³

Pro věřitele se nyní může jevit dané primární omezení procentní sazbou 0,1 % denně velmi problematičtě. Tato problematičnost skýtá v tom, že zákon sice umožňuje ujednat a následně nárokovat smluvní pokutu, ale dané omezení je vyjádřeno procentní sazbou z částky, ohledně níž je spotřebitel v prodlení, stejně jako například úroky z prodlení. Avšak takto ujednanou nebo stanovenou smluvní pokutu nelze účinně uplatňovat a nárokovat u soudu. Jak bylo uvedeno výše, smluvní pokuta není příslušenstvím pohledávky, nýbrž samostatným nárokem. Smluvní pokuta není ani opětujiící se dávkou, kterou by bylo možné soudním rozhodnutím přiznat i do budoucna. Nejvyšší soud již několikrát jednoznačně stanovil, že jestliže se věřitel domáhá zaplacení smluvní pokuty stanovené procentní sazbou do budoucna, do zaplacení, pak jeho žaloba trpí vadami, neboť nárok na zaplacení smluvní pokuty je přes jeho akcesorickou povahu majetkovým nárokem se samostatným skutkovým základem. Takový žalobní návrh nemůže být pojat do výroku rozhodnutí a vady žaloby je potřeba odstranit dle § 43 OSŘ. Rozhodnutí, které by převzalo takto neurčitý petit, by vzhledem k § 261a odst. 1) OSŘ nebylo vykonatelné po materiální stránce.¹⁹⁴ To znamená, že rozhodnutí soudu, které ukládá povinnost zaplatit smluvní pokutu z určené částky v procentní výši od konkrétního data do zaplacení nejsou určitá, a proto ani materiálně

¹⁹³ Srov. Rozsudek ze dne 14. června 2012, *Banco Español v Crédito SA*, C-618/10: „...neumožňuje soudu, jemuž je předložen návrh na vydání platebního rozkazu, aby bez námítky podané spotřebitelem posoudil z úřední povinnosti a limine či v jakémkoli jiném stadiu řízení zneužívající charakter klauzule o úrocích z prodlení obsažené ve smlouvě uzavřené mezi poskytovatelem a spotřebitelem, ačkoli má pro tyto účely k dispozici potřebné informace o právním a skutkovém stavu.“

¹⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.

vykonatelná. Nelze proto podle nich nařídit exekuci nebo výkon rozhodnutí.¹⁹⁵ Pokud by pak chtěl žalobce nárokovat smluvní pokutu, musí ji určit a vyčíslit ke konkrétnímu datu.

Žaloba na zaplacení smluvní pokuty může uspět pouze potud, pokud ke dni rozhodnutí soudu právo na zaplacení smluvní pokuty již vzniklo a stalo se splatným.¹⁹⁶ Do zesplatnění celého úvěru je dlužník v prodlení pouze s konkrétní splátkou, tudíž smluvní pokuta 0,1 % denně z výše splátky je zcela v bagatelní výši a postrádá motivační účinek. Po zesplatnění, kdy se prodlení počítá z celé částky, ohledně níž je spotřebitel v prodlení, zase nelze počítat smluvní pokutu z této částky 0,1 % do zaplacení.

7.4 Zesplatnění úvěru

Navazujícím ustanovením stanovující postup věřitele v případě prodlení spotřebitele je § 124 ZSÚ. Stane-li se spotřebitelský úvěr v důsledku prodlení spotřebitele splatným¹⁹⁷, týká se tato splatnost pouze nesplacené jistiny spotřebitelského úvěru, nikoli i budoucích nákladů spotřebitelského úvěru. Textace tohoto ustanovení může být poněkud zavádějící. Slanina a kol. se ve svém komentáři domnívají, že dané ustanovení chrání spotřebitele před tím, aby po něm v důsledku zesplatnění byly požadovány i budoucí platby úroků.¹⁹⁸ Autor s tímto názorem nesouhlasí, jelikož by to mohlo také znamenat, že věřitel by nemohl kapitalizovat předem smluvený úrok, respektive cenu peněz, za jakou peníze poskytl na určitou dobu dlužníkovi. Tento náhled by zcela popíral smysl institutu úvěru jako takového. Nehledě na to, že by mohlo na základě uvedeného názoru dojít k zcela absurdní situaci. Spotřebitel, který hradil všechny splátky úvěru řádně a včas, by zaplatil kromě jistiny úvěru také předem smluvené úroky. Naproti tomu spotřebitel, který se dostane do prodlení např. hned se svou první splátkou, což by vedlo k zesplatnění úvěru, by zaplatil pouze nesplacenou část jistiny a od zaplacení smluvených úroků by byl oprostěn.

Bylo by to také v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu. Vedle úroku z prodlení, s kterými ZSÚ výslovně počítá v § 122, mohou existovat také smluvní úroky.¹⁹⁹ V případě zesplatnění úvěru si strany mohou dohodnout, že smluvené úroky se stávají součástí jistiny.²⁰⁰ Jedná se o tzv. kapitalizaci úroku. Náhled na toto ustanovení rovněž potvrzuje také důvodová zpráva k ZSÚ:

¹⁹⁵ PAŘÍZEK, Igor. Vykonatelnost smluvní pokuty. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5. s. 179.

¹⁹⁶ Srov. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009.

¹⁹⁷ Věřitel úvěr tzv. zesplatní.

¹⁹⁸ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*, s. 603.

¹⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2003, sp. zn. 33 Odo 518/2003.

²⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2004, sp. zn. 35. Odo 101/2002.

„Ustanovení nemění nic na pravidlu, že věřitel má nárok na sjednané úroky za dobu, po kterou měl spotřebitel k dispozici půjčené peníze, jak ostatně vyplývá z § 1805 odst. 2 OZ. V případě zesplatnění spotřebitelského úvěru má tak věřitel nárok na sjednané úroky, tak na úrok z prodlení, pokud se spotřebitel do prodlení dostane, případně na účelně vynaložené náklady spojené s vymáháním dluhu a též na smluvní pokutu.

Věřitel před tím, než se úvěr stane v důsledku prodlení spotřebitele splatným, vyzve k uhrazení dlužné splátky a poskytne mu k tomu lhůtu alespoň 30 dnů. Takto stanovená lhůta nepochybně slouží k tomu, aby byl dlužníkovi poskytnut dostatečný prostor pro doplacení dlužné částky ještě před tím, než se celý úvěr stane splatným. Zákonodárce tím reaguje na nežádoucí předchozí praxi, kdy si často smluvní strany ujednaly, že úvěr se stává splatným hned první den, kdy se dlužník dostane do prodlení. Jednalo se často o zcela predátorské metody, které se zaměřovaly právě na zisk ze sankcí spojených z prodlení dlužníka. Takto stanovená lhůta 30 dnů, ačkoliv se může zdát pro věřitele zbytečně dlouhá, jej nijak zvlášť v závazkovém vztahu nepoškodí a dlužníkovi poskytuje dostatečnou ochranu.

7.5 Dílčí závěr

Stanovení postupu věřitele pro případ prodlení dlužníka je vnímán jednoznačně jako pozitivum a dalším významným krokem pro ochranu spotřebitele na trhu se spotřebitelskými úvěry. Nelze však opět nevytknout formu jakou zákonodárce v tomto ohledu zvolil. Ustanovení týkající se trojího omezení výše smluvní pokuty se zatím v praxi jeví příliš komplikovaně a působí značné výkladové problémy. Neodstraní se tím zdlouhavé spory o to, jestli je daná smluvní pokuta v přiměřené výši či není.

Dle názoru autora je omezení výše smluvní pokuty v procentní sazbě do budoucna pro věřitele značně komplikované a způsobuje její faktickou nevymahatelnost, při zamyšlení de lege ferenda by postačovalo pouze omezení vyjádřené poměrem smluvní pokuty k výši nesplacené jistiny, tedy požadavek, aby smluvní pokuta byla v maximální výši 50 % z výše nesplacené jistiny v kombinaci s maximální nepřekročitelnou výší 200.000 Kč.

Právní úpravě v souvislosti s náklady spojenými s vymáháním pohledávky by prospělo, aby byly jednoznačně stanoveny např. podzákonným právním předpisem, jak je tomu již u obchodněprávních závazků. Předešlo by se tím právní nejistotě, co je účelně vynaloženým nákladem a co jím už není. Zamezilo by se také nežádoucí praxi některých inkasních společností.

Významným přínosem pro ochranu práv spotřebitele je poté zamezení smluvně ujednaných úroků z prodlení vyšších nežli tzv. zákonných úroků z prodlení. Otevírá se však diskuze, zdali by neměla být zvýšena procentní sazba těchto zákonných úroků z prodlení, na základě těchto omezení vůči věřiteli.

Stejně tak je obecně velmi pozitivně vnímána zákonem stanovená 30 denní lhůta k plnění v případě prodlení dlužníka před zesplatněním celého úvěru, která spotřebiteli dodá dostatečný čas pro zaplacení dlužné částky.

8 Dohled nad trhem se spotřebitelskými úvěry

Spotřebitelé se s poskytovateli spotřebitelských úvěrů nacházejí v přirozeném vztahu v nerovném postavení, čímž vzniká pro stát závazek vyplývající již i z Listiny základních práv a svobod zajistit rovnost subjektů v právních vztazích. Stát je tudíž povinen vyvářet politické, právní a rovněž institucionální zajištění této ochrany.²⁰¹ Veřejnoprávní ochrana spotřebitele spočívá v kontrole povinností, jež jsou ukládány v tomto případě osobám oprávněným poskytovat a zprostředkovávat spotřebitelské úvěry. Těmto osobám jsou určeny obecné povinnosti²⁰² na základě celého právního řádu a vedle těchto obecných povinností jsou speciálními zákony přímo stanoveny konkrétní požadavky na poskytované služby. Tyto povinnosti a požadavky jsou následně kontrolovány správním dozorem, který vynucuje jejich dodržování a poté ukládá odpovědnost za jejich porušování.

Správní dozor vykonává správní orgán, jemuž byla určena působnost svěřením konkrétních jednotlivých úkolů. Správní dozor lze obecně pojmenovat jako aktivitu, u které dochází k pozorování činností a určitého stavu u dozorovaných subjektů, následně jejich hodnocení a popřípadě aplikace prostředků k zajištění souladu účelu kontrolovaného dozorčí činností. Dozorčí orgán, jakožto vykonavatel veřejné správy, je z pohledu terminologického správním úřadem nebo úřední osobou.²⁰³ Pravomoci správního dozoru však mohou být propůjčeny i osobám práva soukromého.²⁰⁴

Z hlediska organizace stojí na pomyslném vrcholu zejména ústřední orgány státní správy od jejichž koncepcí a programů se odvíjí činnost dalších podřízených orgánů, které jsou ústředními orgány koordinovány a kontrolovány. Jsou také významnými činiteli u přípravy právních předpisů, jenž dopadají na spotřebitelské vztahy a jsou významné i pro navazování mezinárodní spolupráce u spotřebitelských témat. U trhu spotřebitelských úvěrů je významným ústředním orgánem chránící spotřebitelská práva na finančním trhu zejména Ministerstvo financí²⁰⁵, ale také Ministerstvo průmyslu a obchodu, které je ústředním orgánem pro vnitřní obchod a ochranu zájmů spotřebitelů a které pod sebou zahrnuje

²⁰¹ HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele*. Praha: Nakladatelství Wolters Kluwer, 2005, s. 75.

²⁰² Může se jednat o zákaz diskriminace spotřebitele, zásada poctivosti, zákaz používat nekalé, klamavé či agresivní obchodní praktiky či povinnost jednat s odbornou péčí.

²⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. 59/2000: „§ 1 odst. 3 a § 2 odst. 2 písm. e) zákona o ČNB svěřují České národní bance kompetence správního úřadu nejenom v rozsahu stanoveném zákonem o ČNB, nýbrž též zvláštními právními předpisy...“.

²⁰⁴ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 284.

²⁰⁵ Ministerstvo financí České republiky. *Rámcová politika MF v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu* [online]. mfc.cz, 5. září 2007 [cit. 15. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.mfc.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>>.

podřízené správní orgány jako je například ČOI. Pro ochranu práv spotřebitelů ve vztahu k spotřebitelským úvěrům jsou neméně významné také zvláštní orgány jako Finanční arbitr a Spotřebitelský ombudsman. Pro toto téma je však zásadní ČNB, které byly v tomto směru svěřeny kompetence a působnost hlavního dozorového správního úřadu nad trhem spotřebitelských úvěrů.

8.1 Finanční arbitr

Ačkoliv se nejedná o čistě dohledový orgán, z pohledu ochrany spotřebitelských práv by autor téma finančního arbitra do této práce rád zařadil a alespoň v základních rysech se jím zabýval. Do českého právního řádu byl finanční arbitr zaveden na základě ZFA. Účelem tohoto správního orgánu bylo zejména řešení mimosoudních sporů a obecná ochrana zájmů spotřebitelů na finančním trhu. V ostatních členských zemích EU je známa tato instituce spíše jako finanční nebo bankovní ombudsman, od toho však český zákonodárce upustil.²⁰⁶

Vzniku zavdala směrnice 97/5/ES o přeshraničních převodech, která stanovila požadavek na zajištění existence prostředků zajišťujících existenci vhodných a účinných nápravných postupů pro řešení klientských stížností. Prvotním smyslem této úpravy bylo rozšířit práva spotřebitele, kterými by se mohl bránit vůči finančním institucím. Důvodů nalezneme několik a důvodová zpráva mezi nimi jmenuje např. zdlouhavost sporných řízení, jelikož náklady sporů velmi často převyšují spornou částku. Dalším a zásadnějším důvodem je složitost soudního sporu, jenž je pro spotřebitele z praktického hlediska dosti odrazující.²⁰⁷

Z institucionálního hlediska není zcela jasné, kam finančního arbitra v rámci organizace správních orgánů zařadit a často bývá řazen mezi tzv. zvláštní orgány. ZFA uvádí, že v případě rozhodování finančního arbitra se nejedná o dozorovou činnost, ani o dozor správního orgánu, čímž do jisté míry finanční arbitr je. Správním orgánem je vykonavatel veřejné správy, jenž ve správním řízení rozhoduje o právech a právem chráněných zájmech a povinnostech fyzických a právnických osob v oblasti státní správy.²⁰⁸

Finanční arbitr nevykonává přímý dozor nad finančním trhem, nýbrž rozhoduje spory jinak spadající do pravomoci českých soudů, kde usiluje především o smírné vyřešení sporů.²⁰⁹ Finanční arbitr je tedy orgánem veřejné moci výkonné, avšak jedná se o orgán

²⁰⁶ Blíže viz SCHOLZ, Petr. *Komentář k zákonu o finančním arbitrovi*. Praha: C. H. Beck, 2009, předmluva, s. VII.

²⁰⁷ Důvodová zpráva k ZFA, obecná část.

²⁰⁸ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

²⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. dubna 2007, sp. zn. 2 Afs 176/2006.

moderního typu s postavením podobnému správnímu úřadu. Nálezy finančního arbitra mají povahu správních rozhodnutí v oblasti soukromého práva, jež jsou přezkoumatelná dle zákona č. 150/2002 Sb. správního řádu správního. V řízení před finančním arbitrem se ustanovení tohoto zákona používají subsidiárně.²¹⁰

Řízení před finančním arbitrem se zahajuje pouze na návrh navrhovatele. Tímto navrhovatelem, na rozdíl od starší úpravy, může být pro účely ZFA pouze spotřebitel.²¹¹ V předchozí úpravě byl totiž finanční arbitr příslušen rozhodovat spory také mezi podnikateli a poskytovateli platebních služeb, aktuálně to již není možné a finanční arbitr rozhoduje pouze spory spotřebitelů s finančními institucemi.²¹² Finanční arbitr může za účelem svého rozhodování vyžadovat od účastníků důkazy písemně, nebo může také nařídít jednání z vlastního podnětu nebo na návrh kteréhokoliv z účastníků. Institucím například bývá zpravidla uložena povinnost na výzvu předložit do 15 dnů požadovanou dokumentaci, doklady nebo umožnit náhled do svých elektronických záznamů a spisů. Obrátit se může také na fyzické a právnické osoby, které nejsou účastníky řízení, pokud může mít jejich vysvětlení významný dopad na průběh a výsledek řízení.

Pro toto téma je zásadní zejména § 1 odst. 1) písm. c) ZFA, který stanovuje:

„K rozhodování sporu spadajícího jinak do pravomoci českých soudů je též příslušný finanční arbitr, jedná-li se o spor mezi spotřebitelem a věřitelem nebo zprostředkovatelem při nabízení, poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru nebo jiného úvěru, zápůjčky, či obdobné finanční služby.“

Může se však jednat i o další spory, například o spory vzniklé v souvislosti se zajištěním ze spotřebitelských úvěrů nebo o spory spotřebitelů s osobami, na které byla postoupena pohledávka ze spotřebitelského úvěru.²¹³

Vedle své rozhodovací pravomoci disponuje finanční arbitr také sankčními prostředky, čímž je ukládání pokut. Svým rozhodnutím může uložit pořádkovou pokutu až do výše 100.000 Kč instituci, která záměrně ztěžuje postup v řízení. Stejně tak může uložit pořádkovou pokutu osobám, jejichž vysvětlení může mít významný dopad na průběh

²¹⁰ LIŠKA, Petr. Postavení finančního arbitra v rámci systému státních orgánů České republiky. *Právní rozhledy*, 2006, č. 10. s. 351.

²¹¹ ŠRÁMKOVÁ, Dana. Ochrana spotřebitele v rámci činnosti finančního arbitra. In *Sborník příspěvků: Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008.

²¹² SMOLÍK, Petr. Finanční arbitr: rozhodčí nebo správní řízení? In *Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005.

²¹³ SLANINA, Jan. Spotřebitelské úvěry – novinka v pravomoci finančního arbitra. *Právní rozhledy*, 2011, č. 20. s. 723.

a výsledek řízení a na základě výzvy potřebnou součinnost neposkytnou. Mimochodem takto uložené a vybrané pokuty jsou příjmem ČNB, která je od postihnutých institucí vymáhá.

Řízení před finančním arbitrem je skončeno rozhodnutím ve věci. Ve věci samé rozhoduje finanční arbitr nálezem, který obsahuje výrok, odůvodnění a poučení o opravném prostředku. Takovýto nález má povahu správního rozhodnutí o subjektivních soukromých právech a je přezkoumatelný dle příslušných ustanovení části páté zákona č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu.²¹⁴

Kromě této základní činnosti se finanční arbitr zabývá i další sekundární činností, a to pro ochranu zájmů spotřebitelů neméně významnou. Je například členem pro finanční vzdělávání působícím při Ministerstvu financí, kde se zabývají celou řadou programů na podporu tzv. finanční gramotnosti v České republice. Pro uvedení jednoho z takovýchto programů, jedná se například o program „*Aliance proti dluhům*“, jenž se snaží řešit stále více rezonující situaci ohledně předluženosti ve společnosti. Jedná se o odbornou platformu sdružující experty a odborníky jak ze státních, tak z nevládních neziskových organizací.²¹⁵

Výhody řešení sporu před finančním arbitrem namísto soudu jsou pro spotřebitele nesporné. Řízení před finančním arbitrem nejsou zpoplatněna, neplatí se tedy žádný soudní poplatek. Finanční arbitr po podání návrhu postupuje ex offio, není proto třeba ani žádného právního zastoupení. V poslední době došlo k několika novelizacím, jimiž byla rozšířena působnost finančního arbitra, ale dle statistik ve výročních zprávách došlo pouze k trojnásobnému nárůstu řešených spotřebitelských sporů. Těžko hodnotit proč si spotřebitelé stále neosvojili tuto možnost mimosoudního řešení. Stále větší důraz by v tomto ohledu měl být kladen na informovanost spotřebitelů o této možnosti. Již nějakou dobu se řeší zajímavá otázka týkající se nákladů na tuto instituci. Existovaly již návrhy na odlehčení státního rozpočtu tím způsobem, že by činnost finančního arbitra byla financována z fondu, do kterého by přispívaly instituce působící na finančním trhu. Dle názoru autora by se jednalo do budoucna o vcelku vhodné řešení.

²¹⁴ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁵ Více na webu <http://alianceprotidluhum.cz/>.

8.2 Česká národní banka

Zásadním subjektem dohledu nad finančním trhem je Česká národní banka. ČNB je zřízena Ústavou České republiky a její pravomoci jsou stanoveny v ZČNB. Pravomoci a působnost jsou ČNB svěřeny i na základě zvláštních právních předpisů, kterými jsou například ZSÚ, zákon o kolektivním investování, zákon o dluhopisech a mnoho dalších. Charakteristika ČNB jakožto instituce je uvedena v základních ustanoveních ZČNB. Jedná se o právnickou osobu veřejného práva se sídlem v Praze, které jsou svěřeny kompetence správního úřadu. ČNB je ústřední bankou České republiky, orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a orgánem příslušným k řešení krize. Hlavním cílem ČNB je péče o cenovou stabilitu a bezpečné fungování finančního systému v České republice. Podporuje hospodářskou politiku vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu a obecné hospodářské politiky v EU se záměrem k dosažení jejích cílů.

V roce 2006 byla sjednocena roztříštěnost nad finančním trhem pod ČNB, když nabyl účinnosti zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem. Smyslem těchto změn byla integrace státního dozoru nad několika oblastmi finančního trhu. První oblastí byl kapitálový trh, kam spadají investiční společnosti a fondy nebo obchodníci s cennými papíry, do té doby pod dohledem Komise pro cenné papíry. Druhou oblastí, které se integrace dotkla, byla činnost pojišťoven, kde do té doby vykonávala působnost Ministerstvo financí. Další integrovanou oblastí byla spořitelni a úvěrní družstva, kde vykonával dohled Úřad pro dohled nad družstevními záložnami. K integraci dohledu pod ČNB vedly zejména praktické důvody, jelikož už v této době ČNB vykonávala dohled nad nejvýznamnějšími subjekty, a to bankami a pobočkami zahraničních bank a tím dozorovala odhadem 80 % aktiv na finančním trhu. Integrace dohledu nad finančním trhem pod ČNB měla za cíl kromě významné úspory pro státní rozpočet hlavně sjednocení metodiky. K této integraci se zákonodárce v důvodové zprávě vyjádřil takto:

„Přesun licenčních a dohledových činností nad nebankovními poskytovateli a zprostředkovateli úvěrů z ČOI do ČNB představuje klíčový koncepční a systémový prvek nového zákona. Završuje se tím integrace dohledu nad finančním trhem, což přispívá jak k žádoucímu posílení systémovosti celého regulovaného trhu, tak i ke zlepšení předpokladů pro efektivnější a odbornější výkon těchto správních činností v sektoru, který vykazuje z pohledu ochrany spotřebitele nejvíce problémů. Změna kompetencí odráží mimo jiné i usnesení Poslanecké sněmovny č. 367/2014 a má širokou podporu odborné veřejnosti. Integrací dohledu se Česká republika dále přibližuje celoevropské praxi, kde v rámci

Evropského hospodářského prostoru je ve většině států dohled nad povinnostmi stanovenými směrnicí CCD integrován do jednoho subjektu (v sedmi státech je tímto subjektem centrální banka). Rozdělený dohled bankovních a nebankovních poskytovatelů úvěrů má v současnosti již jen šest států. “

Kromě dohledových pravomocí ČNB, o kterých bude více pojednáno níže, stojí za zmínění také podpora finanční gramotnosti u široké veřejnosti, což je dle názoru autora opět jeden z nejdůležitějších prvků spotřebitelského práva, u kterého by měl stát klást ten největší důraz. Česká republika by měla pokračovat v harmonizaci s koncepcemi Evropské unie pro vzdělávání spotřebitelů. Dle průzkumů se průměrný český spotřebitel stále cítí být chráněn a informován ze strany státu nebo nezávislých organizací na ochranu spotřebitele v evropském srovnání spíše podprůměrně.²¹⁶

Jak uvádí ČNB na svém webu, spolu s Ministerstvem financí provádí výzkum finanční gramotnosti v České republice, podporuje finanční vzdělávání v regionech, kde pořádá semináře pro učitele, čímž zavdala vzniknout i učebnici finanční gramotnosti pro žáky 1. až 3. tříd základních škol. Ve spolupráci s některými univerzitami také podporuje vzdělání seniorů na tzv. univerzitách třetího věku.

Ve vztahu k ZSÚ, dohled nad dodržováním povinností poskytovatele, zprostředkovatele nebo osoby pořádající odborné zkoušky zaměřené na prokázání odborných znalostí a dovedností podle ZSÚ a nařízením MCD, vykonává ČNB. Osoby podléhající dohledu jsou povinny poskytnout ČNB při výkonu dohledu potřebnou součinnost, zejména jsou povinny ji na vyžádání předložit informace, podklady, objasnění skutečností, záznamy, zprávy nebo s nimi spojené údaje, a to bez zbytečného odkladu ve lhůtě stanovené ČNB. To platí obdobně pro toho, kdo je důvodně podezřelý, že neoprávněně provozuje činnost dle tohoto zákona.²¹⁷

Co takto vymezený dohled obnáší stanovuje § 44 odst. 2) ZČNB, kdy centrální banka vystupuje jako orgán veřejné moci a zahrnuje zejména rozhodování o žádostech o udělení licencí, povolení, registrací a souhlasů, dále kontrolu dodržování podmínek stanovených udělenými licencemi a povoleními, kontrolu dodržování zákonů a přímo použitelných předpisů EU, získávání informací potřebných pro výkon dohledu dle jiných právních předpisů a jejich vymáhání, ověřování jejich pravdivosti, úplnosti a aktuálnosti. V neposlední řadě také ukládá opatření k nápravě a správních trestů nebo zahajuje řízení

²¹⁶ FILIPOVÁ, Alena. ZEMAN, Jiří. *Role of Education in Consumer Protection*. Vysoká škola ekonomická v Praze. 2009, s. 10-17.

²¹⁷ Takto je vymezen dohled ČNB v § 135 ZSÚ.

o přestupcích. Změnou oproti stávající úpravě je výkon vrchnostenské správy v oblasti finančního trhu i nad nebankovními poskytovateli spotřebitelského úvěru, samostatnými zprostředkovateli, zprostředkovateli vázaného spotřebitelského úvěru, vázanými zástupci a zahraničními zprostředkovateli dle ZSÚ.²¹⁸

Dohled nad uvedenými subjekty, jež nabyly oprávnění poskytovat a zprostředkovávat spotřebitelské úvěry na základě živnostenského oprávnění získaného přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona vykonává ČOI do doby, nežli ČNB rozhodne o udělení oprávnění k činnosti podle ZSÚ, nejdéle však po dobu 18 měsíců ode dne nabytí účinnosti ZSÚ.²¹⁹ Jedná se o přechodné ustanovení převodu působnosti mezi těmito správními úřady po dobu vedení licenčního řízení ze strany ČNB.

8.2.1 Podmínky pro udělení licence ze strany ČNB

Poskytovat spotřebitelský úvěr jako podnikatel je dle § 7 ZSÚ oprávněna pouze:

- a) *banka, zahraniční banka a zahraniční finanční instituce za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost bank,*
- b) *spořitelni a úvěrní družstva za podmínek stanovených zákonem upravujícím činnost spořitelních a úvěrních družstev,*
- c) *platební instituce za podmínek stanovených zákonem upravující platební styk,*
- d) *poskytovatel platebních služeb malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk,*
- e) *instituce elektronických peněz za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk,*
- f) *vydavatel elektronických peněz malého rozsahu za podmínek stanovených zákonem upravujícím platební styk, a*
- g) *nebankovní poskytovatel spotřebitelského úvěru za podmínek stanovených v ZSÚ.*

²¹⁸ RÝDL, Tomáš; BARÁK, Josef; SAŇA, Luděk; VÝBORNÝ, Petr; *Zákon o České národní bance: Komentář*. Praha: Nakladatelství Wolters Kluwer, 2014, s. 149.

²¹⁹ § 173 přechodné ustanovení ZSÚ.

Pro tuto práci je zásadní zejména nová úprava licenčního řízení s nebankovními poskytovateli dle § 10 ZSÚ, kteří dosud nebyli licencováni a k činnosti na finančním trhu jim postačovalo „pouze“ živnostenské oprávnění. Nebankovní poskytovatelé se tak tímto připojují k výše uvedeným institucím, u kterých dohled a licenční povinnost u ČNB není novinkou.

Oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru udělí ČNB žadateli za splnění podmínek § 10 ZSÚ, tedy pokud je akciovou společností, evropskou společností, nebo společností s ručením omezeným, má sídlo i skutečné sídlo na území České republiky, je důvěryhodný včetně ovládající osoby žadatele, je odborně způsobilý, má zřízenou dozorčí radu, má počáteční kapitál alespoň ve výši 20.000.000 Kč, splňuje požadavky na výkon činnosti dle § 15 ZSÚ, pokud je jeho plán obchodní činnosti v oblasti poskytování úvěrů podložen reálnými ekonomickými propočty, návrh pravidel jednání se zájemci o uzavření smlouvy o úvěru splňuje požadavky ZSÚ, má průhledný a nezávadný původ finančních zdrojů a údaje uvedené v žádosti umožňují jeho identifikaci.

Oprávnění k činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru může ČNB následně odebrat ze čtyř možných důvodů, jimiž je zánik právnické osoby, na základě oznámení o ukončení činnosti, uplynutím doby trvání oprávnění, nebo odnětím. ZSÚ v tomto směru opět počítal s přechodnou dobou licenčních řízení, kdy stanovuje ve svém § 169, že subjekty, které jsou oprávněny poskytovat spotřebitelské úvěry na základě živnostenského oprávnění, jsou oprávněny provozovat tuto činnost do doby, nežli ČNB rozhodne o žádosti o udělení licence, nejdéle však do 18 měsíců ode dne nabytí účinnosti ZSÚ, tj. do 31. 5. 2018, samozřejmě za předpokladu, že subjekt podá žádost o udělení licence. Po podání žádosti o udělení licence má ČNB obecně patnáctiměsíční lhůtu pro průběh správního řízení, ve kterém rozhodne o udělení či neudělení licence. Pro subjekty, které však žádají až po nabytí účinnosti ZSÚ, může trvat správní řízení maximálně 4 měsíce.²²⁰ Pro žadatele o licenci ČNB připravila řadu úředních sdělení a dohledových benchmarků jakožto návod a metodickou pomůcku.²²¹

Podobně uděluje ČNB oprávnění k činnosti samostatného zprostředkovatele dle podmínek uvedených v § 18 ZSÚ, a to za jejich splnění. Pokud má sídlo na území České

²²⁰ FIALA, František. *Nebankovní poskytovatelé spotřebitelského úvěru a žádost o udělení oprávnění k jejich činnosti* [online]. epravo.cz, 14. prosince 2016 [cit. 16. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nebankovni-poskytovatele-spotrebitelskeho-uveru-a-zadost-o-udeleni-opravneni-k-jejich-cinnosti-104083.html>>.

²²¹ ČNB. Úřední sdělení ČNB ze dne 3. prosince 2013 – K výkladu pojmů důvěryhodnost a odborná způsobilost. *Věstník ČNB*, částka 13/2013.

republiky, je důvěryhodný, je odborně způsobilý, není podle ZSÚ samostatným zprostředkovatelem, vázaným zástupcem nebo zprostředkovatelem vázaného spotřebitelského úvěru a údaje uvedené v žádosti umožňují jeho identifikaci. Stejně tak ČNB udělí toto oprávnění žadateli také tehdy, pokud je bankou a v bankovní licenci má povolenou činnost finanční makléřství.²²²

V řízení o udělení licence k poskytování spotřebitelských úvěrů ČNB dále přezkoumává další požadavky na výkon činnosti, které jsou shrnuty v § 15 ZSÚ, v hlavě zabývající se nebankovními poskytovateli, avšak některé povinnosti z tohoto výčtu se dotýkají i těch ostatních.²²³ Nebankovní poskytovatel je na základě těchto požadavků povinen zavést a udržovat takové postupy a pravidla, která jsou vhodná z hlediska řádného úvěrování a související s bojem proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Postupy a pravidla musí být přiměřena povaze, rozsahu a složitosti činností poskytovatele a současně musí zajišťovat řádné a plynulé poskytování spotřebitelských úvěrů.

Jedná se převážně o zobecněné povinnosti mezi které patří požadavky na řádné administrativní a účetní postupy, pravidla odměňování, pravidla a postupy pro posuzování úvěruschopnosti, pravidla a postupy pro přijetí a ocenění předmětu zajištění úvěru, pravidla pro vyřizování stížností a reklamací, pravidla dodržování povinností souvisejících s bojem proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, průběžnou kontrolu dodržování povinností dle ZSÚ, pravidla pro vymáhání pohledávek, pravidla pro vnitřní a vnější komunikaci, povinnost zavedení kontrolních a bezpečnostních opatření při zpracování a evidenci informací a konečně pravidla kontroly činnosti osob, jejichž prostřednictvím poskytovatel spotřebitelského úvěru poskytuje spotřebitelský úvěr. Tyto postupy a pravidla musí respektovat požadavky relevantních pokynů Evropského orgánu pro bankovníctví. Detailní výklad těchto požadavků a metodiku poskytuje ČNB opět prostřednictvím dohledového benchmarku.²²⁴

²²² Podrobné požadavky uvádí ČNB v *Metodika ČNB – K podávání žádostí o udělení oprávnění k činnosti samostatného zprostředkovatele* [online]. cnb.cz, [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/vykon_dohledu/povolovaci_schvalovaci_rizeni/poskytovatele_spotrebitelskeho_uveru/download/Metodika_k_podavani_zadosti_SZ.pdf>.

²²³ Srov. § 8 odst. 3) ZSÚ.

²²⁴ ČNB, *Dohledový benchmark č. 3/2016 - Požadavky na výkon činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru dle § 15 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 31. října 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2016_03.pdf>.

8.2.2 Správní delikty a sankce

Úprava správní odpovědnosti byla do ZSÚ zařazena na základě článku 23 CCD, který stanovuje povinnost určit pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých na základě této směrnice a přijmout všechna nezbytná opatření zajišťující jejich uplatňování. Stanované a uplatňované sankce by měly být účinné, přiměřené a odrazující.

Správní delikt lze charakterizovat jako protiprávní jednání odpovědné osoby, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně a s nímž zákon spojuje hrozbu sankcí ukládanou při výkonu veřejné správy. Nevyžaduje se pouze protiprávní jednání, postačuje totiž i protiprávní stav, respektive následek předvídaný skutkovou podstatou uvedenou v ZSÚ. Subjektem správního deliktu může být pouze subjekt správního práva, pro tento případ se v rámci systému správních deliktů rozlišuje mezi fyzickými a právnickými osobami. Lze se tedy setkat se správními delikty, kterých se může dopustit jak fyzická, tak právnická osoba, ale pouze v určitém postavení při výkonu určitých kvalifikovaných činností.²²⁵ Správní delikty specifických subjektů licencovaných dle ZSÚ mohou být tedy spáchány pouze těmito subjekty, jelikož se týkají deliktů zejména při licencování.²²⁶

Správní delikty následně bývají často naukou děleny na přestupky a správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob. Skutkové podstaty těchto dvou kategorií jsou často shodné nebo podobné, avšak liší se u nich výše sankce. U správních deliktů podnikatelů je navíc kladen důraz na speciální postavení subjektu, to znamená charakter činností, jež vykonává.²²⁷ Existuje zde předpoklad, že podnikatelský subjekt je specialista v oboru, na kterého by měla být kladena vyšší míra odpovědnosti, což se odrazí jak na výši sankce, tak na odpovědnosti, která má objektivní charakter.²²⁸

Přestupek je definován jako zaviněné jednání, které ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v zákoně, nejde-li o jiný správní delikt anebo o trestný čin. Odborná literatura potom pracuje s pojmem přestupku v kombinaci materiálních a formálních znaků a v kombinaci pozitivního a negativního vymezení. Materiální znak vyjadřuje nutnost, aby jednání porušovalo nebo ohrožovalo zájem chráněný společností, kde se poté hodnotí stupeň porušení pro odlišení například od trestných činů. Formální znaky

²²⁵ BOHADLO, David, POTĚŠIL, Lukáš, POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 4-5.

²²⁶ Důvodová zpráva k § 149 ZSÚ.

²²⁷ MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010, s. 156.

²²⁸ BOHADLO, POTĚŠIL, POTMĚŠIL: *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*, s. 72.

dále odlišují obecné znaky, stejné pro všechny přestupky, a také typové znaky odlišující od sebe navzájem jednotlivé přestupky na základě znaků skutkové podstaty. Mezi tyto znaky skutkové podstaty se řadí subjekt, subjektivní stránka, objekt a objektivní stránka.²²⁹ Pachatelem přestupku je fyzická osoba, jenž svým jednáním naplnila všechny znaky přestupku. Toto vychází z principu osobní odpovědnosti jednotlivé osoby, každá konkrétní osoba tak odpovídá za své protiprávní jednání samostatně. ZSÚ popisuje přestupek fyzické osoby v § 147, jako uvedení nepravdivého údaje, zavádějících nebo neúplných údajů nebo zatajení některé skutečnosti v žádosti o udělení oprávnění k činnosti.

Subjektem jiného správního deliktu je potom právnická nebo podnikající fyzická osoba, která svým jednáním naplnila všechny znaky přestupku. ZSÚ stanovuje konkrétní jiné správní delikty v § 148 až 157, kterých se mohou dopustit pouze speciální subjekty, tzn. těchto subjektů se může dopustit pouze osoba se speciálním postavením.²³⁰ Jedná se o správní delikty nebankovního poskytovatele, samostatného zprostředkovatele, vázaného zástupce, zprostředkovatele vázaného spotřebitelského úvěru, zahraničního zprostředkovatele, osoby oprávněné poskytovat nebo zprostředkovávat spotřebitelský úvěr a akreditované osoby.

Subjektivní stránka správního deliktu je u právnických a fyzických osob vystupujících jako podnikatelé založena odpovědností za porušení právních povinností bez ohledu na zavinění, na rozdíl od osob fyzických. Je tomu dáno z praktických důvodů, aby orgány ukládající sankci podnikatelským subjektům měly zjednodušené postavení.²³¹ U právnické či podnikající fyzické osoby tedy k vyvození odpovědnosti za správní delikt postačuje nesplnění nebo porušení povinností stanovených zákonem. Právnická osoba však za správní delikt neodpovídá, pokud prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti uložené v ZSÚ zabránila. Prakticky se může jednat například o selhání lidského faktoru.²³²

ZSÚ následně stanovuje postup v případě zjištění nedostatků mezi žádoucím a zjištěným chováním dozorované osoby. Dozorčí orgán je nadán skupinou oprávnění, která se označují jako tzv. nápravné prostředky dozoru. Obecně lze do této skupiny zařadit právo požadovat odstranění zjištěných nedostatků nebo ukládat jejich odstranění ve stanovené lhůtě. Není však dozorčím orgánem stanoven přesný způsob, jakým si má dozorovaná osoba

²²⁹ HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo*. 8. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 421.

²³⁰ SLANINA, kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*. s. 693–694.

²³¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 3 As 3/2003-38.

²³² §159 odst. 1) ZSÚ.

počínat. Dalším obecným nápravným prostředkem je právo dozorčího orgánu udílet konkrétní závazné pokyny k odstranění zjištěných nedostatků. V tomto případě již dozorčí orgán přesně určuje, jakou musí zjednat dozorovaná osoba nápravu. Podpůrný význam má v těchto případech právo požadovat po dozorované osobě informace o stavu zjednání nápravy.²³³

Od uložení opatření k nápravě je třeba odlišovat jiný prostředek dozorového orgánu, kterým je uložení sankce. Jedná se o dva odlišné instituty. Mohou být užity i souběžně, čímž se dozorový orgán nedopustí porušení zásady *ne bis in idem*.²³⁴ ZSÚ za spáchání jiného správního deliktu nebo přestupku stanovil jakožto sankci uložení pokuty. Důvodová zpráva k těmto sankcím uvádí, že pokuty jsou diferencované do třech kategorií, do 20.000.000 Kč, do 10.000.000 Kč a do 5.000.000 Kč, a to v souladu se sjednocením pravidel distribuce na finančním trhu. Při určení výměry pokuty musí dozorčí orgán přihlédnout k závažnosti správního deliktu, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům a okolnostem, za nichž byl spáchán.²³⁵ Zůstává zde tedy prostor pro správní úvahu dozorčího orgánu, aby naplnil zásady správního trestání, tzn. aby uložená pokuta nebyla pro účastníka likvidační, odpovídala míře porušení a závažnosti deliktu či zákazu. Dozorčí orgán by měl rovněž sledovat snahu účastníka o nápravu a zdali se jedná o první porušení povinnosti nebo zákazu.²³⁶

V rámci sjednocování pravidel na finančním trhu byla také v § 159 odst. 3) stanovena subjektivní promlčecí lhůta na 2 roky a objektivní promlčecí lhůta na 5 let. Další nápravný prostředek dozoru, který má povahu sankčního nástroje, je rozhodnutí o odnětí oprávnění k činnosti. Lze jej ukládat opět současně s uložením pokuty nebo předchozím uložením opatření k nápravě. Jedná se pouze o jednu z dalších možností ČNB jak vůči subjektům na finančním trhu postupovat a zaleží to zcela na její správní úvaze. Tento prostředek nápravy vyplývá z požadavků čl. 33 MCD.²³⁷

²³³ HENDRYCH a kol.: *Správní právo*. s. 289.

²³⁴ Tamtéž s. 421.

²³⁵ § 159 odst. 2) ZSÚ.

²³⁶ Důvodová zpráva k § 149 až §159 ZSÚ.

²³⁷ SLANINA a kol.: *Zákon o spotřebitelském úvěru*. s. 678.

Mezi obecné předpoklady pro uložení takové sankce patří, pokud subjekt přestane splňovat podmínky stanovené v ZSÚ, předchozí uložené opatření nevedlo k nápravě, pokud subjekt závažným způsobem porušil povinnost stanovenou v ZSÚ, pokud subjekt poruší podmínku nebo povinnost stanovenou vykonatelným rozhodnutím vydaným dle ZSÚ nebo pokud byl subjekt zapsán do registru na základě nepravdivých či zavádějících údajů.²³⁸

8.2.3 Dílčí závěr

Přechod dohledových pravomocí pod ČNB lze prozatím hodnotit pouze kladně. Jedná se o systematický a koncepční krok, jenž přispívá ke stabilitě subjektů působících na finančním trhu a který zvyšuje jeho celkovou transparentnost a kvalitu jednání se spotřebiteli. Tento názor je také podpořen skutečností, kdy v celé řadě ostatních členských států byl dohled centralizován pod jeden orgán již dříve a setkal se to s úspěchem jak z pohledu samotného finančního trhu, tak z pohledu nákladovosti pro státní rozpočet.

Zásadním pozitivem je někdy nazývané tzv. „pročištění“ trhu nebankovních poskytovatelů. Některé statistiky hovořily o počtu 55 tisíc živnostenských oprávnění pro poskytování spotřebitelského úvěru před účinností ZSÚ. Žádost o udělení licence k poskytování spotřebitelského úvěru podalo odhadem pouze kolem sta subjektů. Oproti ČOI bude mít proto ČNB do budoucna zdaleka lepší výchozí pozici. Připomenout se také musí bohatá zkušenost dohledové činnosti z ostatních oblastí finančního trhu, kde jsou obecné principy a metodika v zásadě stejné.

²³⁸ § 146 ZSÚ.

9 Závěr

Nový zákon o spotřebitelském úvěru vstoupil v platnost v období, kdy značná část obyvatel České republiky bojovala a stále bojuje se zadlužeností. U drtivé většiny obyvatel potýkajících se se zadlužeností je jednou z hlavních příčin nerozumné a neodpovědné využívání nejrůznějších finančních produktů, jimiž řeší svůj napjatý rozpočet. Zákon o spotřebitelském úvěru si v první řadě kladl za snahu kultivaci trhu se spotřebitelskými úvěry a v druhé řadě stanovení jasných pravidel pro poskytování spotřebitelských úvěrů. Tím chtěl docílit vyšší ochrany spotřebitele v závazkových vztazích vyplývajících z úvěrových smluv a snížit tak dopad na zadluženost obyvatelstva.

Zaměříme-li se prvně na onu kultivaci trhu, jenž se týká zejména trhu nebankovních spotřebitelských úvěrů, bez jakýchkoliv pochybností lze konstatovat, že tento cíl byl splněn. Velkou část lze přikládat zejména přechodu dohledové činnosti pod ČNB a licenční povinnosti pro subjekty působící na trhu se spotřebitelskými úvěry. Statistiky živnostenského úřadu ukazují, že před účinností ZSÚ mělo oprávnění poskytovat či zprostředkovávat úvěr 55 tisíc subjektů. Analýza organizace Člověka v tísni uvádí, že fakticky na trhu poskytovalo spotřebitelské úvěry přibližně 800 subjektů. ČNB posléze obdržela pouze 108 žádostí o licenci pro nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru. Ke dni 31. 5. 2018, kdy končilo přechodné období a základní osmnácti měsíční licenční proces, získalo licenci nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru pouze 84 společností. Je evidentní, že samotné licenční podmínky samy o sobě odradily drtivou část subjektů dříve působících na tomto trhu. Lze si představit, že důvodem je právě dřívější nepoctivá činnost.

Druhou stranou mince jsou obavy, že tyto změny zavdaly vzniku jakéhosi černého trhu půjčování peněz, kde budou půjčovat peníze subjekty bez jakékoliv regulace s podmínkami na hraně lichvy, s tím souvisí i obavy z následného mimosoudního vymáhání dluhů nejrůznějšími prostředky. ČNB však hodlá s takovými praktikami bojovat a vysokými sankcemi je tvrdě potírat. Autor tyto obavy příliš nesdílí, ačkoliv se mohou objevovat takové případy, budou v zanedbatelném rozsahu, aby mohly nějakým způsobem ovlivnit celý úvěrový trh. Tyto jednotlivé případy budou spíše v dikci orgánů činných trestním řízení. Větší problém autor vidí v tom, že se řada subjektů rychle přeorientovala z klasických spotřebitelských úvěrů na úvěry podnikatelské, které již nejsou omezeny dotyčnou právní úpravou a není zde ani licenční povinnost. Tuzemská legislativa umožňuje, aby se téměř

jakýkoliv spotřebitel stal ze dne na den podnikatelem a můžeme si pak snadno domyslet jakým způsobem lze v těchto případech obcházet zákon. I kdybychom pominuli obcházení zákona, i u drobných živnostníků a malých podniků se mohou podmínky některých nepoctivých finančních produktů nepříznivě podepsat na jejich financích. Ačkoliv je předpoklad, že podnikatel jedná z pozice profesionála, měl by mít lepší přehled o finančních produktech, lepší finanční i právní gramotnost, určitá úprava ochrany jako u spotřebitele by zejména u drobných živnostníků stála do budoucna alespoň za zvážení.

Co se týče druhého aspektu, kterým je nastavení pravidel pro poskytování a zprostředkování úvěru pro spotřebitele, celá řada změn lze hodnotit v souvislosti s ochranou spotřebitele v pozitivním světle. Tato práce se však zaměřovala na problematické aspekty nové úpravy, které je třeba v závěru shrnout.

Nová úprava s sebou přinesla doslova příval nejrůznějších informačních povinností vůči spotřebiteli. Cílem je samozřejmě umožnit spotřebiteli učinit své kvalifikované a informované rozhodnutí ohledně uzavření úvěrové smlouvy. Z praktického hlediska však dochází k úplně opačnému účinku. Spotřebitel musí být informován o doslova kvantech informací vztahujících se k relativně složitým finančním a právním institutům a pojmům. Některé informace nemají pro rozhodování spotřebitele žádný valný význam. Spotřebitel v mnohostránkových dokumentech ztrácí motivaci se s těmito informacemi fakticky seznámit. Poskytovatelé navíc mohou v takto velkém obsahu informací skrýt ty zásadní, jenž se spotřebitele dotýkají nejvíce. Vzbuzuje to dojem, že zákonodárce řeší následky problému, který v České republice evidentně je, a to je velice podprůměrná finanční a právní gramotnost obyvatelstva. Dle názoru autora však není tato cesta optimálním řešením pro zlepšení informovanosti spotřebitele. Je nutné zaměřit se na koncepční řešení a více informací poskytovat především mladým lidem například už na základní škole.²³⁹ Spousta mladých lidí má zkušenosti s insolvencí nebo s exekucí již ve věku dvaceti let.

Další významnou ochranou pro spotřebitele je povinnost věřitele zkoumat spotřebitelovu úvěruschopnost. V případě nedostatečného prověření úvěruschopnosti může spotřebitel uplatnit námitku relativní neplatnosti. Smlouva je tak v takovém případě neplatná. Zcela bezprecedentní je však způsob vypořádání mezi stranami, spotřebitel je totiž v takovém případě povinen vrátit poskytnutou jistinu nikoliv najednou, ale dle svých možností. Účelem je nutit poskytovatele k odpovědnosti a k vynakládání odborné péče při poskytování úvěru, avšak spotřebitel není nikterak motivován k projevení zájmu na tom, aby

²³⁹ Srov. jaký je systém vzdělávání spotřebitelů již na základních a středních školách v Anglii. WILLIAMS, Alma. *Educating the consumer - a practical guide*. 1. ed. London: Longman Group Ltd, 2005. s. 46.

měl věřitel dostatečné informace o jeho bonitě, přitom sám spotřebitel by měl být nejvýznamnějším zdrojem informací pro věřitele. Lze očekávat spoustu sporů o neplatnost smlouvy, kdy se bude v první řadě zkoumat způsob prověřování úvěruschopnosti spotřebitele a v druhé řadě jakým způsobem bude spotřebitel vracet poskytnutou jistinu. S tím souvisí i riziko zneužívání tohoto postupu z řad spotřebitelů.

V případě prodlení spotřebitele zákonodárce stanovil postup věřitele a vymezil, co všechno může po dlužníkovi nárokovat a v jaké maximální výši, a to nad rámec transpozičních povinností vyplývajících z CCD a MCD. Skutečnost, že zákonodárce v tomto ohledu překročil rámec uváděný směrnicemi, lze obhájit zejména nedostatečnou úrovní ochrany spotřebitele, jež byla uplatňována na finančním trhu v České republice před účinností ZSÚ. Věřitel může sjednat v souvislosti s prodlením dlužníka vyplývajícího ze smlouvy o spotřebitelském úvěru pouze účelně vynaložené náklady v souvislosti s prodlením dlužníka, úroky z prodlení a smluvní pokutu.

Co se týče účelně vynaložených nákladů, autor by se při zamyšlení *de lege ferenda* přikláněl k paušalizaci těchto nákladů na základě podzákoného právního předpisu stejně tak, jak je tomu u nákladů vyplývajících z obchodněprávních vztahů. Sice je jednoznačně na místě ustanovení o pravidlu, že vše, co je nad rámec účelně vynaložených nákladů je pokládáno za smluvní pokutu, která již ohraničená je, ale paušalizací by se předešlo zbytečným sporům ohledně toho, co je ještě účelné a co už nikoliv.

Zákonodárce se dále přiklání k předchozí koncepci vyplývající ze starého občanského a obchodního zákoníku ohledně úroků z prodlení sjednaných se spotřebitelem a stanovuje omezení znemožňující sjednat úroky z prodlení vyšší, nežli tzv. zákonné úroky z prodlení. Toto pravidlo je opět výrazně ve prospěch spotřebitele, ale vzbuzuje mnoho pochybností o motivaci spotřebitele splácet řádně úvěr, věřitel je proto nucen sjednat další prostředky zajištění a utvrzení závazku, na čemž již spotřebitel zájem nemá. Předmětem diskuze k řešení této problematiky by tak měla být výše onoho zákonného úroku z prodlení, jež by byla ve vztahu k věřiteli více spravedlivější, a spotřebitele by výrazněji odrazovala od prodlení se splácením.

Ohledně omezení sjednané a nárokované smluvní pokuty zvolil zákonodárce velice složitý způsob, stanovil hned trojí omezení, přičemž nejproblematictější se jeví omezení procentní sazbou 0,1 % z výše nesplacené částky od určitého data do budoucna. Takto stanovenou pokutu totiž po zesplatnění nemůže věřitel nárokovat u soudu pro její neurčitost a následnou absenci materiální vykonatelnosti. Nejedná se totiž o příslušenství pohledávky, ale o nárok se samostatným skutkovým základem. Výše procentní sazby ohledně částky je

pak před zesplatněním úvěru zcela v bagatelní výši, jelikož dlužník se dostává do prodlení pouze s jednotlivou splátkou, která je zpravidla v řádech stovek korun. Dle názoru autora by při zamyšlení *de lege ferenda* zcela postačovalo omezení smluvní pokuty na 50 % výše nesplacené výše jistiny v kombinaci s maximální hranicí ve výši 200.000 Kč, která je již nepřekročitelná.

Autor se v této práci snažil vytyčit, dle jeho názoru problematické aspekty nové úpravy spotřebitelského úvěru, které po účinnosti ZSÚ vzbudily největší diskuze a obavy, a které působí určité výkladové a praktické problémy. Ve vztahu k ochraně spotřebitele lze nově přijatou úpravu hodnotit velmi kladně a zřejmě není třeba tyto dílčí problematické aspekty ihned novelizovat. Nebylo by to ani vhodné pro právní jistotu dotčených subjektů. Výkladové problémy lze řešit pomocí úředních sdělení dohledového orgánu a autor věří, že ČNB bude pokračovat ve své dosavadní činnosti a bude vydávat svá nezávazná, avšak obecně velmi respektovaná stanoviska k určitým zákonným nejasnostem.

Dalším důležitým faktorem bude pro řešení výše pojmenovaných problémů vývoj příslušné judikatury, která nastaví určitá vodítka a mantinely pro posuzování konkrétních případů, ale na to si budeme muset vzhledem k teprve nedávné účinnosti ZSÚ ještě počkat.

10 Seznam pramenů

10.1 Monografie a sborníky

BAKEŠ, Milan a kol. *Finanční právo*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 549 s. ISBN 978-80-7400-440-7.

BAKULE, Václav a kol. *Finance a úvěr v ČSR*. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1959. 397 s. ISBN neuvedeno.

BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 471 s. ISBN 802000243X.

BOHADLO, David; POTĚŠIL, Lukáš; POTMĚŠIL, Jan. *Správní trestání z hlediska praxe a judikatury*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 220 s. ISBN 978-80-7400-413-1.

BÜLOW, Arzt. *Verbraucherkreditrecht*. Auflage 9., C. H. Beck, 2016. 932 s. ISBN 978-3-406-68270-4.

DOHNAL, Jakub. *Spotřebitelský úvěr*. Praha: Leges, 2011. 128 s. ISBN 978-80-87212-76-2. ISBN 978-80-87212-76-9.

DVOŘÁKOVÁ, Iva. *Komunitární právní úprava spotřebitelského úvěru v praxi*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2010. 79 s. ISBN 978-80-7418-091-0.

FILIPOVÁ, Alena. ZEMAN, Jiří. *Role of Education in Consumer Protection*. Vysoká škola ekonomická v Praze, 2009. 26 s. ISBN 978-80-245-1491-8.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň: Aleš Čaněk, 2013. 310 s. ISBN: 978-80-7380-454-2.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 826 s. ISBN 978-80-7179-254-3.

HOFMANN, Markus. *Die Reform der Verbracherkredit-richtlinie (87/102/EWG)*. Buch. XXIII, Hardcover De Gruyter, 2007. 389 s. ISBN 978-3-89949-397-9.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721-2054)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1335 s. ISBN 978-80-7400-535-0 IV.

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8.

HULMÁK, Milan. *Uzavírání smluv v cizím právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 203 s. ISBN 978-80-7400-062-1.

HULVA, Tomáš. *Ochrana spotřebitele*. Praha: Wolters Kluwer, 2005. 452 s. ISBN: 978-80-7357-064-4.

HUSTÁK, Zdeněk a kol. *Zákon o podnikání na kapitálovém trhu*. 1. vydání. Praha: C. H. BECK, 2012. 1029 s. ISBN 978-80-7400-433-9.

JAUERNIG, Othmar. *Bürgerliches Gesetzbuch*. 17. Auflage. München: C.H. Beck, 2018. 2500 s. ISBN 978-3-406-71269-2.

JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investování*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. 648 s. ISBN 977-80-247-1653-4.

KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KLEIN, Jerry. *Consumer inflation fighter guide*. 1. ed. California: Treasured Publications, Inc. 1979. 195 s.

KLÍMA, Josef. *Zákony Chammurapiho*. 1. vydání. Praha: Československá akademie věd, 1954. 215 s. ISBN neuvedeno.

KRÜGER, W. WESTERMANN, P. a kol. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Svazek 3., Schuldrecht, Besonderer Teil. ISBN 978-3-406-66543-1.

KURKA, René. PAŘÍKOVÁ, Anežka. *Subjekty finančního trhu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 216. ISBN 978-80-7400-277-9.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

LE GOFF, Jascques. *Peníze a život*. 1. vydání. Praha: Agro, 1986. 85 s. ISBN 80-7203-657-2.

MACEK, Jiří. *Rozhodnutí ve věcech obchodní firmy a nekalé soutěže*. II. díl. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 609 s. ISBN 978-80-7400-410-0.

MATES, Pavel a kol. *Základy správního práva trestního*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 272 s. ISBN 978-80-7400-680-7.

MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 304 s. ISBN 978-80-7400-149-9.

NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat. *Dějiny Mezopotámie*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. 266 s. ISBN 80-7184-416-0.

PETŘIVALSKÝ, Jiří a kol. *Peněžní oběh a úvěr za socialismu*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960. 392 s. ISBN neuvedeno.

PRICE, Ray. *Business and You as a Consumer, Worker, and Citizen*. 5. ed. General business for everyday living, 1979. 568 s. ISBN 0-07-050810-0.

REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. 1. vydání. Praha: Grada, 2016. 384 s. ISBN 978-80-274-5871-8.

RÝDL, Tomáš; BARÁK, Josef; SAŇA, Luděk; VÝBORNÝ, Petr; *Zákon o České národní bance: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 344 s. ISBN: 978-80-7478-622-8.

SCHOLZ, Petr. *Komentář k zákonu o finančním arbitrovi*. Praha: C. H. Beck, 2009. s. VII. ISBN: 978-80-7400-091-1.

SELUCKÁ, Markéta. *Koupě a prodej*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 265 s. ISBN 978-80-7400-471-1.

SELUCKÁ, Markéta. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 134 s. ISBN 978-80-7400-037-9.

SLANINA, Jan a kol. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 900 s. ISBN 978-80-7400-645-6.

SMOLÍK, Petr. Finanční arbit: rozhodčí nebo správní řízení? In. *Pocta Jiřímu Švestkovi k 75. narozeninám*. Praha: ASPI, 2005. 388 s. ISBN 80-7357-057-2.

ŠRÁMKOVÁ, Dana. Ochrana spotřebitele v rámci činnosti finančního arbitra. In *Sborník příspěvků: Současné aktuální otázky spotřebitelského práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4568-2.

TICHÝ, Luboš. *Ochrana spotřebitele*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014. 224 s. ISBN 978-80-87488-13-3.

TICHÝ, Luboš. VEČL, Tomáš. *Vývoj evropského spotřebitelského práva*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2009, 163 s. ISBN 978-80-904209-4-6.

TOMANČÁKOVÁ, Blanka. Consumer Law Regulation in the Czech Republic in the context of EU law: Theory and Practise. In DEVENNEY, James; KENNY, Mel. *European Consumer Protection Theory and Practise*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. s. 397 – 411. ISBN 9781107013018.

TINTĚRA, Tomáš. *Závazky a jejich zajištění v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 200 s. ISBN 978-80-87576-75-5.

URFUS, Valentin. *Právo, úvěr a lichva v minulosti*. 1. vydání. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1975. 170 s. ISBN neuvedeno.

VACEK, Lukáš. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 448 s. ISBN 978-80-7478-776-8.

VEČEŘA, Jiří. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha: Leges, 2013. 266 s. ISBN 978-80-87576-34-2.

VELTRUSKÝ, Ladislav. *Peněžní oběh a úvěr v kapitalistických státech*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 138 s.

WACHTLOVÁ, L. SLANINA, J. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. 346 s. ISBN 978-80-7400-118-5.

WILLIAMS, Alma. *Educating the consumer - a practical guide*. 1. ed. London: Longman Group Ltd, 2005. 210 s. ISBN 0-582-36507-4.

10.2 Časopisy

BALCAROVÁ, Anna. Nový zákon o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, 2017, č. 8, s. 274 – 275. ISSN 1210 – 6410.

BEZOUŠKA, Petr. Zkoumání úvěruschopnosti dle zákona o spotřebitelském úvěru. *Právní rozhledy*, roč. 2017, č. 11, ISSN 1210–6410.

ELIÁŠ, Karel. Součást věci a příslušenství věci. *Ad Notam*, 2007, č. 4, s. 103. ISSN 1211-0558.

GOTTWALD, Jiří. Neplatnost smluv o spotřebitelském úvěru. *Časopis Soudce*, 2015. č. 6, s. 6. ISSN 1211-5347.

HORÁK, Pavel. Smluvní pokuta v nové úpravě soukromého práva. *Právní rozhledy*, 2015, č. 19, s. 649. ISSN 1210-6410.

HUSTÁK, Zdeněk. Klamavá reklama v oblasti finančních služeb – poznámky k aktuální nástrojům ochrany spotřebitele. *Obchodněprávní revue*, 2012, č. 5, s. 129. ISSN 1803 – 6554.

KORBEL, František.; MELZER, Filip. Písemnost, elektronický a biometrický podpis v elektronickém právní jednání. *Bulletin Advokacie*, 2014, č. 12, s. 31 – 36. ISSN 1210 – 6348.

KOTÁSEK, Josef. Reklama na spotřebitelské úvěry v novém zákoně o spotřebitelských úvěrech: Větší (dez)orientace spotřebitele? Právnická fakulta Masarykovy univerzity. *Jurisprudence*, Praha: Wolters Kluwer ČR a.s., 2017, XIX, č. 7, s. 31-34. ISSN: 1802-3843.

LIŠKA, Petr. Postavení finančního arbitra v rámci systému státních orgánů České republiky. Praha: *Právní rozhledy*, 2006, č. 10. ISSN 1210-6410.

MAREK, Karel. Smlouva o úvěru. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 11-12, s. 29. ISSN 1210-6348.

MAŠTALKA Jiří; NONNEMANN František. Informační databáze o bonitě a důvěryhodnosti spotřebitele. *Právní rozhledy*, 2016, č. 10, s. 365. ISSN 1210 – 6410.

NONNEMANN, František. Zpracování veřejně dostupných osobních údajů a GDPR. *Právní rozhledy*, 2018, č. 5, ISSN 1210-6410.

ONDREJOVÁ, Dana. Několik zamyšlení nad spotřebitelskou ochranou v kontextu nové judikatury. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 1-2, s. 36. ISSN 1210-6348.

PAŘÍZEK, Igor. Vykonatelnost smluvní pokuty. *Právní rozhledy*, 2015, č. 5, s. 179. ISSN 1210 – 6410.

ŘEZNÍČKOVÁ, Iva. K povinnosti posoudit úvěruschopnost spotřebitele. *Jurisprudence*, 2015, č. 3, s. 36 – 41. ISSN 1802-3843.

SLANINA, Jan. Spotřebitelské úvěry – novinka v pravomoci finančního arbitra. *Právní rozhledy*, 2011, č. 20. ISSN 1210-6410.

ŠILHÁN, Josef. Několik poznámek k pojmu prodlení dlužníka v NObčZ. *Obchodněprávní revue*, 2013, č. 5, s. 140. ISSN 1803-6554.

VNENK, Vladislav. Zásada poctivosti a nepoctivý záměr v oddlužení. *Právní rozhledy*, 2017, č. 6, s. 198. ISSN 1210 – 6410.

10.3 Soudní judikatura a stanoviska

a. Judikatura ESLP

Banco Espanol de Crédito, SA proti Joaquín Calderón Camino, rozsudek ze dne 14. června 2012, věc sp. zn. C 618/10.

Froukje Faber proti Autobedrijf Hazet Ochten BV, rozsudek ze dne 4. června 2015, věc sp. zn. C-497/13.

Home Credit Slovakia, a.s. proti Kláre Bíróové, rozsudek ze dne 9. listopadu 2016, věc sp. zn. C-42/15.

Maria Bucura proti SC Bancpost SA, rozsudek ze dne 9. července 2015, věc sp. zn. C-348/14.

Oberster Gerichtshof: Johann Gruber proti Bay Wa AG, rozsudek ze dne 20. ledna 2005, věc sp. zn. C-464/01.

b. Ústavní soud

Nález Ústavního soudu ze dne 20. června 2001, sp. zn. ÚS 59/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 10. ledna 2012, sp. zn. I. ÚS 1930/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 2. ledna 2013, sp. zn. IV. ÚS 3065/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2013, sp. zn. I. ÚS 3512/11.

c. Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 1998, sp. zn. 3 Cdon 1398/96.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. září 2003, sp. zn. 33 Odo 518/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. března 2004, sp. zn. 35. Odo 101/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. říjen 2008, sp. zn. 32 Odo 873/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sp. zn. 23 Cdo 5194/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 33 Cdo 3008/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopad 2012, sp. zn. 23 Cdo 854/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 2007, sp. zn. 32 Odo 1726/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. června 2010, sp. zn. 23 Cdo 5280/2009.

d. Nejvyšší správní soud

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. ledna 2004, sp. zn. 3 As 3/2003.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. dubna 2007, sp. zn. 2 Afs 176/2006.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. září 2007, sp. zn. 5 Afs 148/2006-50.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. ledna 2009, sp. zn. 2 As 75/2008-96.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. září 2013, sp. zn. 9 As 124/2012-40.

e. Nález finančního arbitra

Nález finančního arbitra ze dne 20. března 2017, sp. zn. FA/SU/374/2015.

10.4 Právní předpisy

Nařízení komise v přenesené pravomoci (EU) č. 1125/2014 ze dne 19. září 2014, kterým se doplňuje směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU, pokud jde o regulační technické normy týkající se minimální peněžní částky pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání nebo srovnatelné záruky pro zprostředkovatele úvěru

Nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánů právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu a o zrušení směrnice 1999/93/ES. Úř. věst. L 257/73, 28. srpna 2014.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a zrušení směrnice Rady 87/102/EHS. Úř. Věst. L 133/66, 22. května 2008.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/17/EU ze dne 4. února 2014 o smlouvách o spotřebitelském úvěru na nemovitosti určené k bydlení a o změně směrnic 2008/48/ES a 2013/36/EU a nařízení (EU) č. 1093/2010. Úř. Věst. L 60/34, 28. února 2014.

Směrnice komise 2011/90/EU ze dne 14. listopadu 2011, kterou se mění část II přílohy I směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES, kterou se stanoví dodatečné předpoklady pro výpočet roční sazby nákladů. Úř. Věst. L 296/35, 15. listopadu 2011.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/5/ES ze dne 27. ledna 1997 o přeshraničních převodech. Úř. věst. L 043, 14. února 1997

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů. Úř. věst. L 304/64, 22. listopadu 2011

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/ES ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích. Úř. věst. L 48/1, 23. února 2011

Vyhláška č. 384/2016 Sb. o odborné způsobilosti pro distribuci spotřebitelského úvěru, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 2/1993 Sb. Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/1993 Sb. České národní rady o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 370/2017 Sb. o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářející důvěru pro elektronické transakce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 57/2006 Sb., o změně zákonů v souvislosti se sjednocením dohledu nad finančním trhem, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru

Důvodová zpráva k zákonu č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi

10.5 Internetové zdroje

BUČKOVÁ, Veronika. *Jak bank rozhodne, jestli vám dá, nebo nedá půjčku* [online]. finance.cz, 12. prosince 2018 [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <<https://www.finance.cz/zpravy/finance/208678-bonita-klienta-jak-a-proc-ji-banky-zjistuji/>>.

DROBIŠ, Zbyněk. *Odpovědnost vázaného zástupce? Zodpovídá zastoupený* [online]. investujeme.cz, 14. srpna 2014 [cit. 25. října 2017]. Dostupné na <<https://www.investujeme.cz/clanky/odpovednost-vazaneho-zastupce-zodpovida-zastoupeny/>>.

FIALA, František. *Nebankovní poskytovatelé spotřebitelského úvěru a žádost o udělení oprávnění k jejich činnosti* [online]. epravo.cz, 14. prosince 2016 [cit. 16. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nebankovni-poskytovatele-spotrebitelskeho-uveru-a-zadost-o-udeleni-opravneni-k-jejich-cinnosti-104083.html>>.

GAJDOŠOVÁ, Zuzana. *Ochrana spotřebitele a vymáhání pohledávek* [online]. epravo.cz, 15. srpna 2017 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/ochrana-spotrebitela-a-vymahani-pohledavek-106192.html>>.

HÁJKOVÁ, Monika. *Odložené platby na internetu: Jak fungují a kolik za ně zaplatíte* [online]. peníze.cz, 28. července 2016 [cit. 20. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/nakupy/314319-odlozene-platby-na-internetu-jak-funguji-a-kolik-za-ne-zaplatite>>.

HENLEY, W. E.; HAND, D.J., Statistical Classification Methods in Consumer Credit Scoring: A Review. *Journal of the Royal Statistical Society* [online]. 1997 [cit. 20. 4. 2018] Part 3. s. 523-541. Dostupné na <<https://pdfs.semanticscholar.org/fa58/5ac49b37a801ccd1b2e49118518414c810e2.pdf>>.

HUSTÁK, Zdeněk. *Nová pravidla pro poskytování a zprostředkování spotřebitelských úvěrů* [online]. epravo.cz, 26. února 2016, [cit. 2. října 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/nova-pravidla-pro-poskytovani-a-zprostredkovani-spotrebitelskych-uveru-100618.html>>.

KOŽUŠNÍK, Rudolf. Povinná forma spotřebitelských smluv o úvěrovém financování. Symposium „Regulace spotřebitelských úvěrů“. *Pražský právní podzim*, 2016, s. 25-26. Dostupné na <http://www.asociaceveritelu.cz/getattachment/Aktuality/Napsali-o-nas/Soudce-19-6-2016/Soudce_2016_06_19.pdf.aspx>

KRONMAN, Anthony. *Mistake, Disclosure, Information, and the Law of Contracts* [online]. uchicago.edu, [cit. 29. listopadu 2017]. Dostupné na <<https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/467583?mobileUi=0&>>.

MAREK, Karel. *K úvěru a zápůjčce* [online]. bulletin-advokacie.cz, 30. června 2015 [cit. 11. září 2017]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/k-uveru-a-zapujcce>>.

NĚMEC, Robert. Nová regulace spotřebitelských úvěrů – aneb Každý podle svých možností, každému podle jeho potřeb. Symposium „Regulace spotřebitelských úvěrů“. *Pražský právní podzim* 2016, s. 31. Dostupné na <http://www.asociaceveritelu.cz/getattachment/Aktuality/Napsali-o-nas/Soudce-19-6-2016/Soudce_2016_06_19.pdf.aspx>

PETŘÍČEK, Martin. *PŘEHLEDNĚ: Jakou hypotéku nově získá žadatel s platem 23 tisíc čistého?* [online] idnes.cz, 13. června 2018 [cit. 14. června 2018]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/ekonomika/domaci/hypoteky-v-cesku-zmeny-2018.A180612_221329_ekonomika_jumi>.

PLESKA, Gabriel. *Očima expertů: Lidé nám nemyslí. Zakažte reklamu na půjčky* [online]. peníze.cz, 22. června 2018 [cit. 23. června 2018]. Dostupné na <<https://www.penize.cz/spotrebitelske-uvery/337055-ocima-expertu-lidi-nam-nemysli-zakazte-reklamu-na-pujcky!>>.

SELUCKÁ, Markéta. Ochrana spotřebitele jako projev změny společnosti aneb od civilních kodexů 19. století k moderním kodexům 21. století. *Masarykova univerzita*, 2015, roč. 2015, č. 2, s. 119-133. Dostupné na

<http://socstudia.fss.muni.cz/sites/default/files/08_Ochrana_spotřebitele_jako_projev_zmeny_spolecnosti_Marketa_Selucka.pdf>

VILHELMOVÁ, Lucie; RŮŽIČKA Roman. *Model tzv. průměrného spotřebitele* [online]. epravo.cz, 12. září 2013 [cit. 7. března 2018]. Dostupné na

<<https://www.epravo.cz/top/clanky/model-tzv-prumerneho-spotrebitel-92188.html>>.

ZEMAN, Marek. *ČNB zavádí nové limity na hypotéky* [online]. cnb.cz, 12. června 2018 [cit. 14. června 2018]. Dostupné na <<https://www.cnb.cz/cs/cnb-news/tiskove-zpravy/CNB-zavadi-nove-limity-na-hypoteky>>.

ZEMAN, Milan. *Náklady mimosoudního vymáhání pohledávek a jejich placení* [online]. epravo.cz, 21. června 2016 [cit. 1. června 2018]. Dostupné na

<<https://www.epravo.cz/top/clanky/naklady-mimosoudniho-vymahani-pohledavek-a-jejich-placeni-101827.html>>.

10.6 Ostatní zdroje

Ministerstvo financí České republiky. *Rámcová politika MF v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu* [online]. mfcz.cz, 5. září 2007 [cit. 15. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.mfcz.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>>.

The Committee of European Securities Regulators. *Guidelines for the prudential assessment of acquisitions and increases in holding in the financial sector required by Directive 2007/44/ES* [online]. eba.europa.eu, 2007 [cit. 2. října 2017]. Dostupné na <https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/08_543b.pdf>.

Český statistický úřad. *Vydání a spotřeba domácností statistiky rodinných účtů 2016* [online]. czso.cz, 14. července 2017 [cit. 7. března 2018]. Dostupné na <<https://www.czso.cz/documents/10180/46388837/16001817.pdf/580aa93e-a92e-44a5-9255-d7dbcc346955?version=1.0>>.

ČNB. *Dohledový benchmark č. 3/2016 - Požadavky na výkon činnosti nebankovního poskytovatele spotřebitelského úvěru dle § 15 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 31. října 2016 [cit. 18. dubna 2018]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financi-trh/.galleries/vykon_dohledu/dohledove_benchmarky/download/dohledovy_benchmark_2016_03.pdf>.

ČNB. *Dohledový benchmark č. 1/2014: K výkladu povinnosti věřitele posoudit s odbornou péčí schopnost spotřebitele splácet spotřebitelský úvěr* [online]. cnb.cz, 18. března 2014 [cit. 14. února 2018]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financi-trh/.galleries/legislativni_zakladna/ochrana_spotrebitele_spotrebitelesky_uver/download/dohledovy_benchmark_os_2014_01.pdf>.

ČNB. *Metodika ČNB – K podávání žádostí o udělení oprávnění k činnosti samostatného zprostředkovatele* [online]. cnb.cz, [cit. 18. dubna 2018].

Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/vykon_dohledu/povolovaci_schvalovaci_rizeni/poskytovatele_spotrebiteleske_ho_uveru/download/Metodika_k_podavani_zadosti_SZ.pdf>.

Ministerstvo financí České republiky. *Rámcová politika MF v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu* [online]. mfcr.cz, 5. září 2007 [cit. 15. dubna 2018]. Dostupné na <<https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>>.

Komise pro cenné papíry. *Posuzování odborné péče* [online]. čnb.cz, 2004 [cit. 30. listopadu 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/legislativni_zakladna/investicni_spolecnosti_investicni_fondy/download/metodika_odbp_20041015.pdf>.

ČNB. *K některým ustanovením zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru* [online]. cnb.cz, 27. září 2016 [cit. 13. září 2017]. Dostupné na <https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/.galleries/documents/FAQ_downloadgallery/k_nekterym_ustanovenim_zakona_c_257_2016.pdf>.

STILLWELL, William. BARRON, Hutton. EDWARDS, Ward. Evaluating Credit Applications: A Validation of Multiattribute Utility Weight Elicitation Techniques. In: *Organizational Behaviour and Human Performance*. University of Southern California, Volume 32, 1983, s. 92.

TURNER, Michael. VARGHESE, Robin. The Economic Consequences of Consumer Credit Information Sharing: Efficiency, Inclusion, and Privacy. The Policy & Economic Research Council, *OECD Privacy Guidelines*, 2010, s. 4.

ČNB. Úřední sdělení ČNB ze dne 3. prosince 2013 – K výkladu pojmů důvěryhodnost a odborná způsobilost. *Věstník ČNB*, částka 13/2013.

ČNB. Ústřední sdělení České národní banky ze dne 13. června 2017 – Doporučení k řízení rizik spojených s poskytováním retailových úvěrů zajištěných rezidenční nemovitostí. *Věstník ČNB*, částka 7/2017.